

Nsãaŋ nyεgãaŋ Yesu maama maŋ Nelmuoyamma

Nsãa nuŋgu waa Yesu *hãalãbien cĩncieluo ba hãi baamba-na. Duo tuo waŋ fuo fereŋ maama-i, u sa bĩ u yerre-i; kuniε u cira «*hãalãbiloŋo naŋo» (18.15), kuniε wuo «hãalãbiloŋo maŋ maama-i taa ma dolnu Yesu-i ma yaŋ» (13.23).

Seβε domma-na, u taara u cira wuo Yesu yaa Diiloŋ-ãndaanġu-i, ŋga u cie u fere nelieŋo jo hĩema-na (sap. 1). Ku huonġu-na, Nsãa piiye gberε-weima niehãi maama. Yesu cie gberε-weima famma-i a pigãaŋ u sĩnni. Aa bi piiye Yesuŋ wuoraaya suu baa nuomba maŋ ba maama. Ba suumaŋ kãayã nuomba-i dumaa baa kutaamba famba fere-i, u nuŋgu hii-ma. *Yuifu ba yuntaambaŋ cũo Yesu-i dumaa, baŋ cĩnaana-yuo dumaa wuo u'i sĩ Diiloŋ-Koŋkortieŋo-i, Nsãa nuŋgu bi hii mafamma-i (sap. 2–12).

Ku huonġu-na, baŋ bilaa Yesu-i isuonġu maŋ nuo-i, mamaŋ cie, u suurii ma yaanġa-na waŋ-ma: Yesuŋ diyaa nelma-i dumaa u *pɔpuɔrbiemba tũnni-na, uŋ cãarã Diiloŋo-i dumaa (sap. 13–17), baa baŋ cie u ãndaanġu-i dumaa a ji ta ba ko-yo (sap. 18–19). Seβε periema-na, u waan Yesu siremmaŋ-kũŋgu-i aa waŋ fuo uŋ nyεgãaŋ u seβε-i yuŋgu maŋ nuo-i (sap. 20–21).

Nelma cie ma fere nelbiloŋo

¹ Ku domma-na, Nelma naa waa tī. Nelma naa waa baa Diilonjo, aa maa naa waa Diilonjo. ² Ku domma-na, Nelma naa waa baa Diilonjo. ³ Diilonjo cie ma yaa ce bimbinni-i hiere. Bimbinni manj cie hiere, ma nuᅅgu dii ni cemma-na. ⁴ Cicēlma waa Nelma yaa nuᅅ-i. Aa cicēlma famma yaa waa nelbiliemba fitᅅnuᅅ-i. ⁵ Fitᅅnuᅅ uᅅ juᅅ, kukulma saa gbāa cie-yo.

⁶ Huᅅᅅgu nanᅅgu juᅅ hi, Diilonjo saan molo jo. Ba taa ba bī kutienjo-i Nsāa. ⁷ U saan-yo wuᅅ u ji piiye fitᅅnuᅅ maama baa nuᅅmba-i kumanj ka ce ba hūu u maama-i. ⁸ Ku saa ce ᅅaa Nsāa yaa waa fitᅅnuᅅ-i de! Nga uu naa jo duᅅ ji wanj fitᅅnuᅅ maama yonj baa nelbiliemba-i. ⁹ Nelma yaa waa ninsoᅅ-fitᅅnuᅅ-i. Ma juᅅ hīema-na ji kaala nuᅅmba yammu-i hiere.

¹⁰ Nelma waa tī miwaanjo-na. Ma yaa jīena miwaanjo-i. Nga nelbiliemba yagaraa-ma. ¹¹ Ma juᅅ ma fereᅅ nelle-na, ma nellenj-baamba ciina-mei. ¹² Nga banamba siyaa-ma aa hūu ma maama-i. Ma hāa kufanᅅgu taamba-i ku fᅅᅅᅅᅅᅅ-i ba da ba ce Diilonj-bisālmba. ¹³ Diilonj-bisālmba famba-i ku saa ce ᅅaa u huᅅᅅ-ba nelbilonj temma, ku saa bi ce ᅅaa ku dᅅlaanu molonjo-i u ce u honj-ba, ᅅga ku dᅅlaanu fuᅅ fere yaa u honj-ba.

¹⁴ Nelma cie ma fere nelbilonjo jo ji waa i hᅅlma-na. I daa u fafaanᅅgu-i. U waa hujantienjo aa tiraa waa ninsowaranjo. Fafaanᅅgu fanᅅgu-i i To-i hāa u Beᅅduᅅla-i baa-ku. ¹⁵ Nsāa yaa juᅅ ji tuᅅ wanj u maama-i. U taa u piiye baa nuᅅmba-i wuᅅ: «Minj taa mi gbē umanj miᅅ uu dii huonj-nu, u yaa daayo-i. Aa mei suᅅ da mi honj, uu naa waa tī; a ce dumaanjo-

na u maaraa muɔŋo-i.» ¹⁶ U ciɛ baa-ye cor. Cuobaa-baŋ kaal, u bi ce baa-ye dumɛi. ¹⁷ *Moisi yaa juɔ baa *ɔnjɪnamma-i ji hã-ye, ŋga hujarre-i baa ninsoŋo-i, Yesu-Kirsa yaa juɔ baa-ni. ¹⁸ Molon yufelle saa haa Diilonŋo-na dede. Ŋga u Beduɔla pigãaŋ-ye u sɪnni-i. U yaa dii tɛna baa-yo.

Nsáa-Batise ándaanŋu-i

(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Like 3.1-18)

¹⁹ Nsáa nuŋ-ándaanŋu yaa daaku. Uŋ waa tuɔ *batiseŋ nuɔmba-i, *Yuifu ba yuntaamba maŋ waa *Yerusalɛmu-i-na, baa puɔr *Diilojigãntaamba namba-i baa *Levitibaa-ba namba-i wuɔ ba ka yuu u sɪnni-i. Baŋ kãa ka hi, baa cira: «Naacolŋ nuɔ, naŋ hilaa hie?» ²⁰ Nsáa saa fuo ma diei bei; wuɔ cira: «Baa na ta na ne wuɔ sɪ Diilonŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ *Konkortieŋo maŋ, u yaa juɔ muɔŋo-i, muɔ sɪ.»

²¹ Baa cira: «Nuɔnɛi *Eli-i wei?»

Nsáa wuɔ cira: «E'e, muɔ sɪ.»

Baa cira: «Nuɔnɛi *Diilopɔpuɔrbilonŋ nuɔŋo-i wei?»

Wuɔ cira: «E'e.»

²² Baa cira: «A naŋ hilaa hie? Nuɔmba'i puɔraa-ye; pigãaŋ-ye ŋ sɪnni-i i ka tũnu-bei.»

²³ Nsáa wuɔ siɛ-ba baa *Isayi* ándaanŋ daaku-i wuɔ:

«Muɔmɛi *hohuolaayanŋ *hɛkuraanŋu-na wuɔ:*

«*Siireŋ na cãa Itieŋo hũmelle-i.*†»

²⁴ *Fariisɛbaa-ba waa pɔpuɔrbienŋ daaba hɔlmana. ²⁵ Baa cira: «Ŋ ciɛra wuɔ Diilonŋ uŋ pãa

---

* **1:23** Isayi: Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Isayi yerre-na wuɔ *Diilopɔpuɔrbilonŋ. † **1:23** Isayi (Ésaie) 40.3

nuŋgu-i wuɔ u ka saan̄ Kon̄kortien̄o man̄, u'i sī nuɔŋo-i, aa cira Eli'i sī nuɔŋo-i aa tiraa cira Diilon̄opuɔrbilon̄o'i bi sī nuɔŋo-i; a ma bilaa niε η ta η batisen̄ nuɔmba-i?»

²⁶ Nsāa wuɔ cira: «Muɔmi batisen̄-na baa hūmma yon̄, ŋga moloŋo nan̄o dii na hɔlma-na, na sa suɔ-yo. ²⁷ Mi juɔ yaan̄ga kufan̄gu tien̄o-na, ŋga mi saa piεra u natāan̄gu-i.» ²⁸ Nel daama-i hiere ma ciε Betani. Nsāa taa u batisen̄ nuɔmba-i kusuɔŋ-nu'i, dii *Yurdē bomborma-na.

Yesu yaa Diilon̄-Tūmbilon̄o-i

²⁹ Ku cuo kaala-i-na, Nsāa wuɔ u ne da Yesu jo u wulaa. Wuɔ cira: «*Diilon̄-Tūmbilon̄o yaa juɔŋ daayo. U yaa piriin̄ nelbiliemba āmbabalma-i. ³⁰ Mi taa mi gbē u yaa-i miε uu dii huon̄-nu, ŋga u taa yaan̄ga muɔŋo-na, a ce dumaan̄o-na u maaraami. ³¹ Mei saa ta mi suɔ-yo, ŋga mi juɔ ji ta mi *batisen̄ nuɔmba-i hūmma-na da mi ce *Isirahel-baamba suɔ-yo.»

³² Uŋ waan̄ mafamma-i, u cira: «Mi daa *Diilon̄-Yalle hilaa dɔrɔ-i-na kon̄hurun̄ temma jo ji diire-yuɔ. ³³ Mi saa ta mi suɔ-yo. Ŋga uman̄ puɔraami wuɔ mi ji batisen̄ nuɔmba-i hūmma-na, uu naa gbē-mi wuɔ: «Da η ji da mi Yalle hiiriye ji diire uman̄ nuɔ-i, u yaa ka tuɔ batisen̄ nuɔmba-i baa-de.» ³⁴ Mi daa mafamma-i nuɔ baa mi yufelle. Mi siε fuo-ma: Naacol̄ daa u yaa Diilon̄-Biεŋo-i.»

Baman̄ cuu Yesu huon̄-nu diεlūɔ

³⁵ Ku cuo kaala-i-na, Nsāa wuɔ tiraa kā baa u *hāalābiemba hāi terduɔŋgu fan̄gu-na. ³⁶ U juɔ'a u ne da Yesu cor. Wuɔ cira: «*Diilon̄-Tūmbilon̄o yaa kāan̄ daayo!» ³⁷ Hāalābien̄ daaban̄ nuɔ

mafamma-i, baa pāŋ ta cu Yesu huon-nu. ³⁸ Yesu wuɔ u miel ne ku yaa nuɔ-i, a da-ba u huon-gu-na. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Kuu dii niɛ?»

Baa cira: «Arabi, ŋ haraa hie?» (Arabi yun-gu yaa wuɔ hāalātie.)

³⁹ Yesu wuɔ cira: «Juon i ta, na ka suɔ-ku.» Baa kã baa-yo ka suɔ un haraa kusuon-nu. Bāangu naa tɛɛŋ tɪ, baa pāŋ perien bāangu boluon-gu-i baa-yo.

⁴⁰ Hāalābien daaba-i ba hāi-i-na, ba taa ba bɪ unanjo-i Andere, Simɔ-Pier hāanjo'i waa. ⁴¹ Fuɔ wuɔ ta kã mɔŋjo yaa wulaa-i igēna ka wan baa-yo wuɔ: «Diilon un pāa nun-gu-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo man, i daa-yo.» (Ba bɪ u yaa-i *Kirsai-girɛkimmana.) ⁴² Aa naa kã baa Simɔ-i Yesu wulaa. Yesu wuɔ ne-yo aa naa cira: «Nsāa biɛŋ nuɔ, ba bɪ-ni Simɔ; i ka tie bɪ-ni fiɛfiɛ-i-na Sefasi.» (Sefasi yun-gu yaa wuɔ tāmpeŋle.)

⁴³ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ cira u kã *Galile. Un hilaa, wuɔ suu baa naacoljo nanjo-i ba bɪ-yo Filipu; wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Filipu, jo i ta!» ⁴⁴ Filipu taa u hel Betisada. Ba taa ba hel neduɔle baa Andere-i baa Pier hiere. ⁴⁵ Ku huon-gu-na, Filipu wuɔ bi kã ka da Natanayɛl; wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «*Moisi-i baa *Diilopɔpuɔrbien ban waan naacoljo man maama-i ba sebebbaa-ba-na, i daa-yo. Ba bɪ-yo Yesu, Nasaretitaan Yosefu biɛŋjo.»

⁴⁶ Natanayɛl wuɔ cira: «Niŋ huon, ŋ nuɔ ba'a bɪŋkūfafaangu hilaa Nasareti-i-na dede wei?»

Filipu wuɔ cira: «Jo i ta ŋ ka da baa ŋ yufelle.»

⁴⁷ Yesun juɔ'a u ne da Natanayɛl jo, wuɔ cira: «*Isirahelyien kerre yaa daade-i; huhurma diei maa si dii-yuɔ.»

48 Natanayɛl wuɔ yuu-yo wuɔ: «Naŋ suyaa muɔ hie?»

Yesu wuɔ cira: «Aa Filipu suɔ duɔ bɛ-ni, mii naa da-ni *yensãaŋgu yuŋgu-na.»

49 Uŋ waan mafamma-i, Natanayɛl wuɔ cira: «Hãalãtie, Diilonɔ-Bieŋo yaa nuɔŋo-i, *Isirahel-baamba nellentienɔ yaa nuɔŋo-i!»

50 Yesu wuɔ cira: «Minɔ ciɛra mi daa-ni yensãaŋgu yuŋgu-na ku'i ciɛ ŋ hũu mi nelma-i. Yiingu dii baa yiingu, ŋ ka da mamanɔ maaraa daama-i.» 51 Aa naa cira: «Mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Yiingu dii baa yiingu na ka da dɔrɔ puurii aa *dɔrɔpuɔrbiemba ta ba nyugũŋ aa ta ba hiire *Molonɔ-Bieŋo yudɔrɔ-i-na.» †

2

Yesu birii hũmma-i kolma

1 Yesuŋ bɛ Filipu-i baa Natanayɛl, yiingu diei cor, hãaliŋ-yiingu-na, ba ta ba jã ciɛŋo dii nelle nande-na ba bɛ-de Kana; dii dii *Galile huɔŋ-na. Yesu nyu waa kãlle fande-na 2 a naara Yesu-i baa u *hãalãbiemba-i. 3 Huɔŋgu nanɔ juɔ hi, ba kolma yor. Yesu nyu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Ba kolma *yuraa.»

4 Yesu wuɔ cira: «Nnaa, yan-ma ŋ hã muɔ, ku saa hi mi wulaa yogo.»

5 Nyuŋ wuɔ wanɔ baa maacembiemba-i wuɔ: «Duɔ wanɔ mamanɔ baa-na, na ce-ma.» 6 A ne da bɔɛŋa nanɔ waa terienɔŋu-na; baa naa jina-yɛi ta ba dii hũmma ba saara ba fɛrɛ a saa baa *Yuifu ba Diilonɔ-hũmelle-i. A waa bɔɛŋa niediei. Di diei

† 1:51 Nieŋ Miwaanɔ jɛnammanɔ-sebɛ-i-na (Genèse) 28.12. * 2:3 *Yuifubaa-ba taa ba fɛ ba kolma-i baa tibibienɔ nanɔ ba bl-ya *ɛrɛsɛ. Ba bl ba kolma-i duvɛŋo.

gbáa yu litiribaa komuɔŋa ndii temma. ⁷ Yesu wuɔ wan̄ baa maacembiemba-i wuɔ: «Kãan̄ na ka hu hũmma na ji dii bɔɛŋ daaya yu.» Baa kã ka hu hũmma-i ji dii bɔɛŋa yu.

⁸ Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kaan̄ manamma na ka hã umaŋ niɛŋ niiwuoni-i.» Ba kaa ka hã-yo. ⁹ Hũmma birii kolma! Wuɔ hũu nyɔŋ, u saa suɔ maŋ hilaa kusuɔŋ-nu. Maacembiemba fuɔ ba suyaa. Wuɔ bɪ dɔrbiɛŋo-i ¹⁰ a ji tuɔ piiye baa-yo wuɔ: «Kolma maŋ dɔlaan̄, ba hã nuɔmba-i ma yaa-i igɛna. Da ba ji nyɔŋ ye, ba suɔ hã-ba maman̄ sa dɔlaan̄. Nuɔ fuɔ, nan̄ bir yan̄ kondɔdɔlma-i ji ta ŋ hã-ba baa-ma huɔŋ-nu!»

¹¹ Yesu kaan̄ ce hiŋ daama yaa-i. U ciɛ-ma Kana dii Galile mara nuɔ. U pigãan̄ u fɛrɛ pigãan̄ daama temma yaa-i u hãalãbiemba hũu u maama-i.

¹² Uŋ hilaa terien̄gu-na, u kã Kafarnamu ka ce yinni cellɛ. U nyu waa baa-yo baa u hãmba-i a naara u hãalãbiemba-i.

*Yesu donya torgociraamba-i Diilodubuɔ-i-na
(Matie 21.12-13; Marke 11.15-17; Like 19.45-46)*

¹³ *Yuifu ba *kɔrsinni timman̄-ponsaan̄gun̄ juɔ ta ku piɛ, Yesu wuɔ kã *Yerusalemu-i-na. ¹⁴ Uŋ kãa, wuɔ kã ka da ba suor niimba baa tũlmba baa nɔnsɔr ba huriimba *Diilodubuɔ-i-na. Aa da baman̄ huraan̄ gbein̄a-i ba tɛnaana ba taabalebaa-ba canni-na ta ba hor gbein̄a-i. ¹⁵ Wuɔ ce iyiemba a pãl comelle a muo-ba hiere donya-bɛi hiel-ba Diilodubuɔ-i-na baa ba niimba-i baa ba tũlmba-i hiere. Aa naa sɛ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna baa ba gbein̄a-i. ¹⁶ Aa gbɛ baman̄ taa ba

suor nǎnsǎr ba huriimba-i wuɔ: «Biyaan na huriimba-i na hiel-ba bande-i-na; baa na ce mi To dũngu-i gbeitaara-terienngu.»

17 Uŋ cie mafamma-i, maman nyegãan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Diilo, mi kuye ŋ dũngu maama-i. Ma gbu ma ko-mi*»†, nelma fan maa tɛnu u *hãalãbiemba-i. 18 Yuifubaa baa yuu-yo wuɔ: «ŋ ka ce hiŋ hama-i pigãan-ye i suɔ wuɔ niŋ cie man daama-i, ba hãa-ni hũmelle-i aa ŋ suɔ ce-ma?»

19 Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Muyaanuŋ Diilodubuɔ-i, na ka da mi maa-yo yinni siei hɔlma-na yon.»

20 Baa cira: «Baŋ maa biŋkũngu man bien komuɔŋa hãi baa niediei, nan'a nan ka ma-ku yinni siei hɔlma-na yon!»

21 Yesuŋ taa u wan Diilodubuɔ man maama-i, u yaa fuɔ fereŋ kerre-i. 22 Uŋ juɔ ku aa sire, nelma fan maa tɛnu u *hãalãbiemba-i; baa pãŋ hũu man nyegãan hiere Diilon-nelma-na baa Yesuŋ wan man hiere.

Yesu suɔ nelbiliemba kusũnni-i

23 Yesuŋ kãa *Yerusalemu-i-na, u cie gbere-weima bɔi *kǎrsinni timman-ponsaangu yinni-na. A ce dumaanɔ-na, nuɔmba man daa gbere-wein daama-i, ba fõngũɔ baa hũu u maama-i. 24 Nga Yesu naa konnu-bei, a ce u saa haa u nanŋa bei. 25 Fuɔ fere taa u suɔ nelbilonɔ kusũngu-i, u saa waa duɔ ka yuu molonɔ wuɔ melɔŋ dii nie?

---

† 2:17 Gbelieman-nalãangu (Psaume) 69.10

3

A hon fεlemma

¹ *Farisiεyiεno nanjo waa ba taa ba bi-yo Nikodemu; u waa *Yuifu ba yuntienjo. ² Isuɔngu nanngu-na, wuɔ sire kã Yesu wulaa ka cira: «Hãalãtie, i suyaa yiε nuɔno-i Diilonjo'i puɔraani baa u nelma-i; ni ma'i sɪ niŋ ceŋ gberε-weima man daama-i, nelgbãngbãlãan siε gbãa ce-ma.»

³ Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Uman duɔ saa puma hon fεlemma, kutienjo yufelle siε gbãa haa *Diilon-nelle-na.»

⁴ Nikodemu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Neliεno man vãa tɪ, u ce niε gbãa puma hon fεlemma-i? U gbãa bir suur u nyu kusɔngu-na u tiraa hon-yo wei?»

⁵ Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Uman duɔ saa hon hũmma-na baa *Diilon-Yalle-na, kutienjo siε gbãa suur Diilon-nelle-na. ⁶ Da ŋ hon nelbilon homma-i, nelbilon huɔnga'i waan-niε, da ŋ bi hon Diilon-Yallen homma-i, Diilon-Yallen huɔnga'i waan-niε. ⁷ Minj ciεra na puma hon fεlemma-i, baa yaŋ ma cu ŋ huɔnga-i. ⁸ Nj saa da, terienju man da ku dɔlnu fafalmu-i mu sire; da ŋ ji cira ŋ suɔ, ŋ da mu du; ŋ siε suɔ mun hilaa kusuɔn-nu, ŋ siε bi tiraa suɔ mun kãŋ kusuɔn-nu. Baman huɔŋ Diilon-Yalle homma-i baa dii dumεi.»

⁹ Nikodemu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Nel daama gbãa ce niε ce?»

¹⁰ Yesu wuɔ cira: «Ŋ siε suɔ wuɔ nelpigãatien nuɔ *Isirahel-na, nel daama ciε niε yar-ni suɔma? ¹¹ Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Inj suɔ man, i piiye ma yaa-i; aa inj daa man, i waŋ ma yaa-i aa

na sa taara na hūu-ma. ¹² Nelma maŋ cieŋ hīema-na bande-i-na, da mi waŋ-ma na sa hūu-ma, na ka ce nie gbāa hūu dər-maama-i mi wulaa? ¹³ Molo saa kā dər-i-na dede, da ku saa waa *Molon-Bieŋo yaa-i. U yaa hilaa dər-i-na jo. ¹⁴ *Moisi naŋ haa kəvɛllun-jieŋo-i daanɣu-na dumaa *hīekuraanɣu-na, ba ka bi haa Molon-Bieŋo-i daanɣu-na dumɛi. ¹⁵ Ku yaa bamaŋ hūyāa u maama-i, ba ka da cicɛlma maŋ sa tieŋ dede-i. ¹⁶ Na saa da, nelbiliba maama gbuu silaa dɔlɔ Diilonɔ-i u naa u hā-ba u Bɛduɔla-i wuɔ umaŋ duɔ hūu u maama-i, kutieŋo baa ka caa, ŋga u da cicɛlma maŋ sa tieŋ dede. ¹⁷ Diilonɔ saa saan u Bieŋo jo hīema-na duɔ ji kɔsuɔŋ nelbiliba-i, ŋga u saan-yo wuɔ u ji kor-ba. ¹⁸ Umaŋ duɔ hūu Diilonɔ-Bieŋo maama-i, ba sa ka yuu kutieŋo-i baa wɛima. Ŋga umaŋ duɔ saa hūu-ma, kumaŋ cie u saa hūu Diilonɔ-Bɛduɔla maama-i, Diilonɔ ka gāŋ baa-yo. ¹⁹ Kumaŋ juɔ baa kufanɣu-i ku yaa daaku: Fitinuɔ juɔ miwaanɔ-na, ŋga nelbiliba ciluɔŋ balaanɔ dumaanɔ-na, ba bir yan aa par kukulma. ²⁰ Nelieŋo maŋ duɔ tuɔ ce kuubabalaanɣu-i, cecerma sa dɔlɔ-yuɔ. U sa taara u carra wuɔ ba ka da u cilɔbabalaanɔ-i. ²¹ Ŋga nelfɛieŋo sa fuo; u ce u wɛima-i hiere cecerma-na wuɔ nuɔmba da un ceŋ Diilonɔ huɔŋga-i dumaa.»

Nsāa taara duɔ yan terienɣu-i hā Yesu

²² Ku huonɣu-na, Yesu wuɔ ji kā *Yude baa u *hāalābiemba-i ka tuɔ *batisen nuɔmba-i. ²³ *Nsāa waa terienɣu nanɣu-na bi tuɔ batisen. Ba bi terienɣu fanɣu-i Ayinɔ. Kuu dii Salimu caan-nu. Hūmma waa bɔi terienɣu-na ku'i cie Nsāa wuɔ

kā ka waa terienḡu-na. ²⁴ Huoḡu fanḡu-na, ba saa naa hi dii-yo kaso-i-na yogo.

²⁵ Yiinḡu nanḡu-na, u hāalābiemba namba ji ta ba fanu ba-naa baa *Yuifuyienḡo nanḡo-i nelienḡ nuo ninḡ saaya ḡ migāanḡ ḡ ferε dumaa a saanu baa Yuifu ba Diilonḡ-hūmelle-i. ²⁶ Baa kā ka gbē Nsāa-i wuo: «Hāalātie, ninḡ waanḡ naacolḡo manḡ maama-i baa-ye; umanḡ waa baa-ni dii *Yurdē bomborma namma-na, u duoḡ tuo batisenḡ nuomba-i, a ce dumaanḡo-na nuomba-i hiere ba kā fuo yaa wulaa-i.»

²⁷ Nsāa wuo gbē-ba wuo: «Diilonḡ duo saa hā-ni baa kumanḡ, ḡ sie gbāa da-ku. ²⁸ Namaa ferε-i mi waanḡ-ma na yufellenḡ miε Diilonḡ unḡ pāa nunḡu-i wuo u ka saanḡ *Konḡkortienḡo manḡ, u'i sī muoḡo-i, ḡga u puoḡraa muomi da mi jo u yaanḡ-na yonḡ.»

²⁹ Unḡ waanḡ mafamma-i, wuo nanḡ gbānalāan daaku-i baa-ba wuo: «Na suyaa wuo da ḡ ta ḡ jā cienḡo, ḡ huoḡga gbuu fē da yogogo wuo ḡ ka da hūnyomma. Nḡ jienḡ duo ne da ḡ huoḡga fie, ḡ bi da fuo kaanḡa fie. Muo mii dii ḡaa dōrbienḡo jienḡo'i baa-mi; mi huoḡga fie gbarnu. ³⁰ Ku saaya kunanḡu ta ku suur-yuo ku naara aa kunanḡu ceḡ ta ku hel muomi-na.

³¹ «Umanḡ hilaa dōro-i-na jo, uu dii nuomba-i hiere ba yunḡ-nu. Umanḡ duo honḡ hīema-na, hīemanḡ-wuoḡo, u wanḡ hīemanḡ-tīmma. Umanḡ hilaa dōro-i-na jo, uu dii nuomba-i hiere ba yunḡ-nu. ³² Unḡ daa mananḡ baa unḡ nuo mananḡ, u wanḡ ma yaa-i, ḡga molo sa hūu u nelma-i. ³³ Umanḡ duo hūu u nelma-i, kutienḡo pigāanḡ wuo Diilonḡo wanḡ ninsoḡo. ³⁴ Na saa da, Diilonḡ unḡ puoḡraa umanḡ, u yuu kutienḡo huoḡga-i baa u *Yalle-i, a ce dumaanḡo-na u wanḡ

Diilonj-nelma. ³⁵ Bepolño maama dɔlnu Tuonjo-i a ce Tuonjo diyaa weima-i hiere u nan-na. ³⁶ Umanɔ duɔ hũu Bepolño maama-i, kutienjo ka da cicɛlma man sa tɛɛn dede-i. Nga umanɔ duɔ saa hũu Bepolño maama-i, u sie da cicɛln daama-i aa Diilonjo tiraa gãn baa-yo.»

4

Yesu cãarã hũmma Samaricienjo nanjo wulaa

¹ Nuɔmbanɔ kanj Yesu tuɔ *batischen-ba, ba kã ka tũnu *Farisɛbaa-ba-i wuɔ Yesu da nuɔmba u batischen u yan Nsãa-i. ² A ne da fuɔ saa tuɔ batischen-ba u fɛɛ, u *hãalãbiemba'i taa ba batischen-ba. ³ Manɔ juɔ waa dumaanjo-na, wuɔ sire *Yude-i-na a bir tuɔ kã *Galile-i-na. ⁴ Uu naa saaya u karnu *Samar-i cor. ⁵ Uɛn kãa ka hi tuɔ karnu, wuɔ kã ka suur nelle nande-na ba bi-de Sikaar. Dii dii Yosefu suonɔgu caan-nu. Suonɔgu fanɔgu-i *Yakɔbu yaa hãa Yosefu-i baa-ku.* ⁶ Yakɔbu kolɛno waa kusuɔn-nu'i. Yesun wuɔyaa mulɛnɛn dumaanjo-na, wuɔ tɛna kolɛn daayo nunɔgu-na tuɔ fiisa. Bãanɔgu naa hi yuhuɔnɔga-i tɛ. ⁷ Samaricienjo nanjo jo duɔ ji hu hũmma. Yesu wuɔ cira: «Cienɔ nuɔ, n sa hãmi hũmma namma mi nyɔn wei?» ⁸ A ne da u hãalãbiemba naa kã nellɛn-huɔn-na da ba ka sãa niiwuoni.

⁹ Cienjo gbẽ-yo wuɔ: «Ma sɛ *Yuifuyienɔ nuɔ kɛ? A bige-i ciɛ n ta n cãrã hũmma-i *Samariyienɔ muɔmi wulaa?» Ninsie ninsie, Yuifubaa-ba saa ta ba sie ba ce weima baa Samaritaamba-i.

* **4:5** Nienɔ Miwaanjo jɛnamman-sebe (Genèse) 33.19; Yosuwe (Josué) 24.32.

10 Yesu wuɔ cira: «Kuɔ η taa η suɔ Diilonɔ-caluo-i aa suɔ umanɔ cāarān hūmma-i η wulaa, nuɔnei naa bir cārā u wulaa aa uu naa hā-ni cicēlmanɔ-hūmma.»

11 Cienɔ wuɔ cira: «Kɔlenɔ-i filofilo dumandε-i-na aa kɔlencanɔga bi sī baa nuɔ, nanɔ ka da kufangu cicēlmanɔ-hūmma-i hie a hā muɔ baa-ma? 12 I bīncɔnɔ-i Yakɔbu yaa birii kɔlenɔ daayo-i hā-ye, fuɔ fεε nyuɔn u hūmma-i, u bisāimba sire nyɔn-ma baa ba muɔru-i hiere. Nanɔ ne wuɔ sī nanɔ maaraa Yakɔbu-i wεi?»

13 Yesu wuɔ cira: «Umanɔ duɔ nyɔn hūnɔ daama-i, hūnkuɔsīnni ka tiraa bir bel-o. 14 Nga muɔ da mi hā umanɔ mi hūmma-i u nyɔn, ma ka ce hūnfoele kutienɔ huɔnɔga-na, aa cicēlma manɔ sa tīenɔ dede ma'i ka ta ma hel hūnfoele fande-na, a ce dumaanɔ-na hūnkuɔsīnni cεraa ni ji bel-o.»

15 Cienɔ wuɔ: «Hā muɔ hūmma famma-i hūnkuɔsīnni baa ji tiraa bel-mi aa mi baa ji tiraa jo bande-i-na wuɔ mi ji hu hūmma.»

16 Yesu wuɔ: «Kā η ka bī η bɔlɔ-i na jo.»

17 Cienɔ wuɔ: «Bɔlnɔ si dii baa-mi.»

Yesu wuɔ: «Ma dɔlaa-ni! 18 N tīenaana baa bibεmba ndii cor tī. Aa ninɔ yenɔ baa umanɔ fīfīε-i-na, η bɔlɔ-i sī. N saa kar coima.»

19 Unɔ waanɔ mafamma-i, cienɔ wuɔ: «Ku biyaa nɔa nuɔnɔ-i *Diilopɔpuɔrbilonɔ nuɔ.» 20 Aa naa cira: «Yanɔ mi yuu-ni nelma diei: Samari-bīncuɔmba siire jaal Diilonɔ-i tānunɔ daaku yaa nuɔ-i, bige-i cie Yuifubaa namaanɔ-i na'a Diilojaalterienɔgu dii *Yerusalemu?»

21 Yesu wuɔ: «Cienɔ nuɔ, yanɔ mi wanɔ ninsonɔ-i baa-ni: Yiinɔgu dii baa yiinɔgu na sie ji tiraa ta na

jaal i To-i Diilonᵒ-i tãnuᵒ daaku-na, na siε bi ji tiraa ta na jaal-o Yerusalemu-i-na. ²² Samaritaanᵒ na-maanᵒ-i na sa suᵒ nanᵒ jaal umanᵒ, a ne da Yuifubaa miεᵒ-i, Konᵒkortieᵒo hila miεmei nuᵒ-i, a ce du-maanᵒ-na i suᵒ inᵒ jaal umanᵒ. ²³ Nga yiingu dii baa yiingu, *Diilonᵒ-Yalle ka ce ninsonᵒ-Diilojaaltaamba ta ba jaal i To-i Diilonᵒ-i baa huᵒnga diei. Yiingu fanᵒgu hii tĩ yeε. I To-i Diilonᵒ-i taara ba ta ba jaal-o dumεi. ²⁴ Diilonᵒ-i molo sa da-yo; bamanᵒ jaalaanᵒ-yonᵒ ba saaya ba ta ba jaal-o baa huᵒnga diei, aa ba yanᵒ u *Yalle dii-ba hũmelle-na.»

²⁵ Ciεᵒ wuᵒ: «Mi suyaa miε Diilonᵒ unᵒ pãa nunᵒgu-i wuᵒ u ka saanᵒ *Konᵒkortieᵒo manᵒ, u ka jo. Ba bĩ u yaa-i *Kirsai-i. Duᵒ jo, u ka wanᵒ ma yaanᵒga-i hiere baa-ye.»

²⁶ Yesu wuᵒ: «Niᵒ gbẽᵒn umanᵒ, u yaa piiyenᵒ baani daayo-i.»

²⁷ Unᵒ taa u wanᵒ mafamma-i, u hãalãbiemba jo ji ta ba yiεra.

Banᵒ juᵒ ji da u piiye baa ciεᵒ daayo-i, kuᵒ cu ba hõmmu-i. Nga molo saa siε duᵒ yuu-yo wuᵒ: «Bige-i ciε ᵒ ta ᵒ piiye baa ciεᵒ daayo-i? N'a u ce bige-i hãni?»

²⁸ Ciεᵒ wuᵒ yanᵒ u bũnanᵒga-i aa naa gbar kã nellenᵒ-huᵒnga-na ka tuᵒ piiye baa nuᵒmba-i wuᵒ:

²⁹ «Juᵒᵒ i ta na ka da, ma miᵒ siire ce mamanᵒ hiere, naacolᵒo nanᵒo waanᵒ-ma baa-mi. Ku biyaa ᵒaa Diilonᵒ unᵒ pãa nunᵒgu-i wuᵒ u ka saanᵒ Konᵒkortieᵒo manᵒ, u yaa juᵒ.» ³⁰ Nuᵒᵒ baa hel kã Yesu wulaa.

³¹ A ne da huᵒngu fanᵒgu-na, u hãalãbiemba waa ta ba cãrã-yuᵒ wuᵒ u wuo niwuoni-i. ³² Yesu wuᵒ gbẽ-ba wuᵒ: «Mi daa niwuoni nanni da mi wuo ᵒga namaa na sa suᵒ niwuoni fanni-i.»

³³ Hãalãbienj baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ku ce molo juɔ baa niwuoni ji há-yo wɛi?»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Umanj puɔraa-mi, da mi gbãa ce u huɔŋga-i, a ce u maacemma ka bál, mɛi niwuoni yaa nifanni-i. ³⁵ Ma sí namaa fɛɛ-i da na ce na ta na piiye wuɔ ðimma ce caamba naa aa ba suɔ kar-ma kɛ? Ciiriinj na yunni-i na ne; nuɔmba manj juɔŋ, baa dii ŋaa ðimma manj vãa hi karma. ³⁶ Umanj karaan ðimma-i u ka da u cufaluŋgu sullu-i aa uŋ karaa ðimma manj, ma ka kã Diilonj-nellenj. A ce dumaanjo-na, umanj duunj baa umanj karaan, ba hɔfɛlle-i diiduɔle. ³⁷ Da ba cira: «Unanjo-i duunj aa unaa kar» ba saa kar coima. ³⁸ Suonjgu manj namaa saa kũ-ku, mi puɔraa na ka ta na ka kufanju ðimma yaa-i. Banamba'i kũɔ-ku cufal, aa namaa kã ka ta na ka ku ðimma-i.»

³⁹ Ciɛŋ uŋ tũɔnu nuɔmba-i wuɔ uŋ siire ce manj hiere Yesu waan-ma baa-yo, ba fɔŋgũ hũu Yesu maama-i nelle fande-na. ⁴⁰ A ce dumaanjo-na, banj juɔ ji da-yo, baa cãrã-yuɔ wuɔ u tɛna baa-ba. Yesu wuɔ tɛna ce yinni hãi ⁴¹ a piiye baa-ba u fɛɛ.

Uŋ ciɛ mafamma-i, nuɔmba bɔi tiraa hũu u maama-i naara. ⁴² Baa ta ba piiye baa ciɛŋo-i wuɔ: «Inj nuɔ nanj nelma-i aa jo ji nu fuɔ maama-i a suɔ wuɔ u yaa miwaanjo koŋkortienjo-i kelkel, ku yaa kãyã-yiɛ i hũu u maama-i.»

Yesu siire nelbuɔ nanj biɛŋo

⁴³ Yesuŋ siire Sikaar-na, wuɔ cor baa u hũmelle-i tuɔ kã *Galile-i-na. ⁴⁴ Fuɔ fɛɛ wuɔ waan-ma wuɔ: «Ba sa kãŋ *Diilopɔpuɔrbilonjo-i u fɛɛŋj nelle-na.»

45 Uᅇ kaa hi Galile-i, Galiletaanᅇ baa gbuu bello da fafamma. Baᅇ ᅇa naa ká *Yerusalemu-i-na *kórsinni tímmanᅇ-ponsaanᅇu-na, ba daa uᅇ cié mamanᅇ hiere, ku'i cié uᅇ káa ba terienᅇu-na, ba suó u belma.

46 Ku huonᅇu-na, wuó ji tiraa ká Kana-i-na uᅇ ᅇa nanᅇ birii hǔmma-i kolma-i kusuonᅇ-nu. A ne da fáamaanᅇ nanᅇo biéᅇo taa u jaᅇ. U waa Kafarnamu.

47 Tuonᅇ uᅇ juó nu wuó Yesu hilaa *Yude-i-na jo Galile-i-na, wuó ká ka cārā-yuó wuó u ce jande aa u ká baa-yo Kafarnamu-i-na ka sire u biéᅇo-i há-yo, kére jarma cōraanu-yuó cor. 48 Yesu wuó cira: «Ku ce ᅇaa da na saa da gbere-i baa na yufelle-i na sa hǔu-ma wei?»

49 Naacolᅇ wuó cira: «Itie, jande baa seere. Da ᅇ seere, mi biéᅇo ka ku.»

50 Yesu wuó cira: «Bir ᅇ kǔᅇ, ᅇ biéᅇo siire.»

Naacolᅇ wuó bi hǔu-ma aa naa bir tuó kǔᅇ. 51 Uᅇ kǎᅇ hǔmelle-na, wuó suu baa u maacembiemba jo u wulaa. Wuó yuu-ba. Baa cira: «ᅇ biéᅇo siire, i taa i ká die ka waᅇ ma yaa baa-ni.»

52 Wuó yuu-ba wuó: «U siire yaku-i?»

Baa cira: «U siire cicuonᅇ-nu, báanᅇu naa cié yuhuonᅇga-na cǎlle.» 53 Tuonᅇ wuó bi ne da huonᅇu bi fanᅇu'i nuó-i Yesu naa gbē-yo wuó u biéᅇo siire. Kuᅇ cié dumaanᅇ-na, fuó baa u dumellenᅇ-baamba-i hiere baa pǎᅇ hǔu Yesu maama-i.

54 Yesuᅇ hilaa Yude-i-na bir ká Galile-i-na, u gbere daayo yaa cié ba ce ba hái terienᅇu fanᅇu-na.

5

Yesu siire murgu nanᅇo

1 Ku huonḡu-na, *Yuifubaa-ba ji ta ba ce ba pon-saangḡ nanḡu-i *Yerusalemu-i-na. Yesu wuɔ ká. 2 A ne da Túlḡ-dumelle* caangḡ-na hūnfuonḡu nanḡu dii, ba bī-ku ebiremna-na «Betisata»†. Gbuganni ndii waa cíilá-kuɔ. 3-4 [*Dɔrpɔpuɔrbilonɔ nanɔ waa tuɔ jo u sagalla hūmma-i hūnfuonḡ daaku-na. Duɔ sagalla-meí, jeinɔ manḡ duɔ gbáa suur igēna, u jarḡ da ma fiε kuola niε niε, fafalmu pāḡ da-yuɔ.] A ce dumaangḡ-na, jaamba bɔi waa terienḡu-na ta ba cɔrɔ gbuganḡ daani-na [ba cie hūmma sagallamma-i]: Yiriemba waa, cisεduɔlbaa-ba waa a naara murgubaa-ba bi waa. 5 Unanɔ waa ba hɔlma-na, unḡ gaala jarma-na, ku bienḡ komorre baa cíncieluo niisiεi waa belle fande-na. 6 Yesuḡ káa ka da u gaala, aa nu wuɔ u báangḡ cuɔ jarma-na, wuɔ yuu-yo wuɔ: «ḡ taara ḡ sire wei?»

7 Jeinḡ wuɔ cira: «Háalátie, hūḡ da ma sagalla, mi siε da molo dii-mi; muɔ da mi namallá da mi ka suur dii huonḡu-na, unaa ta yaangḡa miε suur. Mi ce-ma niε?»

8 Yesu wuɔ: «Sire ḡ biε ḡ figḡingḡu-i ḡ kūḡ.»

9 Terduonḡu fanḡu-na, fafalmu pāḡ da naacolḡo-na. Wuɔ sire biε u figḡingḡu-i tuɔ kūḡ. A ne da yiingḡu fanḡu waa *yitḡenanḡu. 10 Yuifu ba yuntaambanḡ daa u tūyáa figḡingḡu-i, baa ta ba wanḡ baa-yo wuɔ: «ḡ saa suɔ wuɔ nyunḡo-i yitḡenanḡu wei? Bige-i cie ḡ sire biε figḡingḡu tūu?»

11 Naacolḡ wuɔ: «Umaḡ siire-miε u yaa ciεra mi biε mi figḡingḡu-i kūḡ.»

---

* 5:2 Baa naa ma koko dii Yerusalemu-i huonḡa aa hiel dumienḡa. Dumienḡa fanḡa-i yiriεnḡa waa-yiε. Dimanḡ daade-i ba taa ba bī-de Túlḡ-dumelle. † 5:2 «Betisata» yunḡu yaa wuɔ «hujarḡen-dūnni».

¹² Baa cira: «Hai moloŋo-i ufaŋo-i?»

¹³ Naacolŋo yiɛra bege! U sa suɔ Yesu-i duɔ pigãaŋ-yo. A ne da nuɔmba naa maara cor. Yesu baala ba hɔlma-na.

¹⁴ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ji da naacolŋo-i *Di-ilodubuɔ-i-na. Wuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Nuɔnei daani yeryer fiefie-i-na, da ŋ'a ŋ sa taara weima namma da-ni mamaŋ balaanŋ yaŋ dielá-maanŋ daama-i, baa tiraa ŋ cãl Diilonŋo-i.»

¹⁵ Naacolŋ wuɔ kã ka waŋ baa Yuifu ba yuntaamba-i wuɔ naacolŋ daayo yaa naa sire-yuɔ u jarma-na. ¹⁶ Yuifu ba yuntaanŋ baa sire ku yaa nuɔ-i a cɔ Yesu-i wuɔ u cie nie sire moloŋo yitɛnanŋu-na?

¹⁷ Yesu wuɔ gbě-ba wuɔ: «Mi biyaa mi to-maama. Mi To sa nanna yiinŋu baa u maacemma-i.»

¹⁸ Uŋ waanŋ mafamma-i, Yuifu ba yuntaanŋ baa pãŋ ta ba taara-yuɔ baa komma, wuɔ u saa kãŋ yitɛnanŋu-i aa tiraa cira Diilonŋo-i fuɔ tohoiŋo; dumaanŋo-na, u saa u fɛrɛ baa Diilonŋo-i. ¹⁹ Yesu wuɔ gbě-ba wuɔ: «Yaanŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bɛpolŋo sie gbãa da dumaa u tuɔ ce. U ne Tuonŋo yaa-i aa tuɔ ce. Tuonŋ uŋ ceŋ mamaŋ, Bɛpolŋo bi ce ma yaa-i. ²⁰ Bɛpolŋo maama dɔlŋu Tuonŋo-i, u yaa pigãaŋ-yonŋ u maacemma-i u tuɔ ce. U ka pigãaŋ-yo mamaŋ maaraa daama-i a ce-na gbɛɛ.

²¹ Tuonŋ uŋ piŋ bikuomba-i dumaa ba sire, Bɛpolŋ duɔ tuɔ taara umanŋ waa u gbeini-na u sire-yuɔ dumɛi. ²² Aa Tuonŋo sa ce moloŋ andaanŋu, u yaanŋ andacelle-i hã Bɛpolŋo yaa-i, ²³ ku yaa nuɔmba ka ta ba kãŋ-yo ŋaa banŋ kãŋ Tuonŋo-i dumaa. Umanŋ duɔ u sa kãŋ Bɛpolŋo-i, kuu dii ŋaa u sa kãŋ u To manŋ puɔraa-yo.

24 «Yaañ mi wañ ninsoŋo-i baa-na: Mi To yaa puɔraa-mi, a ce dumaanŋo-na umañ duɔ nu mi nelma-i aa haa u nanga mi To-i-na, kutienŋo daa cicɛlma mañ sa tɛɛŋ dede-i tɛ. Ba siɛ ka yuu-yo baa weima. Kuu dii ŋaa kutienŋo kuu tɛ aa sire. 25 Yaañ mi tũnu-nei: Yiinggu dii baa yiinggu, bikuomba ka nu Diilon-Bienŋo piye. Ku yiinggu hii tɛ yeɛ. Umañ duɔ nu u nunŋu-i, kutienŋo ka da cicɛlma mañ siɛ ji tɛ dede. 26 Cicɛlmañ yeñ baa Tuonŋo-i dumaa u tuɔ hã nuɔmba-i baa-ma, u bi hãa Bepolŋo-i baa-ma dumɛi u tuɔ hã-ba. 27 Aa u birii ãndacelle-i hã Bepolŋo yaa baa-de wuɔ u yaa *Molon-Bienŋo-i. 28 Baa na yañ ma ce-na gberɛ. Na saa da, yiinggu dii baa yiinggu, bamañ suurii hɛma-na ba ka nu Molon-Bienŋo piye. 29 Da ba ji nu u piye, ba ka sire hel cɛncuɔŋa-na. Bamañ taa ba ce ãnfafamma-i ba ka kã Diilon-nellen, ŋga bamañ taa ba ce kuubabalaanŋu-i ba ka kã dãamu-na. 30 Meɪ siɛ gbãa ce biñkũŋgu mi ferɛ. Bañ ciɛra mi ger dumaa, mi ger dumɛi. Mi sa ce kumañ dɔlaanu muɔ, umañ puɔraa-mi, mi ce fuɔ kuudɔlnunŋu'i. Terienŋu fanŋu-na, mi gbãa cira mi suɔ germa.

31 «Kuɔ muɔmɛi taa mi wañ mi maama-i mi ferɛ, yunŋu naa saa waa mi nelma-na. 32 Nga unanŋo-i waan-man, aa mi suyaa miɛ u wañ ma yaanŋa yaa-i. 33 Ma sɪ na puɔraa nuɔmba Nsãa wulaa wuɔ ba ka yuure mi sɪnni-i kɛ? Bañ kãa, Nsãa saa ka fuo ninsoŋo-i bei. 34 Uñ waan mamañ baa-ba mi maama-na, ma sa kãyã muɔ, ma kãyã namei. Mi wañ mafamma-i da mi kor namei. 35 Nsãa waa ŋaa fitɪnuɔ na hɔlma-na, na hũyãa-ma ce na bãanŋu-i cellɛ yon baa-yo. 36 A ne da meɪ maaraa Nsãa-i.

Mi Toṅ hãa-mi maacemma maṅ mi ta mi ce, ma yaa pigãaṅ mi sínni-i aa ma yaa bi pigãaṅ wuɔ mi To yaa puɔraa-mi. ³⁷ Aa umaṅ puɔraa-mi, u bi bí mi yefafalle. Nga na saa nu u yalle-i dede, na saa bi da u yufelle dede. ³⁸ Uṅ puɔraa umaṅ, naṅ'a na saa hũu u nelma-i, na ce niε aa gbãa hũu fuɔ maama-i? ³⁹ Na suyaa wuɔ cicɛlma maṅ sa tɛɛṅ dede ma da Diilonṅ-nelma yaa nuɔ-i, ku'i ciε na vaa na fεε baa ma kalamma-i. A ne da ma yaa bi piyeyṅ mɛi maama-i ⁴⁰ aa na sa taara na cu mi huonṅ-nu a ji kor.

⁴¹ «Mi sa taara nuɔmba dɔl-mi. ⁴² Mi suɔ-na. Mi suyaa miε Diilonṅo maama sa dɔlnu-nei. ⁴³ Mi juɔ mi To yerreyṅ aa na sa taara na da mi yufelle. Nga molonṅ duɔ jo u fεɛṅ jomma, na sire ta na gbar na nyaanu-yuɔ. ⁴⁴ Namaa naṅ birii yanṅ Diilonṅo-i aa ta na taara nelbiliemba'i dɔl-na, na ka ce niε gbãa hũu u maama-i? ⁴⁵ Baa na da niε sí muɔmɛi kaa cãl-na mi To terienṅu-na; muɔ sí. Naṅ haa na naṅga-i *Moisi maṅ nuɔ-i, u yaa ka cãlãaṅ-naṅ. ⁴⁶ Na saa da, Moisi nyεgãaṅ mɛi maama'i u sebé-i-na. Kuɔ naa naa hũu u maama-i, naa naa bi hũu mɛi maama-i. ⁴⁷ Nga naṅ'a na saa hũu uṅ nyεgãaṅ mamaṅ, na ka ce niε gbãa hũu mɛi nelma-i?»

6

Yesu hãa nelpũṅgu naṅgu wuo ye

(Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Like 9.10-17)

¹ Ku huonṅu-na, Yesu wuɔ kã *Galile dalanga yiεṅgu naṅgu-na; ba bi bí dalanga fanṅa-i Tiberiyadi-dalanga. ² Uṅ taa u ce himma-i u sire jaamba-i dumaṅo-na, nuonṅ baa kũɔl ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ. ³ Wuɔ kã ka nyugũṅ tãnuṅgu

nangú-na t̄ɛna baa u *h̄aalābiemba-i. ⁴*Yuifu ba *k̄ors̄inni t̄imman̄-ponsaan̄gu naa piɛ t̄i. ⁵Wuɔ u ne da nelp̄ungu nangú jo. Wuɔ yuu Filipu-i wuɔ: «I ka da niiwuoni-i hie diɛ s̄aa h̄a nuɔŋ daaba-i hiere ba wuɔ?» ⁶Uu naa suɔ uŋ saaya u ce kuman̄, ŋga u taa u yuu duɔ ne Filipuŋ ka wan̄ maman̄.

⁷Filipu wuɔ cira: «Da ŋ fiɛ biɛ *deniebaa nuɔs̄ũ a s̄aa niiwuoni-i wuɔ ŋ cal h̄a-ba t̄ɛnt̄ɛŋ, ba siɛ da hiere.»

⁸U h̄aalābilon̄o nan̄o waa, Simɔ-Piɛr h̄aŋo; ba taa ba b̄i-yo Andere. Fuɔ wuɔ cira: ⁹«*Buruo u ndii dii baa naacombilon̄o nan̄o bande-i-na a naara titiraamba h̄ai. Ŋga nifanni gb̄aa fa hama-i a h̄a nelp̄uŋ daaku temma-i?»

¹⁰Yesu wuɔ wan̄ baa-ba wuɔ: «Ciɛŋ ba t̄ɛna hiere.» H̄olma famma-na, h̄iɛŋgu waa b̄oi. Nuɔŋ baa t̄ɛna. Bibemba man̄ waa, ba gb̄aa yu nuɔmba neifiɛŋa h̄ai nuɔsiba ndii temma. ¹¹Yesu wuɔ biɛ buruo-i a jaal Diilon̄o-i aa naa calnu-yuɔ h̄a-ba. Aa naa bi h̄a-ba titiraamba-i ban̄ taaran̄ dumaa.

¹²Ban̄ gbuu ji wuɔ ye t̄i huɔŋgu man̄ nuɔ-i, wuɔ wan̄ baa u h̄aalābiemba-i wuɔ: «Biɛraayan̄ boini man̄ t̄iȳaa, mi sa taara ni b̄iɛna.» ¹³Baa biɛra ban̄ wuyaa buruo u ndii daayo-i aa boini man̄ t̄iɛ, niɛ yu segebaa c̄incieluo ba h̄ai.

¹⁴Nuɔmban̄ daa gb̄ɛɛ fan̄o-i, baa ta ba piiye wuɔ: «*Diilop̄op̄uɔrbilon̄o man̄ naa saaya u jo h̄iɛma-na, u yaa juɔ daayo-i, nuharungu si dii-mɛi.» ¹⁵Yesu wuɔ suɔ wuɔ ba ka jo ji bel-o f̄ɔŋgũɔ ce-yo nellentien̄o; wuɔ ta halan̄ ba caan̄gu-na bir ka t̄ɛna u da-u-diei dii t̄anungu-na.

Yesu wuɔyaa hūmma dɔrɔ
(Matie 14.22-23; Marke 6.45-52)

¹⁶ Bãangun juɔ hir huɔngu man nuɔ-i, Yesu *hãalãbiɛn baa hiire kã dalɔnga-na, ¹⁷ ka biɛ beɔo ta ba karnu ba kã Kafarnamu yanga. Bãangu ji tĩ ba sa da Yesu-i. ¹⁸ Fafalpepetieɔo naɔo sire tuɔ sagalla hūmma-i dalɔnga-na. ¹⁹ Ba gbaraa kilobaa-ba ndii, sisɔ niediei temma, ba'a ba ne da Yesu-i ba caaɔ-nu; u wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na u jo. Kor maa pãɔ ta ma da-ba. ²⁰ Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmei!» ²¹ Ba'a ba yiera biɛ-yo ku yaa nuɔ-i, a da ba hii baɔ taa ba kã kusuɔɔ-nu.

Niiwuoni man hãaɔ nelbiliemba-i ninsoɔ-cicẽlma-i

²² Ku cuo kaala-i-na, nuɔmba man naa tiyãa bomborma namma-na ba saa da Yesu-i. A ne da u *hãalãbiembaɔ taa ba ta dẽndiele-na, beɔo diei waa yon hūmma nunɔngu-na. Ba biyaa u yaa-i ta. Cuon kaalaa nuɔmba saa da Yesu-i, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Naacolɔ daayo curaa hie? U saa naa bi suur baa u hãalãbiemba-i cicuɔngu-na!» ²³ Ba'a ba ne da benni nanni hilaa Tiberiyadi-i-na jo ji yiera Yesuɔ ɔa naa jaal Diilonɔ-i aa hã-ba *buruo-i kusuɔɔ-nu ku caaɔngu-na. ²⁴ Baa ne da Yesu-i baa u hãalãbiemba-i molo si dii benaamba famba-na. Baa bel-ba nyugũɔ ta ba karnu ba kã Kafarnamu-i-na da ba ka taara-yuɔ.

²⁵ Baɔ karaanu ka da-yo, baa cira: «Hãalãtie, ɔ juɔ yaku-i bande-i-na?»

²⁶ Yesu wuɔ cira: «Yaaɔ mi waɔ ninsoɔ-i baa-na: Miɔ ceɔ gbɛɛ man, ku saa ce ɔaa na suyaa fuɔ yunɔ yaa-i aa ta na taara-miɛ, ɔga miɔ hãa-na niiwuoni-i na wuo ni yar-na, ku'i ciɛ na ta

na taara-miε. ²⁷ Baa na ta na ce maacemma-i na taara niiwuoni maŋ biɛnaanaj, taa na ce na taara niiwuoni maŋ sa biɛnaanaj aa ta ni kã baa neliɛŋo Diilonj-nelle-na. *Molonj-Biɛŋo hã nuɔmba-i ni yaa-i; u To-i Diilonjo haa u dányuɔ-i u yaa nuɔ-i duɔ pigãaj wuɔ u'i hãa-yo ku fɔŋgũ-i.»

²⁸ Baa yuu-yo wuɔ: «I saaya i tiε ce Diilonjo huɔŋga-i niε?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Diilonj uŋ taaranj kumanj na wulaa, ku yaa daaku: U taara uŋ puɔraa umanj, na hũu u maama-i.»

³⁰ Baa cira: «Ŋ ka ce gbεε hayo-i pigãaj-ye i suɔ wuɔ Diilonjo puɔraa nuɔnei? ³¹ I bincuɔmbanj waa *hiɛkuraanġu-na, Diilonjo naa tuɔ hã-ba niiwuoni ba ta ba wuo. Ma nyεgãaj Diilonj-nelma-na wuɔ: *«U hielaa niiwuoni dɔrɔ-i-na nanna hã ba wuo.»**»

³² Yesu wuɔ cira: «Yaaj mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Niiwuoni maŋ hilaa dɔrɔ-i-na *Moisi saa hã-na baa-ni. Mi To yaa hãaj-naj ninsoŋ-niiwuoni maŋ hilaaj dɔrɔ-i-na. ³³ Diilonj-niiwuoni yaa nimanj hilaaj dɔrɔ-i-na. Ni yaa hãaj nuɔmba-i ninsoŋ-cicɛlma-i.»

³⁴ Uŋ waaj mafamma-i, baa cira: «Itie, ta ŋ hã-ye niiwuoni fanni-i i tiε wuɔ.»

³⁵ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Muɔmei cicɛlmanj-niiwuoni-i. Umanj duɔ cu mi huɔŋ-nu, nyulmu cɛraa mu bel-o aa umanj duɔ hũu mi nelma-i, hũŋkuɔsɪnni cɛraa ni bel-o. ³⁶ Mi waaj-ma baa-na cor tĩ, aa na tiraa da-ma baa na yufienja-i, ŋga na saa hũu-ma. ³⁷ Mi To duɔ hã-mi bamanj hiere, ba ka cu mi huɔŋ-nu. Umanj duɔ cu mi huɔŋ-nu, mi sa

* **6:31** Helmanj-sebe (Exode) 16.4,15; Gbeliɛmanj-nalãanġu (Psaume) 78.24

ji donya-yuɔ mi fɛɾɛŋ nuɔ dede. ³⁸ Hama-i nuɔ-i? Mi saa hel dɔrɔ-i-na da mi ji ce mi kuudɔlnunɔ, mi juɔ da mi ji ce uman puɔraa-mi u kuudɔlnunɔ.

³⁹ A ne da uman puɔraa-mi u sa taara un hãa-mi baman, u diei balla-bei. U taara miwaanɔ tɪmman-yiinɔ-i, mi sire kutaamba-i hiel-ba cɪncuɔŋa-na.

⁴⁰ Na saa da, mi To taara uman duɔ suɔ-mi aa hũu mi nelma-i, kutienɔ da cicɛlma man sa tɪɛŋ dede-i aa mi sire-yuɔ miwaanɔ tɪmman-yiinɔ-na.»

⁴¹ Yesun ciera wuɔ u yaa-i cicɛlman-niiwuoni man hilaa dɔrɔ-i-na, ku saa dɔlnu *Yuifubaa-ba-i. ⁴² Baa ta ba piieye wuɔ: «Yosefu biɛŋ daa u sa suɔ aa cɔrnu! I suɔ u to-i aa suɔ u nyu-i, u bir gbɛ-ye dumaa wuɔ fuɔ hilaa dɔrɔ.»

⁴³ Yesu wuɔ cira: «Baa na yan na hɔmmu guɔla. ⁴⁴ Mi To yaa puɔraa-mi, a ce dumaanɔ-na molo siɛ gbãa cu mi huon-nu u fɛɾɛ ni u saa dii u nunɔ-i. Uman duɔ cu mi huon-nu, duɔ fiɛ ku, miwaanɔ tɪmman-yiinɔ-na, mi ka sire-yuɔ.

⁴⁵ *Diilopɔpuɔrbiemba nyɛgãan nel daama-i wuɔ:

«Diilonɔ ka hãalã-bei hiere baa u nelma-i.» †

Uman duɔ nu mi To nelma-i aa siɛ u nun-ãndaanɔ-i, kutienɔ ka cu mi huon-nu.

⁴⁶ Dumaanɔ-na ku saa ce ŋaa molo daa mi To-i dede dɛ! Ma'i sɪ. Uman hilaa Diilonɔ wulaa jo, u yaa daa-yo u diei yon.

⁴⁷ «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Uman duɔ hũu mi nelma-i, kutienɔ daa cicɛlma man sa tɪɛŋ dede-i tɪ. ⁴⁸ Muɔmɛi cicɛlman-niiwuoni-i. ⁴⁹ Na tobaa-ba wuyaa niiwuoni-i hɪɛkuraanɔ-na ŋga ba

---

† 6:45 Isayi (Ésaie) 54.13

kuu. ⁵⁰ A ne da niiwuoni maŋ hilaŋ dɔrɔ-i-na, umaŋ duɔ wuo-ni, kutieŋo sa ku. ⁵¹ Muɔmei cicɛlmaŋ-niiwuoni maŋ hilaa dɔrɔ-i-na jo. Umaŋ duɔ wuo-ni, kutieŋo ka da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i. Miŋ ka hã nelbiliemba-i niiwuoni maŋ ba da ba da ninsoŋ-cicɛlma-i, mei ferɛŋ kũɔma yaa-i.»

⁵² Uŋ waan mafamma-i, maa gbuu jan Yuifubaa-ba-i, baa ta ba yuu ba-naa wuo: «Naacolŋ daa wuo u hã-ye u kũɔma-i i wuo-ma wuoŋ hama-i temma-i?»

⁵³ Yesu wuo cira: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Da ŋ da na saa wuo *Molon-Bieŋo kũɔma-i aa nyɔŋ u tãmma-i, na siɛ da ninsoŋ-cicɛlma-i. ⁵⁴ Umaŋ duɔ wuo mi kũɔma-i aa nyɔŋ mi tãmma-i, u daa cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i tɛ. Duɔ fiɛ ku, miwaanɔ tɛmmaŋ-yiŋgu-na, mi ka sire-yuɔ. ⁵⁵ Mi kũɔma-i ninsoŋ-niiwuoni aa mi tãmma-i ninsoŋ-kuunyɔŋgu. ⁵⁶ Umaŋ duɔ wuo mi kũɔma-i aa nyɔŋ mi tãmma-i, kutieŋo dii baa-mi aa mi bi waa baa-yo. ⁵⁷ Mi To maŋ puɔraa-mi, cicɛlma dii baa u yaa-i. U yaa hãa muɔŋo-i cicɛlŋ daama-i; a ce dumaanɔ-na, umaŋ duɔ wuo mi kũɔma-i, mi ka bi hã kutieŋo-i cicɛlma famma-i. ⁵⁸ Niiwuoni maŋ hilaa dɔrɔ-i-na jo, ni yaa daani. Nii sɪ niiduɔni baa na tobaa-ban wuyaa nimaŋ aa ku. Umaŋ duɔ wuo niiwuon daani-i, kutieŋo ka da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i.»

⁵⁹ Yesuŋ waan mamaŋ baa nuɔmba-i Kafarnamu *Diilonelhãalãdũŋgu-na ma yaa mafamma-i.

Yesu nelma ciɛ kpelle u hãalãbiemba wulaa

⁶⁰ Yesuŋ piiye dumaanɔ-na, u *hãalãbiemba fɔŋgũɔ baa cira: «Nel daama cemba dii kpelle

cor; hai gbãa siε daama temma-i?» ⁶¹ Yesu wuɔ suɔ wuɔ ku saa dɔlnu-bei, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nel daama ciε kpelle na wulaa wei? ⁶² Aa da na ji da *Molon-Bieŋo nyugũŋ u kã u muntercɔlɔmmu-na, na ka wan wuɔ niε? ⁶³ *Diilon-Yalle yaa hãan neliεŋ nuɔŋo-i cicɛlma-i, ni ma'i sɪ neliεŋ nuɔŋo-i baa ŋ yundaanɔŋu-i ŋ siε gbãa ce biŋkũŋgu. Miŋ waan nelma maŋ baa-na, Diilon-Yalle dii ma yaa nuɔ-i baa cicɛlma-i hiere. ⁶⁴ Ŋga banamba dii na hɔlma-na, ba saa hũu-ma.» Ninsie ninsie, Yesu wuɔ suyaa ãnyagarmantaamba-i dii ku domma-na, aa wuɔ bi suyaa uman ka hel u huon-nu, ku'i ciε wuɔ tuɔ wan mafamma-i. ⁶⁵ Uŋ piiye dumaanɔ-na, wuɔ cira: «Da na da mi ciεra molo siε gbãa cu mi huon-nu ni Diilo saa dii u nuŋgu, ku yunɔŋu yaa kufanɔŋu-i.»

⁶⁶ A don yiiŋgu fanɔŋu-na, u hãalãbiemba fɔŋgũɔ bir, ba sa tiraa nyaanu-yuɔ. ⁶⁷ Baŋ birii, Yesu wuɔ yuu u hãalãbien cɪncieluo ba hãi baamba-i wuɔ: «Namaa na bi taara na bir mi huon-nu wei?»

⁶⁸ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Itie, cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i ma nelma dii baa nuɔnei; i bir nan huonɔŋu-na ka nyaanu hai? ⁶⁹ I haa i nanga-i nuɔnei nuɔ-i, aa i suyaa wuɔ Diilon uŋ puɔraa u nolŋo maŋ jo, u yaa nuɔŋo-i.»

⁷⁰ Yesu wuɔ cira: «Ma sɪ naa dii cɪncieluo baa na hãi kε? Hai fiεlaa-na? Muɔmei sɪ wei? A ne da Sitãni-nolŋo dii na hɔlma-na.» ⁷¹ U gbɛ *Yuda yaa dumaanɔ-na. Simɔ-Isikaro bieŋo. U nuŋgu waa Yesu hãalãbien cɪncieluo ba hãi baamba-na. U yaa juɔ hel Yesu huonɔŋu-na.

7

Yesu hãmba taara u hel pigãan u fεrε

¹ Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ cor tuɔ wuɔra *Galile yaa nuɔ-i, u sa taara u kã *Yude-i-na. *Yuifu ba yuntaamba taa ba taara-yuɔ baa komma ku'i ciɛ u saa tuɔ taara u kã. ² A ne da huonḡu fanḡu-na Yuifu ba ponsaonḡu maḡ baḡ biḡ-kunḡ *gbuganninḡ-ponsaonḡu-i kuu naa piɛ tɪ. ³ U hãmba gbẽ-yo wuɔ: «ḡ sa ta bande-i-na kã Yude-i-na wei? Da ḡ kã, ḡ *hãalãbiemba maḡ dii terienḡu-na ba ka bi da ḡ añcemma-i. ⁴ Neliɛḡ nuɔ da ḡ ta ḡ taara ba suɔ-ni, ḡ saaya ḡ hel pigãaḡ ḡ fɛɛɛ. Niḡ ceḡ himma maḡ daama-i, ḡ saaya ḡ hel nuɔmba-i hiere ba da-ni.» ⁵ A ne da bafamba fɛɛɛ-i ba saa naa haa ba naḡga Yesu-i-na.

⁶ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Namaa daa ma cem-maḡ-huonḡu hii, ḡga mei wulaa ku saa hi yogo. ⁷ Nelbiliemba siɛ gbãa bigãaḡ namaaḡo-i, ḡga ba bigãaḡ muɔḡo-i wuɔ mi ciɛ niɛ ta mi piiye wuɔ ba maacemma saa fa?» ⁸ Aa naa cira: «Taa na kã mi yaaḡ-na ponsaonḡu-na, muɔmi kãmmaḡ-huonḡu saa hi.» ⁹ U waanḡ ma yaa-i baa-ba aa bir tɪɛna Galile-i-na.

Yesu nelma ciɛ Yuifubaa-ba-i gbɛɛ

¹⁰ Yesu hãmbaḡ taa ponsaonḡu-na, wuɔ bi sire nyaa ba huonḡ-nu. ḡga u saa yaḡ molo da-yo. ¹¹ Ponsaonḡuḡ kaa doḡ, *Yuifu ba yuntaamba taara-yuɔ ba saa da-yo. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U curaa hie?» ¹² Fuɔ nelma yaa waa nuɔmba nunni-na. Banḡ ba'a nelfɛfɛiḡo. Banḡ ba'a nelfɛfɛiḡo si, kɛɛɛ u pira nuɔmba-i. ¹³ ḡga ba taa ba kãalã Yuifu ba yuntaamba-i a ce ba sa siɛ piiye u maama-i gbagaga.

14 Ponsaanḡun juo hi ku holle-i, Yesu wuo kã *Di-ilodubuo-i-na ka tuo waḡ Diilonḡ-nelma-i. 15 Kuo ce Yuifubaa-ba-i gberε. Baa ta ba piiye wuo: «Naacolḡ daa u saa bi ce kalaḡo, fuo cie niε tuo suo Diilonḡ-nelma-i jeje dumandε-i?»

16 Yesu wuo cira: «Miḡ waḡ mamaḡ daama-i mei huoya-maama sí, Diilonḡ'o'i puo'raa-mi baa-ma. 17 Umanḡ duo huu-ma duo ce Diilonḡo huḡḡa-i, kutienḡo ka suo wuo mei nelma sí. 18 Umanḡ duo tuo waḡ fuo ferεḡ maama-i, ḡ da kutienḡo kaal u ferε. Nga umanḡ duo tuo taara u ce u pɔpuortienḡo ce boi, fuo yaa ninsontienḡo-i, huhurma sa waa u nelma-na. 19 Ma sí *Moisi yaa hãa-na *ãnjĩnamma-i ke? A bige-i cie na sa wuo ma hũmelle-i? Ma bilaa niε na ta na taara na ko-mi?»

20 Nuḡḡ baa cira: «ḡ yunḡu siire wei? Hai taaraayanḡ duo ko-ni?»

21 Yesu wuo gbε-ba wuo: «Mi cie nelma diei yon aa ma ce-na gberε. 22 Moisi wuo na ta na *jã bibεmba-i; ḡga ku saa donḡ fuo bãanḡ-nu, ku duḡḡ i bĩncuoḡ-bãanḡ-nu. Nga Moisiḡ waanḡ-ma, da ku fiε waa *yitĩenanḡu-i na jã nuamba-i. 23 Namaa da na ta na jã yitĩenanḡu-na wuo na wuo Moisi hũmelle, ku ce niε muo miḡ siire nelfifinḡo-i yitĩenanḡu-na, na sire wuo hĩi? 24 Baa na ta na ne nuamba yammu aa na ta na piiye. Da na da mamaḡ, na taara ma yaanḡa-i igēna ku yaa na ka suo nanḡ saaya na waḡ mamaḡ.»

Yesu yaa Konḡkortienḡo-i wei?

25 Yesuḡ waa tuo piiye, Yerusalemutaamba namba da-yo. Baa ta ba piiye wuo: «Baḡ taaranḡ naacolḡo manḡ da ba ko-yo, u'i sí daayo-i wei? 26 U

yaa piiyen daayo nuamba-na aa ba finan̄ aa yan̄-yo. Ku baa ji waa i yuntaamba daa niε sí u yaa *Kon̄kortien̄o-i? ²⁷ Ba siε siε! Naacol̄n̄ daayo-i i suō un̄ hilaa kusuōn̄-nu, a ne da Kon̄kortien̄ duō ji jo, molo siε suō un̄ hilaa kusuōn̄-nu.»

²⁸ Huōnḡu fan̄gu-na, Yesu waa tuō wan̄ Diilon̄-nelma-i *Diilodubuō-i-na, wuō piie da gbagaga wuō: «Ma sí na'a na suō-mi aa tiraa suō mi mun̄helmu-i? Na saaya na suō wuō mi saa jo mi fεr̄en̄ jomma; moloñ̄o-i ciε mi jo. Aa kutien̄o-i huhurmantien̄o sí, n̄ga na sa suō-yo. ²⁹ Muō fuō, mei suō-yo. Kuman̄ ciε mi ta mi suō-yo, mi hilaa fuō terien̄-nu'i jo, aa u yaa puōraa-mi.»

³⁰ Yesun̄ waan̄ mafamma-i, baa pān̄ ta ba taara ba bel-o. N̄ga u belman̄-huōnḡu saa naa hi, a ce molo saa siε duō haa u nan̄ga yuō. ³¹ Mafaman̄ fiε ce, nuōmba b̄ai yagar h̄u u nelma-i ba h̄olma-na aa naa ta ba cuo ba piie baa ba-naa wuō: «Diilon̄ un̄ pāa nun̄gu-i wuō u ka saan̄ Kon̄kortien̄o man̄, duō fiε ji jo, u ji ce gb̄ere hayo-i u maar naacol̄n̄ daayo wuōñ̄o-i?»

Yesu nelma cuu Yuifubaa-ba h̄ammu-i

³² Nuōmban̄ cuo ba wan̄ Yesu maama-i, *Fariśiεbaa-ba ji nu-ma. Ban̄ nuō-ma, ba sire baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i a puōr *Diilodubuō niyataamba namba wuō ba ka bel-o.

³³ Yesu wuō ka gb̄ē-ba wuō: «Mi ka t̄ena baa-na ce yinni cell̄e aa suō bir k̄a uman̄ puōraa-mi u wulaa. ³⁴ Min̄ k̄an̄ kusuōn̄-nu, na siε gb̄ā k̄a, a ce dumaan̄o-na, na ka taara-miε na siε da-mi.»

³⁵ *Yuifubaa baa ta ba yuu ba-naa wuō: «Wuō u k̄a hie aa cira i siε gb̄ā da-yo? Ku ce Yuifubaa-ba

manj dii hien̄gu-na u taara duō kã ba yaa wulaa-i ka wan̄ Diilon̄-nelma-i baa *niëraamba-i wei? ³⁶ Nel hama-i temma-i dumandε-i? ‹Min̄ kãñ kusuon̄-nu namaa na siε gbãa kã, a ce dumaan̄o-na na ka taara-miε na siε da-mi?›»

Yesu wan̄ Diilon̄-Yalle maama

³⁷ *Gbugann̄i-ponsaan̄gu timman̄-yiin̄gu yaa waa yibuō-i. Yiin̄gu fan̄gun̄ juō hi, Yesu wuō sire yiëra aa naa piye da gbagaga baa nuomba-i wuō: ‹Hũñkuos̄iñ da ni bel uman̄, u jo mi wulaa u ji nyon̄ hũmma-i. ³⁸ Naa man̄ waan̄ dumaa Diilon̄-nelma-na wuō: ‹Uman̄ duō haa u nan̄ga miε, cicẽlman̄-hũmma ka ta ma bũñ kutien̄o huon̄ga-na ñaa nuoraan̄gu.›*» ³⁹ Baman̄ naa hũyãa Yesu nelma-i, ban̄ ña naa saaya ba da *Diilon̄-Yalle man̄, Yesu taa u wan̄ difande maama yaa dumaan̄o-na. Huon̄gu fan̄gu-na, Diilon̄o saa naa hi pigãan̄ Yesu bɔbɔima-i, a ce dumaan̄o-na, molo saa naa hi da Diilon̄-Yalle-i yogo.

Nuomba saa nunu ba-naa Yesu kũngu-na

⁴⁰ Yesun̄ piye dumaan̄o-na, banan̄ baa ta ba piye dii nuomba hɔlma-na wuō: ‹Coima saa fa, naa col̄ daayo yaa *Diilopɔpuɔrbilon̄o-i!› ⁴¹ Banan̄ ba'a: ‹Diilon̄ un̄ pãa nun̄gu-i wuō u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u yaa-i!› Banan̄ ba'a: ‹Diilon̄ un̄ pãa nun̄gu-i wuō u ka saan̄ Kon̄kortien̄o man̄, u ce niε aa hel *Galile? ⁴² Diilon̄-nelma saa cira wuō Kon̄kortien̄o ka waa *Davidi hãayẽl̄no wei? Aa tiraa cira wuō u ka hon̄ Betel̄mu, Davidi ba nelle-na.› ⁴³ Kun̄ ciε dumaan̄o-na, ba saa nunu ba-naa Yesu

* **7:38** Niεñ Esek̄iel (Ézéchiel) 47.1; Sakari (Zacharie) 14.8.

kūŋgu-na. ⁴⁴ Banɛŋ baa ta ba taara ba bel-o, ŋga hai ka siɛ haa u nanɛga yuɔ?

⁴⁵ *Diilodubuɔ niyataamba bir kā bamaŋ puɔraa-ba ba wulaa.† Ban kāa, baa yuu-ba wuɔ: «Ku kaa ce niɛ aa na saa bel-o jo baa-yo?»

⁴⁶ Baa cira: «In siire, i saa da molo piiye naacolŋ daayo temma-i dede.»

⁴⁷ *Farisɛbaa baa cira: «Ku ce namaa na bi yaan u pira-nei ti yaa dɛ-i-na wei? ⁴⁸ Na nuɔ ba'a i yuntien hayo-i cuu u huon-nu? Sisɔ Farisɛyien hayo-i cuu u huon-nu? ⁴⁹ Bamaŋ cuu u huon-nu, u diei sa suɔ *anjɛnamma-i. Niŋ daaba dɛ-i hiere Diilonɔ gāan baa-ba!»

⁵⁰ Farisɛyienɔ nanɔ waa ba hɔlma-na, ba taa ba bi-yo Nikodemu; u yaa naa kāa Yesu wulaa isuɔŋgu nanɛgu-na.‡ Fuɔ wuɔ gbɛ-ba wuɔ: ⁵¹ «Na suyaa wuɔ a saa baa miɛ anjɛnamma-i, die saa yuu moloŋo-i a suɔ uŋ ciɛ kumaŋ, i siɛ gbāa ce-yo biŋkūŋgu dɛ?»

⁵² Baa cira: «Nuɔ ŋ taara ŋ cu Galiletaamba huon-nu wei? Kā ŋ ka migāan ŋ kalaŋ Diilon-nelma-i fafamma ŋ ne, ŋ sa ka da *Diilopɔpuɔrbilo nanɔ hilaa Galile-i-na.»

⁵³ [Ban juɔ piiye ti, baa sire bɔrɔ kūŋ ba cɛnninɛ.

8

Ba bilaa ciɛŋo nanɔ-i baa bibiɛŋo jo baa-yo Yesu wulaa

¹ Nuɔmban buɔra, Yesu wuɔ ta kā *Olivi-tibinni-tānɛŋgu-na. ² Ku cuo kaala-i-na, wuɔ naar jo *Diilodubuɔ-i-na. Nuɔmba-i hiere baa kūɔl ba-naa jo

† **7:45** *Diilojigāntaamba yuntaamba yaa naa puɔraa-ba baa *Farisɛbaa-ba-i. Niɛŋ 7.32. ‡ **7:50** Niɛŋ 3.1-2.

u wulaa. Wuɔ tɛna tuɔ wan Diilon-nelma-i baa-ba. ³ U juɔ'a u ne da *anjɛnamma pigáataamba-i baa *Farisɛbaa-ba juɔ ji jɛna moloŋ ciɛŋo naŋo-i ba yaanga-na, wuɔ ba bilaa-yo baa bibiɛŋo. ⁴ Baŋ jɛna-yuɔ, baa gbɛ Yesu-i wuɔ: «Hãalãtie, i bilaa ciɛŋ daayo-i baa bibiɛŋo. ⁵ A ne da anjɛnamma-na, *Moisi ciɛra wuɔ i tiɛ naŋ caamba famba temma-i baa tãmpɛlɛiŋa i ko-ba. Nuɔ fuɔ, naŋ'a niɛ?»

⁶ Ba yuu-yo dumaanɔ-na da ba ne sɪ u ka piiye cãl ba bel-o. Yesu wuɔ yan-ba aa naa ture u yunɔu-i tuɔ nyegɛŋ hɛma-na baa u niele. ⁷ Baa cor ta ba yuu-yo. Baŋ yuu-yon ba titirre dumaanɔ-na, wuɔ ciir u yunɔu-i aa naa cira: «Namaanɔ-na, uman duɔ saa ce kuubabalaanɔ dede, kutienɔ don u naŋ-yo mi ne.» ⁸ Aa naa tiraa ture u yunɔu-i tuɔ nyegɛŋ hɛma-na. ⁹ Uŋ piiye baa-ba dumaanɔ-na, baa don ta ba ta ba da-ba-diei. Ba bɪncɔiŋo yaa taa igɛna aa banamba cu. Ba taa dumɛi hierɛ aa ji yan Yesu yaa yon baa ciɛŋ daayo-i. ¹⁰ Yesu wuɔ ciir u yunɔu-i aa naa cira: «Ciɛŋ nuɔ, ba curaa hie? Molo saa naŋ-ni wɛi?»

¹¹ Ciɛŋ wuɔ cira: «Hãalãtie, molo saa naŋ-mi.»

Yesu wuɔ cira: «Ãhãa! Kã, muɔmi siɛ bi gãŋ baa-ni. Nɔa baa tiraa ŋ ce kuubabalaanɔ.»]

Yesu yaa fitɪnuɔ-i nelbiliemba hɔlma-na

¹² Ku huonɔu-na, Yesu wuɔ ji tiraa tuɔ piiye baa nuɔmba-i wuɔ: «Muɔmɛi fitɪnuɔ-i nelbiliemba hɔlma-na. Uman duɔ cu mi huonɔ-nu, u siɛ waa kukulma-na, u ka da gbagbaama man kãan baa-yo Diilon-nelle-na.»

13 *Farisíebaa baa gbẽ-yo wuɔ: «Nuɔ da η ji ta η wan nan fereη maama-i, yungu ce nie waa nan nelma-na?»

14 Yesu wuɔ cira: «Muɔ mi suyaa mi munhelmu-i aa tiraa suɔ mi munkãmmu-i, a ce dumaanjo-na, da mi fie ta mi wan maman mi kũngu-na, mi sa kar coima. A ne da namaanjo-i, na sa suɔ mi munhelmu, na sa suɔ mi munkãmmu. 15 Namaa ne nelma-i nelbilien nemma aa ta na cãl nuɔmba-i, a ne da meï sa cãl nelienjo. 16 Aa da mi fie cãl uman, da η ne-ma, η da-ma ninsojo. Hama-i nuɔ-i? Mi sa ce weïma-i mi diei; uman puɔraa-mi, uu dii baa-mi. 17 Ma sí ma nyegãan na *ãnjĩnamma-na wuɔ: *«Siertaan da ba yu ba hãï nelma man nuɔ-i, ninsojo.»** 18 Terienju fanju-na, muɔ baa mi To-i miemeï siertaan mie meï maama-na; u yaa puɔraa-mi.»

19 Farisíebaa-ba yuu-yo wuɔ: «η to dii hie?»

Yesu wuɔ cira: «Na sa suɔ muɔjo-i na ka ce nie gbãa suɔ mi To-i. Kuɔ na taa na suɔ muɔjo-i, naa naa gbãa suɔ mi To-i.»

20 Yesu waa *Diilodubuɔ-na tuɔ wan Diilon-nelma-i aa tuɔ piye nel daama-i. U waa ban dii gbeina-i kusuɔn-nu ba hã Diilonjo-i. U belman-huɔngun ηa naa ku saa hi dumaanjo-na, molo saa haa u nanga yuɔ.

Yesu pigãan u sɔnni-i

21 Yesu wuɔ suonu u ãndaangu-i baa-ba wuɔ: «Mi ka ta. Aa mi suyaa mie na ka taara-mie. Na sie bi

---

* **8:17** Anjĩnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 17.6, 19.15; Kãman-sebe (Nombres) 35.30

gbáa kã miŋ kãŋ kusuəŋ-nu; a ce dumaəŋo-na, na ka ku baa na ámbabalma-i.»

²² *Yuifubaa baa ta ba yuu ba-naa wuə: «Bige-i cie wuə i sie gbáa kã uŋ kãŋ kusuəŋ-nu? U taara duə ko u fεε wei?»

²³ Yesu wuə cira: «Namaa hilaa híemaŋ bande aa meí hel dɔrɔ. Híemaŋ-baamba'i namaəŋo-i aa muəŋo-i híemaŋ-wuəŋ muə sí, ²⁴ ku'i cie miε na ka ku baa na ámbabalma-i. Coima saa fa, da na saa hūu-ma wuə umaŋ dii gbula u yaa muəŋo-i, na ka ku baa na ámbabalma-i.»

²⁵ Baa yuu-yo wuə: «Nuəŋo-i hai moloŋ nuənei?»

Yesu wuə cira: «Mi pigāaŋ-na mi sínni-i dii ku domma-na. ²⁶ Na nelma bɔi dii mi da mi waŋ-ma baa-na, na yuŋ-maama bɔi bi dii mi da mi fiɛlnu-meí. Nga umaŋ puəraa-mi huhurmantieŋo sí. Uŋ pigāaŋ-mi mamaŋ, mi waŋ ma yaa-i baa nuəmba-i.»

²⁷ Yesuŋ piye baa-ba, ba saa suə wuə u gbě u To yaa-i. ²⁸ Wuə cira: «Da na ji haa *Moloŋ-Bieŋo-i dɔrɔ huəŋgu maŋ nuə-i, na ka suə suə wuə umaŋ dii gbula u yaa muəŋo-i. Na ka bi suə wuə mi sa ce weiima mi fεε. Mí Toŋ waəŋ mamaŋ baa-mi, mi waŋ ma yaa-i. ²⁹ Umaŋ puəraa-mi, mi ce u huəŋga-i; a ce dumaəŋo-na uu dii baa-mi; u saa nanna-miε mi diei yoŋ.»

³⁰ Yesuŋ piye dumaəŋo-na, nuəmba bɔi hūu u nelma-i.

Ninsoŋo sa dɔlnu nelbiliemba-i

³¹ *Yuifubaa-ba maŋ naa hūyáa Yesu nelma-i, wuə waŋ baa-ba wuə: «Da na bel mi nelma-i nammu hái, na ka ce mi *háalábieŋ namaa kelkel.

32 Na ka suɔ ninsoŋo-i aa ninsoŋo ka ce na waa na fereŋ nuɔ.»

33 Baa cira: «ŋ waŋ wuɔ niε de-i? Miεŋo-i *Abiramu hāayēlŋ miε, ii dii i fereŋ nuɔ, i saa ce nelieŋ-korsinni dede.»

34 Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Uman duɔ ce āmbabalma-i, kutieŋo cie koriεŋo āmbabalma wulaa. 35 A ne da koriεŋo sie gbāa ce dūŋgu baa u yuntieŋo-i, ŋga u yuntieŋo bieŋo yaa gbāa ce dūŋgu-i baa u to-i. 36 Terieŋgu faŋgu-na, Beŋolŋ duɔ cira nuɔni maŋ dii ŋ fereŋ nuɔ, nii dii ŋ fere nuɔ kelkel. 37 Mi suyaa miε Abiramu hāayēlŋ namaa, ŋga na taara na ko-mi wuɔ mi nelma sa dɔlnu-nei. 38 Muɔ miŋ daa maman mi To wulaa, mi waŋ ma yaa-i. Ŋga namaaŋo-i, na ton hāalāayā-nei maman, na ce ma yaa-i.»

39 Baa cira: «Miε to yaa Abiramu.»

Yesu wuɔ cira: «Kuɔ naa naa waa Abiramu bisālŋ namaa kelkel, naa naa ta na ce Abiramu temma-i. 40 Ŋga na bir yaŋ aa ta na taara na ko-mi a ne da miŋ daa ninsoŋo maŋ mi To wulaa, mi waŋ u yaa baa-na. Nan ceŋ maman mafamma-i Abiramu maacemma'i wei? 41 Na biyaa na to u maama.»

Baa cira: «Miεŋo-i būɔrāŋ miε sɪ; i to dii u diei yon, u yaa Diilonŋo-i.»

42 Yesu wuɔ gbē-ba wuɔ: «Muɔmi hilaa Diilonŋo-terieŋ-nu'i jo, aa mi juɔ fuɔ jomma'i. Kuɔ na to yaa naa waa Diilonŋo-i ninsoŋo, muɔmi kūŋgu naa ta ku dɔlnu-nei. Mi saa jo mi fereŋ jomma, u yaa puɔraa-mi. 43 Nan'a na sa nu mi nelma-i ku'i cie miŋ waŋ maman baa-na, na sa suɔ ma yuŋgu-i.

44 Na to yaa *Sitāni. Na taara na ce fuɔ kusūŋgu

yaa-i. Dii ku domma-na, u yii baa nelkolle yaa-i. Uŋ'a u sa waŋ ninsoŋo-i dumaŋo-na, u saa sie ninsoŋo-i dede. U yaa coima tieno-i, a ce dumaŋo-na u nelma-i hiere coima. ⁴⁵ Nga muo fuo, mei waŋ ninsoŋo yaa-i; ku'i cie ŋ da na saa hũu mi nelma-i. ⁴⁶ Namaŋo-na, hai gbãa da cãlmuo haamiε? Da kuo mi waŋ ninsoŋo, bige-i cie na ta na ciina mi nelma-i? ⁴⁷ Uman duo waa Diilonŋ-wuonŋo, ŋ da kutienŋo nu Diilonŋo nelma-i. Nga namaŋo-i, Diilonŋ-baan namaa si, ku'i cie na sa nu mi nelma-i.»

⁴⁸ Baa cira: «Die cira nuonŋo-i *Samariyenŋo nuo, i saa kar coima; aa *jina ka sire ŋ yunŋu-i dii.»

⁴⁹ Yesu wuo cira: «Mi yunŋu saa sire; mi kanŋ mi To yaa-i aa namaa na yagar wuo na sie kanŋ muonŋo-i. ⁵⁰ Mei sa taara mi jina mi fere dorɔ, molonŋo'i dii tuo ce mafamma-i, aa kufanŋu tienŋo yaa suyaanŋ neliŋŋo neliŋŋo kumanŋ gbie baa-yo. ⁵¹ Yaanŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Uman duo tuo nu mi nunŋu-i u sa ji suu baa kuliŋgu-i dede.»

⁵² Yesuŋ waanŋ mafamma-i, Yuifubaa-ba gbẽ-yo wuo: «Fiefie fuo, nuharunŋu si dii, i suyaa wuo nii si dii gbãngbãŋ. Abiramu-i baa *Dilopɔpuɔrbiemba-i ba kuu hiere, aa nanŋ ta ŋ piye wuo umanŋ duo tuo nu nanŋ nunŋu-i kutienŋo sa ji suu baa kuliŋgu-i dede. ⁵³ Daa u cɔrnu de! Nanŋ daa nie si nanŋ maaraa i to-i Abiramu-i wei? Nga fuo u kuu, Diilopɔpuɔrbiemba tiraa ku.»

⁵⁴ Yesu wuo cira: «Kuo muomei taa mi kaal mi fere, yunŋu naa saa waa-kuo. Nga mi To yaa kaalaanŋ-minŋ. Na gbẽ u yaa-i wuo namaa Diilonŋo ⁵⁵ aa na sa bi suo-yo. Muo fuo, mei suo-yo. Da mi cira mi sa suo-yo, mi ka ce coikartienŋ muo namaa temma-i. Mi suo-yo aa tiraa ta mi nu u nunŋu-i.

56 Abiramu maŋ namaa to, uŋ juɔ suɔ wuɔ u ka hi mi jommaŋ-yiinŋu-i, u huɔŋga gbuu pãŋ fɛ. Uŋ juɔ da-mi, kuɔ gbuu silaa dɔlnu-yuɔ ŋaa bige-i?»

57 Yuifubaa baa cira: «Naŋ saa bi hi da bien komuɔŋa hãi baa cɪncieluo-i yogo aa cira naŋ daa Abiramu-i; ŋ daa-yo dan hama-i temma-i?»

58 Yesu wuɔ cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Aa Abiramu suɔ duɔ hon, muɔmi maŋ dii gbula mii naa waa.»

59 Uŋ waan mafamma-i, baa biera tãmpɛlɛiŋa wuɔ ba naŋ-yo. Wuɔ yan-ba aa naa fuo hel *Diilo-dubuɔ-i-na ta.

9

Yesu puurii yironŋo naŋ yufienŋa

1 Yesuŋ taa ka hi hɔlma namma-i, wuɔ da yironŋo naŋo. Kutienŋo huɔŋ baa u yirsinni-i. 2 U *hãalãbien baa yuu-yo wuɔ: «Hãalãtie, bige-i yirii naacolŋ daayo-i? Fuɔ fɛrɛŋ ãmbabalma'i yirii-yo waa u bɪncuɔŋ-maama'i yirii-yo?»

3 Yesu wuɔ cira: «Fuɔ ãmbabalma sɪ, u bɪncuɔŋ-maama bi sɪ. Diilonŋ uŋ hii dumaa, u yirii duɔ pigãan nelbiliemba-i ku yaa-i. 4 Cuo duɔ gbãŋ kaal, i saaya i tie ce mi pɔpuɔrtienŋo maacemma-i, ni ma'i sɪ, bãan da ku tɪ, molo sie gbãa ce bɪŋkũŋgu. 5 Miŋ yen nelbiliemba hɔlma-na, muɔmɛi ba fitɪnuɔ-i.»

6 Uŋ waan mafamma-i, wuɔ tu taalunŋu hɛma-na aa guɔlnu-kuɔ baa hɛma-i a hure yironŋ daa u yufienŋa-na 7 aa naa cira: «Kã ŋ ka saar ŋ yaanŋa-i Siloe hũnfunŋu-na.» (Siloe yunŋu yaa wuɔ pɔpuɔrbilonŋo.) Naacolŋ wuɔ kã ka saar u yaanŋa-i, u yufienŋ aa pãŋ puur; wuɔ bir tuɔ kũŋ.

8 Uŋ kãa ka hi, u caantaamba-i baa bamaŋ taa ba suɔ-yo hiere baa piel u maa-na. Baa ta ba piye wuɔ: «Naacolŋ daa u yaa saa tuɔ tiena u cārã wei?» 9 Banaŋ ba'a u yaa-i, banaŋ ba'a u'i sī kere u nabieraŋo. Naacolŋ fuɔ fere wuɔ cira: «Muɔmei mi fere!»

10 Baa yuu-yo wuɔ: «Ŋ cie ŋ yufieŋa-i nie a puur?»

11 Wuɔ cira: «Baŋ biŋ naacolŋo maŋ Yesu-i, u yaa cie kpɔkpɔtuŋgu hure-yei aa cira mi kã Siloe-i-na ka saar-a. Mi kãa ku yaa-i ka saar-a, a pãŋ puur.»

12 Baa yuu-yo wuɔ: «Naacolŋo faŋo we-i-na?»

Wuɔ cira: «Na fen muɔ, mei suɔ hie?»

Diilonŋo gbãa nu nelbalaŋo nunŋu-i wei?

13-14 Yesuŋ puurii naacolŋ daayo yufieŋa-i yiingu maŋ nuɔ-i, ku waa *yitiŋaŋgu. Naacolŋ uŋ piye dumaŋo-na, baa bel-o kã baa-yo *Farisiebaa-ba wulaa. 15 Farisiebaa baa bi yuu-yo u yufieŋaŋ cie dumaa puur. Wuɔ cira: «U huure kpɔkpɔtuŋgu yei aa cira mi kã ka saar mi yaanga-i. Mi kãa ka saar-ka ku yaa nuɔ-i, mi yufieŋa puur.»

16 Farisiebaa-ba namba ta ba piye wuɔ: «Naacolŋo maŋ cie maaceŋ daama-i u sie gbãa jo Diilonŋ-jomma. Na saa da, u sa kãŋ yitiŋaŋgu baa u maacemma-i.»

Banaŋ ba'a: «Ãmbabalmanceron hayo-i gbãa ce nel daama temma-i?» Kuŋ cie dumaŋo-na, baa hel ba-naa honniŋ.

17 Farisiebaa baa yuu naacolŋo-i wuɔ: «Nuɔ fuɔ, nan'a nie naacolŋ daayo kũŋgu-na?»

Wuɔ cira: «Mei wulaa, *Diilopɔpuɔrbilonŋo.»

18 *Yuifubaa baa sire wuɔ naacolɔ daa u saa naa yir. Baa bɪ u bɪncuɔmba jo. 19-20 Ban juɔ, baa yuu-ba wuɔ: «Namaa biɛŋo-i naacolɔ daayo-i wɛi?»

Baa cira: «Ũu, miɛ biɛŋo.»

Yuifubaa ba'a: «U huɔŋ baa yirsinni-i wɛi?»

Naacolɔ bɪncuɔŋ ba'a: «Ũu, u huɔŋ baa-ni.»

Yuifubaa ba'a: «U yufienɔ ciɛ niɛ aa puur fiɛfiɛ-i-na?»

21 U bɪncuɔŋ ba'a: «Coima saa fa, i saa suɔ u yufienɔŋ ciɛ dumaa puur, aa i saa bi tiraa suɔ umaŋ puurii-ya.» Aa naa cira: «Yuuŋ fuɔ fɛɛɛ-i, bisáláaŋo sí; maŋ ciɛ dumaa, u ka waŋ-ma baa-na.»

22 Kumaŋ naa ciɛ ba waŋ mafamma-i, Yuifubaa baa wurii-ba wuɔ umaŋ duɔ cira Diilonɔ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saanɔ *Konkortienɔ maŋ u yaa Yesu-i, ba nyaa kutienɔ-i *Diilonelhãalãdũŋgu-na.

23 Kufanɔgu korma'i naa ciɛ u bɪncuɔmba cira ba yuu fuɔ fɛɛɛ-i bisáláaŋo sí.

24 Ku huonɔgu-na, Farisiebãa-ba tiraa ji bɪ naacolɔ-i ji cira: «Ne Diilonɔ-i aa ŋ waŋ ninsonɔ-i; naacolɔ daayo-i nelfɛfiɛŋo sí, miɛ fɛɛɛ-i i suyaa-ma.»

25 Naacolɔ wuɔ cira: «Mei siɛ gbãa cira nelfɛfiɛŋo, mei siɛ bi gbãa cira nelfɛfiɛŋo sí. Nga ma diei maama maŋ meinɔ suyaa-ma: U puurii mei yufienɔ-i.»

26 Baa yuu-yo wuɔ: «U ciɛ-ni niɛ? U puurii ŋ yufienɔ-i puur hama-i temma-i?»

27 Naacolɔ wuɔ cira: «Mi waanɔ-ma baa-na, na saa yiɛra nu-ma. Bige-i ciɛ na'a mi tir-ma? Namaa na bi taara da na ce u *hãalãbienɔ namaa wɛi?»

28 Baa pãŋ ta ba tuora-yuɔ aa naa cira: «Nuɔnei u hãalãbilonɔ nuɔ! Miɛ fuɔ, *Moisi hãalãbienɔ miɛ. 29 I

suyaa wuɔ Diilonɔ piiye baa Moisi-i, ɲga daayo-i i sa suɔ u muɲhelmu!»

³⁰ Naacolɲ wuɔ cira: «Namaa gbεε! Na sa suɔ u muɲhelmu a ne da u puurii mɛi yufieɲa-i! ³¹ Na suyaa kerre wuɔ Diilonɔ sa nu nelbabalaamba nunni-i dɛ! Umanɲ duɔ tuɔ wuɔ u hũmelle-i aa tuɔ ce u huɔɲga-i u nu fuɔ nuɲgu yaa-i. ³² Molonɔ manɲ huɔɲ baa yirsɪnni-i, iɲ siire ji hi baa nyuɲgo, i saa nu-ma dede wuɔ mɛɲɲ daayo puurii kutieɲo yufieɲa-i. ³³ Kuɔ naacolɲ daa u saa naa jo Diilonɔ-jomma, uu naa saa gbãa ce bɪɲkũɲgu.»

³⁴ Baa cira: «Daa u cɔrnu dɛ! Nuɔni manɲ huɔɲ baa ɔmbabalma-i, nuɔnei gbãa pigãan miɛɲo-i nelma wei?» Aa naa pãɲ nyaa-yo hiel-o Diilonelhãalãdũɲgu-na.

Yirsɪnni dii ni hãi

³⁵ Banɲ duɔnya naacolɲo-i, Yesu wuɔ nu-ma aa kã u wulaa ka yuu-yo wuɔ: «ɲ haa ɲ nanɲga-i *Molonɔ-Bieɲo-na wei?»

³⁶ Naacolɲ wuɔ: «Hãalãtie, u yaa hai? Pigãan-mi baa-yo; mi taara mi hũu u maama-i!»

³⁷ Yesu wuɔ: «U yaa ɲ yaanɲga-na; u yaa piienɲ baa-ni.»

³⁸ Naacolɲ wuɔ: «Itie, mi hũyãa-ma.» Aa naa pãɲ dũuna Yesu yaanɲga-na.

³⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi juɔ hĩɛma-na da mi ji ce nelma diei. Mi juɔ da mi ji puur yiriemba yufieɲa-i aa suuye bamanɲ daanɲ ba waanɲa-i.»

⁴⁰ *Farisɪɛbaa-ba namba waa u caanɲgu-na, baa cira: «Mie fuɔ i saa yir yogo.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ naa naa suɔ-ma wuɔ na yirii, ɔmbabalma naa saa waa-nei, ɲga nanɲ ciɛra

namaa saa yir, na ãmbabalma dii ma temma-i yogo.»

10

Yesu yaa ãnciinafɛfɛiŋo-i

¹ Baŋ tiyáa nelma famma-na, Yesu wuɔ ji nan gbãnaláan daaku-i baa-ba wuɔ: «Uman duɔ yan naatuɔŋgu dumelle-i aa suur yanga nanga, coima saa fa, ba bí u yaa-i cuoyuo-i. ² Nga uman duɔ suur baa dumelle-i, u yaa naatuɔntienɔ-i, u yaa ãnciinanɔ-i. ³ Tũlmba suɔ ba tienɔ-i. Duɔ kã de-i-na, uman niɛyan naatuɔŋgu-i u sire puur dumelle-i hã-yo, u tuɔ bí tũlmba-i ba yirɛiŋ-na ba da-ba-diei, ba ta ba hel. ⁴ Baŋ suɔ-yon dumaanɔ-na, duɔ ji bí-ba ba hel hiere, u ta ba yaan-na aa ba cu-yo. ⁵ Nga da ba'a ba sa suɔ-ni, ba siɛ siɛ cu ŋ huon-nu. Baŋ'a ba sa suɔ ŋ yalle-i, da ŋ bí-ba, ba bir yan aa ta ba gbar-niɛ.»

⁶ Yesuŋ naan gbãnaláan daaku-i, ba saa suɔ ku yunɔ-i. ⁷ Wuɔ tiraa cira: «Yaan mi wan ninsonɔ-i baa-na: Muɔmei naatuɔŋgu dumelle-i. ⁸ Baman juɔ yaanga muɔmi-na hiere, cuobaa; nga tũlmba saa nu ba nunni-i. ⁹ Muɔmei dumelle-i. Uman duɔ suur baa dumelle-i, kutienɔ kuraa. U gbãa tuɔ suur aa tuɔ hel kuŋ dɔlaanu-yuɔ dumaa, aa u ka tuɔ da u niiwuoni-i. ¹⁰ Cuoyuo jomman-yunɔ yaa a ji cuo, sisɔ a ji ko, da ma'i bi sí a ji guɔla. Nga muɔmi juɔ da mi ji kor nelbiliemba-i ba waa ba fɛɛŋ nuɔ.

¹¹ «Da ŋ nu wuɔ ãnciinafɛfɛiŋo-i, u yaa muɔŋo-i. Uman ka hũu-ma ku u tũlmba maama-na, u yaa ãnciinafɛfɛiŋo-i. ¹² Da ba biɛ uman u tuɔ cen tũlmba-i, ba sa bí ufanɔ-i ãnciinanɔ. Tũlmba-i fuɔ

nuṅgu-i wuṵ u ka saañ *Kor̄kortienjo maṅ u yaa nuṵṅo-i, waṅ ninsoṅo-i baa-ye ke!»

²⁵ Yesu wuṵ cira: «Mi waañ-ma baa-na cor tí, ṅga na saa hūu-ma. Miṅ ceṅ mamaṅ mi To yerre-na ma yaa pigāañ mi sínni-i. ²⁶ ṅga naṅ'a naa sí meí túlṅ namaa, na saa hūu mi nelma-i. ²⁷ Mi suṵ mi túlmba-i. Ba nu mi nelma-i aa ta ba nyaanu-miε. ²⁸ Mi hā-ba cicēlma maṅ sa tíεṅ dede. Ba cεraa ba ku, aa molo siε gbāa hūu-ba mi wulaa. ²⁹ Mi To yaa hāa-mi baa-ba, u fōṅgūṵ jīenya nuṵmba-i hiere ba wuṵṅo-i, a ce dumaaño-na, molo siε gbāa hūu u diei u wulaa. ³⁰ Muṵ baa mi To-i kuuduṵṅgu yaa-i.»

³¹ Uṅ piiye dumaaño-na, Yuifubaa baa tiraa biεra tāmpēlēiṅa da ba naṅ-yo. ³² Wuṵ gbē-ba wuṵ: «Mi To ciε mi ce nelfafamma bəi pigāañ-na. Miṅ ciε mamaṅ, na taara na naṅ-mi ko-mi hama-i yuṅ-nu'i jebi?»

³³ Yuifubaa ba'a: «Niṅ ciε nelfafamma maṅ, i saa cira i naṅ-ni mafamma maa-na; niṅ wuṵraṅ ṅ biεna Diilonjo yerre-i wuṵ nuṵ Diilonṅ nuṵ, ku'i ciε yiε i naṅ-ni ko-ni.»

³⁴ Yesu wuṵ: «Ma nyεgāañ na *ānjīnamma-na wuṵ Diilonjo ciεra: *«Namaaño-i naa dii ṅaa Diilonjo.»** ³⁵ Diilonṅ-nelmaṅ vii bamaṅ, Diilonjo ciεra wuṵ baa dii ṅaa Diilonjo. I siε bi gbāa maar Diilonṅ-āndaañgu-i. ³⁶ Uṅ hielaa muṵmi maṅ puṵr-mi mi jo hīεma-na, bige-i ciε da mi cira Diilonṅ-Biεṅ muṵ, na'a mi biεna Diilonjo yerre? ³⁷ Da kuṵ mi sa ce mi To maacemma, baa na hūu mi nelma-i. ³⁸ ṅga da kuṵ mi ce ma yaa-i, hūyāañ-mañ. Da na fiε'a na saa haa na naṅga miε, miṅ ceṅ mamaṅ, hūyāañ-mañ

* **10:34** Gbēliεmaṅ-nalāañgu (Psaume) 82.6

wuɔ Diilonɔ-maacemma; ku yaa na ka suɔ wuɔ mi To dii baa-mi aa mi bi waa baa-yo.»

³⁹ Uɲ waanɲ mafamma-i, Yuifubaa baa tiraa sire wuɔ ba bel-o. Wuɔ kor ba wulaa.

⁴⁰ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ bir kã *Yurdẽ bomborre nande-na, dii Nsãanɲ taa u *batisenɲ nuɔmba-i kusuonɲ-nu, ka tɛna da huonɔgu cellɛ.

⁴¹ Nuonɲ baa kũɔl ba-naa nyaa u huonɲ-nu. Ba taa ba piiye wuɔ: «Nsãanɲ siire, u saa ce himma dede. Nɲa uɲ waanɲ mamananɲ hiere naacolɲ daayo kũnɔgu-na, ninsoɲo.»

⁴² Nuɔmba bɔi hũyãa Yesu nelma-i terienɔgu fanɔgu-na.

11

Lasaar kuliinɔgu-i

¹⁻² Yesu jɛɲo nanɔ waa Betani-i-na ba taa ba bɪ-yo Lasaar. U tũɔbaa-ba waa ba hãi: Ba taa ba bɪ unanɔ-i Marti aa bɪ unanɔ-i Maari. Maari fanɔ yaa naa kũɔna natikolo-hũmma-i Itienɔ gbeini-na aa naa hurre-niɛ baa u yukuɔsɪnni-i.*

Lasaar wuɔ ji cii jarma-na. ³ U tũɔbaa-ba puɔr ba ka wanɲ baa Yesu-i wuɔ u jɛɲo janɲ. ⁴ Banɲ waanɲ-ma, Yesu wuɔ cira: «Janɲ daama saa jo da ma ji ko Lasaar, nɲa ma juɔ da ma ji ce Diilonɔ-i bɔi baa u Biɛnɔ-i hiere.»

⁵ Lasaar baa u tũɔbaa-ba-i, ba maama taa ma dɔlnu Yesu-i ma cor. ⁶ Banɲ tũɔnu-yuɔ wuɔ Lasaar si dii hɪnni, wuɔ yanɲ yinni hãi cor ⁷ aa naa suɔ gbẽ u *hãalãbiemba-i wuɔ: «I ka bir kã *Yude-i-na.»

* **11:1-2** Nsáa 12.3

8 U hãalãbiemba cira: «Hãalãtie, ma sí *Yuifubaa-ba taa ba taara ba nanj-ni baa tãmpẽĩĩna ko-ni terienju fangu-na kɛ? Ku saa bi da yinni yogo aa ŋ'a i bir kã!»

9 Yesu wuɔ nanj gbãnalãan daaku-i baa-ba wuɔ: «Ma sí lɛrbaa cinciɛluo ba hãi dii bãanju-na kɛ? Da ŋ ta ŋ wuɔ bãanju-na, ŋ sa tisĩŋ ŋ fɛɛ dumaa, ¹⁰ ŋga da ŋ ta ŋ wuɔ isuɔŋgu-na, cecer maa sí, ŋ sa gbãŋ aa tisĩŋ ŋ fɛɛ.»

11 Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «I jĩenjo-i Lasaar yaa kuraa duɔfũŋ, mi ka kã ka pĩŋ-yo.»

12 U hãalãbiemba cira: «Da kuɔ u kuraa duɔfũŋ, yan-yo fafalmu ka da-yuɔ.»

13 Yesu taa u taara u wanj Lasaar kuliinju maama yaa baa-ba dumaanjo-na, ŋga ba saa suɔ. Bafamba daa niɛ sí u wanj duɔfũgbãŋgbãlãmmun maama.

14 Ban'a ba saa suɔ Yesu nelma yaannga-i dumaanjo-na, wuɔ naa wuɔ wanj-ma gbar-ma baa-ba wuɔ Lasaar jarma yaraa-yo. ¹⁵ Aa naa cira: «Uŋ'a u saa ku mi caan-nu, ku dɔlaanu-miɛ cor. Ku ka kãyã-nei na haa na nannga-i miɛ fafamma. Siirenj i ka ne kunj yenj dii dumaa.»

16 U hãalãbilonjo nanjo waa, ba taa ba bĩ-yo Toma, Girɛkibaa ba'a Didimu; ku yunju yaa wuɔ pĩɛbaa. Fuɔ wuɔ gbɛ u nahãalãbiemba namba-i wuɔ: «Yaanj i kã, da ku ka waa kuliinju, i bi ku baa Itienjo-i hiere.»

Yesu yaa cicɛlma tienjo-i

17 Yesunj kãa ka hi, wuɔ nu wuɔ banj fuuri-iyɛ Lasaar u yinni naa yaa waa yiinju fangu-na.

18 Betani-i baa *Yerusalemu-i ku saa yu kilobaa-ba

siei, ¹⁹ a ce dumaanjo-na, *Yuifubaa boi baa hilaa kã da ba ka jaal kuliingu-i.

²⁰ Martiñ juo nu wuo Yesu jo dii, wuo sire tuo jãrã-yuo aa naa yan Maari yaa tiena dumelle-na baa niraamba-i. ²¹ Un kaa hi, wuo gbẽ Yesu-i wuo: «Itie, kuo nii naa waa, mi tũo naa saa ku. ²² Nga mi suyaa mie nin yen teriengu man nuo-i fiefie-i-na, da ñ cãrã kuman Diilonjo wulaa, u ka hã-ni baa-ku.»

²³ Yesu wuo cira: «ñ tũo ka sire.»

²⁴ Marti wuo cira: «Mi suyaa mie miwaanjo timman-yiingu-na, kuon da ba ji ta ba sire, u ka sire.»

²⁵ Yesu wuo cira: «Muomei siirenjo kuomba-i aa muomei cicelma-i. Uman duo haa u nanja mie, duo fie ku, u ka sire. ²⁶ Aa uman duo haa u nanja mie, u cëraa u ku; ku yungu yaa wuo u daa cicelma man sa tien dede-i. Ñ hũyãa mafamma-i wei?»

²⁷ Marti wuo: «Itie, mi hũyãa-ma. Mi hũyãa-ma wuo *Konkortienjo man naa saaya u jo, u yaa nuonjo-i. Nuonei Diilonjo-Bien nuonjo-i.»

²⁸ Martiñ waan mafamma-i, wuo ta kũñ. Un kaa hi, wuo cuo bĩ Maari-i a wan baa-yo wuo: «Hãlãtienjo juo; wuo mi ji wan baa-ni ñ kã u wulaa.»

²⁹ Maariñ nuo mafamma-i, wuo pãñ sire baa gbarungu tuo kã Yesu wulaa. ³⁰ Yesu wuo sa hi suur nellen-huonja-na yogo, Martiñ kãa ka da-yo teriengu man nuo-i, u waa yogo kusuon-nu'i.

³¹ Yuifubaa-ba man waa ta ba ce jaalungu-i, ban juo da Maari tãanu hel dumaanjo-na, baa sire cu u huon-nu wuo sí u kã tãenjo cĩncorre'i nuo-i duo ka kaal. ³² Wuo kã ka hel Yesu teriengu-na. Un kaa'a u ne da Yesu-i, wuo kã ka dũuna u yaanja-na aa

naa cira: «Itie, kuɔ nii naa waa, mi tũɔ naa saa ku.»
³³ Aa pãŋ haa u nammu-i u yuŋ-nu. Bamaŋ naa kãa baa-yo, baa bi kã ba ta ba kaal hiere.

Yesuŋ daa baŋ kaal dumaanjo-na, u huɔŋ kaa pãŋ kũɔl. ³⁴ Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na fuuriiye-yuɔ hie?»

Baa cira: «Itie, jo i ta i ka pigãan-ni baa terienɡu-i.» ³⁵ Yesu wuɔ pãŋ doŋ tuɔ kaal.

³⁶ Yuifubaa baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Na saa da, kulonjo maama taa ma dɔlnu-yuɔ de!»

³⁷ Banaŋ baa ta ba piiye wuɔ: «Ma sɪ u yaa puurii yironjo yufienja-i ke? Bige-i cie u saa cie Lasaar baa ku?»

³⁸ Yesu huɔŋgan ŋa naa gbuu kũɔl dumaanjo-na, wuɔ kã ba kã cɪncorre terienɡu-na. Di waa tãmpɛfuon-nu aa ba ce tãmpɛlle suuye di nuŋɡu-i. Baŋ kaa hi, ³⁹ wuɔ cira: «Halaan tãmpɛlle-i!»

Marti wuɔ cira: «Itie, u yinni naa yaa de-i uŋ fuuriiye; u ka doŋ tuɔ hũŋ dii.»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Marti, ma sɪ mi waan-ma baani miɛ da ŋ haa ŋ nanɡa miɛ ŋ ka da Diilon uŋ hii dumaa ke?»

⁴¹ Baa halaŋ tãmpɛlle-i. Yesu wuɔ tã u yuŋɡu-i dɔrɔ aa naa cira: «Baba, niŋ nuɔ mi nuŋɡu-i mi jaal-ni bɔi. ⁴² Mi suyaa miɛ ŋ sa yagar mi nuŋɡu-i, ŋga bamaŋ dii mi caanɡu-na mi piiye ba yaa da ba suɔ wuɔ nuɔnɛi puɔraa-mi.» ⁴³ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «Lasaar, sire ŋ hel ŋ jo bande!» ⁴⁴ Kulon wuɔ hel jo; u gbeini fiɛnya baa u nammu-i hiere ka hel baa u yuŋɡu-i. Yesu wuɔ cira: «Firiin-yon aa na yan u kã!»

*Ba taara ba ko Yesu-i
 (Matie 26.1-5; Marke 14.1-2; Like 22.1-2)*

45 *Yuifubaa bɔi baa kãa Maari ba terienḡu-na da ba ka jaal ba tũɔ kuliḡu-i. Baḡ juɔ da Yesu ciɛ nel daama-i, ba fɔḡḡũɔ baa hũu u maama-i.

46 Banḡ baa bir yaḡ aa kã ka tũnu *Farisiɛbaa-ba-i baa uḡ ciɛ mamaḡ. 47 Baḡ tũɔnu-bei dumaḡo-na, *Diilɔjigãntaamba yuntaamba-i baa Farisiɛbaa baa tigiḡḡ *nellentaamba-i aa naa cira: «Naacolḡ daa u wuɔra u ce himma bɔi, i ka ce niɛ? 48 Diɛ bi yaḡ u cor tuɔ ce, nuɔmba-i hiere ba ka cu u huonḡ-nu. Da ḡ bi da ba cuu u huonḡ-nu, *Oromɛbaa-ba ka jo ji muonu i *Diilodubuɔ-i aa ko-ye hiere.»

49 Unaḡo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bi-yo Kayifu. U yaa waa *Diilɔjigãntaamba yuntienḡo-i belle fande-na. Fuɔ wuɔ cira: «Na sa suɔ ku yaḡḡa-i dɛ!

50 Na saa suɔ wuɔ nelduḡḡ duɔ ku a kor nelle-i hiere ku bɔyaa nelle da di muonu wei?»

51 Kayifuḡ waḡ nelma maḡ daama-i fuɔ maawamma sɪ. Uḡ waa Diilɔjigãntaamba yuntienḡo-i belle fande-na dumaḡo-na, Diilonḡo yaa diyaa-ma u nuḡḡu-na, wuɔ Yesu yaa saaya u ku Yuifubaa-ba maama-na 52 aa bi ku tigiḡḡ Diilonḡ-bisãlmba maḡ dii hiɛḡḡu-na a ce-ba kuuduḡḡḡu.

53 Yinduḡḡḡu faḡḡu-na, Yuifu ba yuntaḡḡ baa yiera-meɪ wuɔ fuɔ ba ko Yesu-i. 54 Baḡ puu mafamma-i, Yesu wuɔ yaḡ-ba aa tuɔ fuo u hel. Duɔ hel u sa yaḡ ba da-yo. Ku huonḡu-na, wuɔ ji ta baa u *hãalãbiemba-i ka tiena nelle nande-na ba bi-de Eframu, di saa maa baa hiɛkuraḡḡu-i.

55 *Korsinni timmaḡ-ponsaḡḡuḡ juɔ piɛ, *Yuifubaa baa jãnu ba-naa da bãmbãale *Yerusalemu-i-na da ba tigiḡḡ ba fɛɛ a saa baa ba Diilonḡ-hũmelle-i aa ponsaḡḡu suɔ da ku hi.

56 Nuɔmbaḡ juɔ dumaḡo-na, baa ta ba taara Yesu-i

Diilodubuɔ dumelle huɔŋga-na, ba sa da-yo ba da-yo. Baa ta ba piiye wuɔ: «Na yuu ba'a naacolŋ daayo ka jo ponsaanŋ daaku-na wei?» ⁵⁷ A ne da Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa Farisiɛbaa-ba naa wanŋ baa nuɔmba-i wuɔ umanŋ duɔ suɔ unŋ yenŋ kusuɔŋ-nu, kutienŋo pigāanŋ-ba baa-yo ba ka bel-o.

12

Maari kūna natikolo-hūmma Yesu gbeini-na (Matie 26.6-13; Marke 14.3-9)

¹ *Kɔrsinni timmanŋ-ponsaanŋunŋ juɔ tŋe yinni niediei aa da ku hi, Yesu wuɔ kã Lasaarbaa-ba wulaa dii Betani-i-na. Lasaar fanŋo yaa naa kuu aa Yesu wuɔ sire-yuɔ. ² Unŋ kãa, baa haa bituonŋu u yerrenŋ. Marti yaa ciɛ niiwuoni-i aa biɛ hã-ba. Lasaar waa baa-ba tuɔ wuɔ. ³ Maari wuɔ biɛ natikolo nanŋo-i litiri boluonŋu, a kūna Yesu gbeini-na aa ce u yukuɔsinni-i hurre-niɛ. Natikolo fanŋo-i baa ciɛ-yo baa *naar-yɔmma ma kula. U sullu waa kpelle. Wuɔ sire nyaayã dŋngu-i. ⁴ Yesu *hãalãbilonŋo manŋ ba nanŋ binŋ-yonŋ *Yuda-Isikaro-i, umanŋ juɔ hel Yesu huonŋu-na, wuɔ cira: ⁵ «Natikolo daayo naa gbãa da *deniebaa nuɔsũɔ komuɔŋa ndii. Bige-i ciɛ u saa yanŋ i suor-o a hã sūntaamba baa gbeinŋa fanŋa-i?» ⁶ Ku saa ce ŋaa sūntaamba hujarre waa-yuɔ ku'i ciɛ u tuɔ wanŋ mafamma-i de! U taa u wanŋ-ma baa u huɔya-maama. U yaa taa u tiera ba gbeinŋa-i, a ne da u taa u cuo; a ce dumaanŋo-na u taa u dii u nanŋa-i yei.

⁷ Unŋ waanŋ mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Yuda, yanŋ ciɛŋo fiisa! U kūna natikolo daayo-i miɛ tuɔ cie mi kuliinŋu yaa-i. ⁸ Sūntaamba dii baa-na

bãanḡu-i baa isuḡḡu-i, ḡga muḡmi siε t̄iεna baa-na gbula.»

Nuḡmba gbagbarra Yesu huḡḡ-nu

⁹*Yuifubaa-baḡ juḡ nu wuḡ Yesu juḡ dii Betani-na, baa sire kaal ba-naa k̄ã da ba ka ne-yo aa bi ne Lasaar. ¹⁰*Diilojigãntaamba yuntaaḡ baa sire wuḡ ba ko Lasaar ¹¹wuḡ u siremma ciε Yui-fubaa b̄oi nanna ba b̄incuḡḡ-hũmelle-i aa hũu Yesu maama-i.

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na

(Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Like 19.28-40)

¹²Ku cuo kaala-i-na, nelpũḡḡu maḡ naa juḡ *Yerusalemu-i-na da ba ji ce *k̄ars̄inni t̄immaḡ-ponsaanḡu-i, baa nu-ma hiere ka saa wuḡ Yesu jo dii. ¹³Baa sire kar nampurni ta ba k̄ã da ba ka j̄ãrã-yuḡ. Ba taa ba h̄ãl wuḡ:

«Diilooḡo temma si dii!

Itiεḡ uḡ saanḡ umaḡ jo, Diilo baa-yo!

Diilo baa *Isirah̄el-baamba nellentien̄o-i!»*

¹⁴Yesuḡ joḡ hũmelle-na, wuḡ ji da kakũmuḡ naḡo-i, wuḡ bel-o nyugũḡ. Ma bi nyεḡãaḡ dumei Diiloḡ-nelma-na wuḡ:

¹⁵«*Sinyḡtaan̄ namaa, baa na tie holle.

Niεḡ, na nellentien̄o'i juḡḡ daayo na wulaa.

U nyugãaḡ t̄iεna kakũmbiloḡ-na.»†

¹⁶Nel daamaḡ taa ma ce huḡḡḡu maḡ nuḡ-i, u *h̄ãalãbiemba saa naa suḡ ma yaanḡa-i. Yesuḡ juḡ nyugũḡ k̄ã d̄or̄o-i-na, maa suḡ t̄iεnu-b̄ei wuḡ *Diilop̄op̄ūr̄biembaḡ waanḡ mamaḡ u kũḡḡu-na, ma yaa taa ma ce-yuḡ dumaan̄o-na.

* **12:13** Gbeliεmaḡ-nalãanḡu (Psaume) 25.26 † **12:15** Sakari (Zacharie) 9.9

17 Bamaŋ waa hiere da uŋ siire Lasaar dumaa, baa ta ba waŋ-ma baa nuɔmba-i. 18 Nuɔmbaŋ nuɔ gbεε daayo maama-i, baa kũɔl ba-naa ta ba jo u wulaa. 19 *Farisiɛbaa baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ma sɪ na daa kε? Nuɔmba-i hiere baa dii u huon-nu; ma maaraa-na na gbãa ce bɪŋkũŋgu!»

Yesu waŋ u kuliŋgu maama

20 Bamaŋ naa juɔ *Yerusalemu-i-na da ba ji jaal Diilonɔ-i ponsaŋgu-na, Girekibaa-ba bi waa-bei. 21 Baa kã ka ta ba piiye baa Filipu-i wuɔ: «I taara diε piiye baa Yesu-i.» Filipu waa Yesu *hãalãbilonɔ. U taa u hel Betisada dii *Galile mara nuɔ. 22 Filipu wuɔ kã ka tũnu Andere. Baa sire ba hãi-i-na ka hi Yesu-i baa-ma. 23 Yesu wuɔ cira: «*Molon-Bienɔ uŋ ka da yerre huɔŋgu maŋ nuɔ-i, ku yaa hii daaku-i.» 24 Aa naa cira: «Yaan mi waŋ ninsonɔ-i baa-na: Da ŋ da dɪbelle saa suur hɪɛma-na a hɔr, di bi tɪɛ di diei yaa-i; ŋga da di suur hɪɛma-na a hɔr, ŋ da di diyaa bienɔa bɔi. 25 Umanɔ duɔ tuɔ dɔl u fεε, kutienɔ ka kɔsuon u fεε; ŋga umanɔ duɔ hiel u nanɔa u fεεŋ nuɔ miwaan daayo-na, kutienɔ ka da cicɛlma maŋ sa tɪɛŋ dede-i. 26 Umanɔ duɔ tuɔ taara duɔ ce mi cãarãŋo, kutienɔ saaya u tuɔ nyaanu-miε. Muɔ da mi waa kusuon-nu, mi cãarãŋo ka bi waa kusuon-nu'i. Mi To ka ce mi cãarãŋo ce bɔi.

27 «Min yen terienɔ maŋ nuɔ-i fiefie-i-na, mi huɔŋga si dii huɔŋga. Mi sa suɔ min ka waŋ maman baa mi To-i. Mi juɔ yaahuolo daayo maama yaa nuɔ-i, mi siε bi siε cira u kor-mi yuɔ.» 28 Aa naa cira: «Baba, ce ŋ yerre ce bɔi!» Uŋ waan mafamma-i, baa nu molo piiye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi ciε mi yerre ce

bɔi tɪ, mi ka tiraa ce di ce bɔi.» ²⁹ Bamanɲ waa nu moloŋ daa uŋ piiye, baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonɔ'i naaraa!» Bamanɲ ba'a: «*Dɔrpɔpuɔrbilonɔ'i piiye baa-yo!»

³⁰ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Moloŋ daa u saa piiye mei maa-na, u piiye namaa maa-na. ³¹ Fiɛfiɛ yaa Diilonɔ ka pigãan nelbiliemba-i u jãyãmma-i. Kuŋ hii terienɲu maŋ fiɛfiɛ-i, Diilonɔ ka donya miwaan daayo tienɔ-i†. ³² Aa da ba ji haa-mi dɔrɔ, mi ka fa nelbiliemba-i hiere piɛ-ba mi caan-nu.»

³³ Yesu waan nel daama-i a pigãan uŋ ka ku kuliingu maŋ. ³⁴ Nuɔŋ baa cira: «*Anjinamma ciɛra wuɔ Diilon uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienɔ maŋ, u sa ku dede. Ma da nie nan'a Moloŋ-Bienɔ gbɛ ba haa-yo dɔrɔ? Ma diei ma hãi Moloŋ-Bienɔ yaa hai moloŋo-i?»

³⁵ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Fitɪnuɔ dii baa-na yogo, ŋga u siɛ cɔ. Terienɲu fanɲu-na, wuɔsaanɲu maŋ dii na gbeini-na, siirenɲ na ce-ku, ku yaa na ka hi baa cecerma-i. Na saa da, da ŋ ta ŋ wuɔ kukulma-na ŋ sa suɔ niŋ kãŋ kusuɔŋ-nu. ³⁶ Da na ta na taara na waa cecerma-na, fitɪnuɔŋ yen baa-na huɔŋgu maŋ nuɔ-i, haanɲ na nanɲa yuɔ huɔŋgu fanɲu'i nuɔ-i.»

Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ hel ba hɔlma-na ka fuo.

Yuifubaa-ba saa hũu Yesu nelma-i

³⁷ Yesuŋ fiɛ ce gberɛ-weima bɔi *Yuifubaa-ba yufelle-na, molo saa hũu u nelma-i. ³⁸ Diilon uŋ puɔraa *Isayin waŋ maman, ma'i sɪ daama-i wei? Isayi ciɛra wuɔ:

«Itie, ŋ daa hai moloŋo-i hũyãa i nelma-i?»

† 12:31 Miwaan daayo tienɔ yaa *Sitãni-i.

Ŋ pigāaŋ hai moloŋo-i wuɔ ŋ hii?» §

³⁹ Kumaŋ ciε ba siε gbāa hūu-ma, Isayi bi waan-ma. U ciεra wuɔ: «Diilonjo ciεra:

⁴⁰ *«Mi ciε-ba yiriemba,*

a ce ba baa ta ba da baa ba yufien-a-i.

Mi guɔlaa ba ānjɔguɔma-i,

a ce ba baa ta ba suɔ nelma yaanŋa-i.

*Ku'i ciε ba siε gbāa hūu mi nelma-i aa jo mi ji sire-bei
ba jarma-na.»* *

⁴¹ Isayi naa fara da Yesu bɔbɔima-i ku'i ciε u piiye nel daama-i. U waan Yesu maama'i dumaanjo-na.

⁴² *Yuifu ba yuntaamba famba fεε-i, ba fɔŋgũɔ baa hūyāa Yesu nelma-i, ŋga baa kāalā *Fariśiεbaa-ba-i wuɔ da ba waŋ-ma, ba ka nyaa-ba *Diilonelhāalādūŋgu-na. ⁴³ Bafamba wulaa, bɔlbɔl nelbiliemba dɔl-ba aa Diilonjo bigāaŋ-ba.

Yesu jommaŋ-yiŋgu-i

⁴⁴ Ku huonŋgu-na, Yesu wuɔ tuɔ piiye baa nuɔmba-i da gbagaga wuɔ: «Umaŋ duɔ hūu mi nelma-i, kutienjo saa hūu mei nelma, u hūyāa umaŋ puɔraa-mi u nelma. ⁴⁵ Da ŋ da muɔŋo-i, ŋ daa umaŋ puɔraa-mi. ⁴⁶ Muɔmi dii ŋaa fitnuɔ. Mi juɔ hīεma-na miε umaŋ duɔ hūu mi maama-i, kutienjo baa tīε kukulma-na. ⁴⁷ Mi saa jo da mi ji gāŋ baa nelbiliemba-i, mi juɔ da mi ji kor-ba; a ce dumaanjo-na, umaŋ duɔ nu mi nelma-i aa yagar ma hūmelle wuɔsaanŋu-i, mei sa gāŋ baa-yo. ⁴⁸ Umaŋ duɔ ciina-miε baa mi nelma-i hiere, kutienjo daa muotienjo u fεreŋ nuɔ tī. Miŋ waan nelma maŋ baa-yo, ma'i ka gāŋ baa-yo miwaanjo

§ 12:38 Isayi (Ésaie) 53.1 * 12:40 Isayi (Ésaie) 6.10

tímmaŋ-yiinggu-na. ⁴⁹ Hama-i nuɔ-i? Mi sa waŋ meɪ kusũŋ-maama. Mi To yaa puɔraa-mi, aa miŋ gbɛ mi waŋ mamaŋ hiere, u piɡãaŋ-mi baa-ma u fεε. ⁵⁰ Aa mi suyaa miε uŋ waaŋ mamaŋ baa-mi, ma yaa diyaan neliεŋ nuɔŋo-i ciεlman-ħũmelle-na. A ce dumaanŋo-na uŋ waan-ma baa-mi dumaa, mi bi waŋ-ma dumεi.»

13

Yesu saaraaya u ħaalábiemba gbeini-i

¹ *Kɔrsinni tímmaŋ-ponsaanɡu waa ŋaa bisin ku temma. Nyunɡo ku temma-i, Yesu wuɔ suɔ wuɔ u tamman-ħuɔŋɡu hii tí duɔ kã Tuonŋo wulaa. Baman waa baa-yo ħĩema-na, ba maama taa ma dɔlnu-yuɔ. U dɔlaa-ba a ji hi u tamma. ² Ku isuɔŋɡu-na, baa tĩena ta ba wuo niiwuoni-i. A ne da huɔŋɡu fanɡu-na, *Sitãni naa dii-ma tí *Yuda huɔŋɡa-na wuɔ u hel Yesu huɔŋɡu-na. Yuda to yaa Simɔ-Isikaro-i. ³ Ŋga Yesu wuɔ suyaa wuɔ fuɔ fεε ħilaa Diilon-terien-nu jo, aa u ka bir kã u wulaa. Aa tiraa suɔ wuɔ u To birii wεima-i hiere ħã-yo. ⁴ Wuɔ sire jukalaanɡu-na a hiel u jonɡoruo-i aa biε kompanɡa nanɡa pẽyẽ u neɡelle-i. ⁵ Uŋ ciε mafamma-i, wuɔ biε biŋkũŋɡu a dii ħũmma tuɔ saara u *ħaalábiemba gbeini-i aa tuɔ hurre-niε baa kompanɡa man u neɡelle-na. ⁶ Uŋ kaa hi Simɔ-Pier, Simɔ-Pier wuɔ gbẽ-yo wuɔ: «Itie, nan sie gbãa saara meɪ gbeini-i.» ⁷ Yesu wuɔ: «Pier, miŋ ceŋ kuman daaku-i ŋ sie gbãa suɔ ku yunɡu-i nyunɡo-i-na, ŋga yiinggu dii baa yiinggu ŋ ka suɔ-ku.»

⁸ Pier wuɔ: «Mi sie sie aa yan nuɔ ŋ saara mi gbeini-i!»

Yesu wuɔ: «Da η saa yaη mi saara-niε, η suɔ kerre η nuηgu sɪ baa-mi weima-na!»

⁹ Simɔ-Piεr wuɔ: «Da ma waa dumaanɔ-na, saara-niε aa η saara baa mi nammu-i baa mi yunɔu-i hiere.»

¹⁰ Yesu wuɔ: «Umanɔ duɔ ce hũmma-i u ne welewele hiere, u kuɔη, u saara u fεε ce niε? Mi saa yagar-ma u gbeini. Namaa na kuɔη, ηga na hieronɔ sɪ.» ¹¹ Uu naa suɔ umanɔ ka hel u huonɔu-na ku'i ciε wuɔ ba saa koη hiere.

¹² Uη juɔ saara ba gbeini-i tɪ, wuɔ biε u jonɔoruo-i dii, aa kã ka tɪna u muntɪenammu-na aa cira: «Miη ciε kumanɔ nei daaku-i, na suyaa ku yunɔu-i wei? ¹³ Da na ce na ta na bi-mi wuɔ: «Hãalãtie.» Kuniε na'a: «Itie.» Ma dɔlaa-na; na saa kar coima. ¹⁴ Muɔmi manɔ na Tienɔ muɔ baa na hãalãtienɔ muɔ, da mi saara na gbeini-i, namaa na saaya na bi ta na saara na-naa gbeini. ¹⁵ Mi pigãan-na nelma'i. Taa na ce ku yaa-i na hɔlma-na. ¹⁶ Yaanɔ mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Maacembilonɔ sa maar u yun-tienɔ-i, aa pɔpuɔrbilonɔ sa maar umanɔ puɔraa-yo. ¹⁷ Da kuɔ na saa naa suɔ-ma, fiεfiε-i-na na suyaa-ma. Da na wuɔ ma hũmelle-i, na yunni dɔlaa.

¹⁸ «Da na da mi piiye dε-i-na, mi sa gbε na hieronɔ. Mi suɔ miη fiεlaa bamanɔ. Nɔga manɔ nyεgãanɔ Diilonɔ-nelma-na, ma gbɪε ma ce. Ma nyεgãanɔ wuɔ: «*Umanɔ taa u wuo baa-mi kaladuηgu-na, u birii tuɔ gãη baa-mi.*»*

¹⁹ Mi ka wuɔya wanɔ-ma baa-na aa ma suɔ da ma ce; ku yaa da ma ji ce, na ka hũu-ma wuɔ umanɔ dii gbula u yaa muɔηo-i. ²⁰ Yaanɔ mi wanɔ ninsonɔ-i

* **13:18** Gbeliεmanɔ-nalãanɔ (Psaume) 41.10

baa-na: Uman̄ duɔ bel mi pɔpuɔrbilon̄o-i fafamma, kutien̄o bilaa muɔmei; aa uman̄ duɔ bel muɔn̄o-i fafamma, u bilaa uman̄ puɔraa-mi.»

Yesu friiye Yuda-i

²¹ Yesun̄ waan̄ mafamma-i, u huɔn̄ga pān̄ kũɔl. Wuɔ cira: «Mi siɛ fuo-ma nei: Na hɔlma-na, unaa ka hel mi huon̄-nu.»

²² *Hāalābien̄ baa bir ta ba ne ba-naa aa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U gbɛ hai?» ²³ Hāalābilon̄o man̄ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i ma yan̄, u waa t̄ɛna u caan̄gu-na. ²⁴ Simɔ-Pier wuɔ piye baa-yo baa u nan̄ga, wuɔ u yuu-yo u gbɛ hai? ²⁵ Hāalābilon̄o wuɔ miɛl cira: «Itie, n̄ gbɛ hai moloŋo-i?»

²⁶ Yesu wuɔ cira: «Da mi nafiiye *buruo-i hā uman̄, u yaa-i.» Aa naa bũl buruo-i a nafiiye hā *Yuda-Isikaro. ²⁷ Yudan̄ hũyāa buruo-i, *Sitāni wuɔ pān̄ sire-yuɔ. Yesu wuɔ cira: «Yuda, sire n̄ ce niŋ saaya n̄ ce maman̄, baa sere baa-ma!»

²⁸ Baman̄ waa hiere juwuoterien̄gu-na ba saa suɔ u nelma yaan̄ga-i. ²⁹ Yudan̄ taa u tiera ba gbein̄a-i, banamba da niɛ s̄l̄ Yesu taara u ka s̄a ban̄ saaya ba ce ponsaan̄gu-i baa niman̄, sisɔ wuɔ u ka hā s̄untaamba-i b̄iŋk̄un̄gu. ³⁰ Yudan̄ hũyāa buruo-i dumaan̄o-na, wuɔ pān̄ sire hel. Ku waa isuɔn̄gu.

Taa na dɔl na-naa

³¹ *Yudan̄ hilaa, Yesu wuɔ cira: «Fieɛɛ-i-na, nuɔmba daa *Molon̄-Bien̄o bɔbɔima-i baa Diilon̄o maama-i Molon̄-Bien̄o-na. ³² [Un̄ ciɛ ba da Diilon̄o bɔbɔima-i yuɔ,] ku siɛ vaaya, Diilon̄o ka bi ce ba da Molon̄-Bien̄o maama-i fuɔ-i-na.» ³³ Aa naa cira: «Mi j̄ɛnaan̄ namaa, mi yinni saa tiraa t̄ɛ bɔi na hɔlma-na. Na ka taara-miɛ na siɛ da-mi. Miŋ taa mi wan̄

maman baa *Yuifubaa-ba-i, mi wan-ma baa namei fiεfiε-i-na: «Min kãñ kusuɔŋ-nu, na sie gbãa kã.»
³⁴ Mi ka hã-na nelfεemma aa suɔ ta. Nelfεemma famma yaa daama: Taa na dɔl na-naa. Muɔ min dɔlaa-na dumaa, taa na dɔl na-naa dumεi. ³⁵ Da na ta na dɔl na-naa, nuɔmba ka suɔ ku yaa nuɔ-i wuɔ meɪ baan namaa.»

³⁶ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Itie, η kã hie?»

Yesu wuɔ cira: «Pier, min kãñ kusuɔŋ-nu, η sie gbãa kã baa-mi fiεfiε-i-na, nga η ka ta η jo huɔŋ-nu.»

³⁷ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Itie, bige-i dii fiεfiε-i-na aa η'a mi sie gbãa kã baa-ni? Da mi fiε'a mi ka ku nan maama-na, weɪma sí.»

³⁸ Yesu wuɔ cira: «Ŋ ka sie ku meɪ maama-na ninsoŋo wei? Ne! Yan mi wan ninsoŋo-i baa-ni: Kɔhɔldielãŋo sie hi bu, η ka ciina-mie da i siei wuɔ nan sa suɔ-mi.»

14

Da η da Yesu-i η daa Diilonjo yaa-i

¹ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ cira: «Baa na yan na hɔmmu cu. Yaan aa na haa na nanɔga-i Diilonjo-na baa muɔmi-na. ² Muntɛnammu bɔi dii mi To dumelle-na. Kuɔ muntɛnammu saa naa waa, mii naa waa hie wuɔ mi ka tigiin muntɛnammu cie-na? ³ Da mi kã ka tigiin na muntɛnammu-i tɪ, mi ka bir ji biε-na na ka tɛna mi caan-nu.» ⁴ Aa naa cira: «Min kãñ kusuɔŋ-nu na sa bi yan ku hũmelle-i suɔma.»

⁵ Toma wuɔ cira: «Itie, i sa suɔ nin kãñ kusuɔŋ-nu, i ce nie gbãa suɔ ku hũmelle-i?»

⁶ Yesu wuɔ: «Muɔmeɪ hũmelle-i, muɔmeɪ ninsoŋo-i aa muɔmeɪ cicɛlma-i. Molo sie gbãa kã mi

To wulaa ni kutienjo saa cor baa muo. ⁷ Da na suo muojo-i, na ka suo mi To-i. Nga fiεfiε-i-na, na suyaa-yo aa na daa-yo.»

⁸ Filipu wuo cira: «Itie, da η pigãan-ye η To-i i sie tiraa yuu-ni baa weima.»

⁹ Yesu wuo: «Filipu, mi bãangu cuo baa-na, aa nan waa yogo nan sa suo-mi! Da η da muojo-i, η daa mi To yaa-i; ku ce nie η'a mi pigãan-na mi To-i?

¹⁰ Nj saa hũu-ma wuo muo baa mi To-i kuuduangu yaa-i wei? Miη wan nelma man baa-na, mei huoya-maama si. In yeη kuuduangu baa mi To-i, u'i ciεη u feηη maacemma. ¹¹ Da mi cira muo baa mi To-i kuuduangu yaa-i, na saaya na hũu-ma wuo ninsojo. Da kuo coima, na sa ne miη ceη maman wei?

¹² Yaan mi wan ninsojo-i baa-na, miη ceη maman daama-i, uman duo haa u nanga mie, u gbãa ce ma temma. Aa ji da miη kãη mi To wulaa de-i-na, kutienjo gbãa ce maman maaraa daama-i yeε. ¹³ Da na cãrã bĩnkũngu bĩnkũngu, aa bi mi yerre-i, mi ka ce-ku hã-na a ce mi To ce boi. ¹⁴ Da na cãrã kuman aa bi mi yerre-i, mi ka ce-ku hã-na.»

Yesu wan u hortienjo maama

¹⁵ «Da kuo mi maama dolnu-nei, na ka vaa na feε ta na ce miη waan maman baa-na. ¹⁶ Mi ka wan baa mi To-i u hã-na kakãyãtienjo u ji tie baa-na gbula. ¹⁷ Kakãyãtienjo fanjo yaa *Diilon-Yalle-i; di yaa ninsontienjo-i. Nelbiliemba sa da-yo, ba sa bi suo-yo, a ce dumaano-na u sie gbãa jo ba wulaa. Nga un yeη baa namaano-i, na suo-yo aa u ka tie baa-na gbula. ¹⁸ Mi sie ta aa yan-na yombin namaa; mi ka bir jo. ¹⁹ Celle, nuomba sie tiraa ta ba da-mi, nga namaano-i, na ka ta na da-mi. Mi ka

tĩε gbula aa namaa na ka tĩε gbula. ²⁰ Ku yiin da ku hi, na ka suɔ wuɔ muɔ baa mi To-i kuuduɔŋgu yaa-i, aa namaa baa muɔŋo-i kuuduɔŋgu bi yaa-i.

²¹ Uman duɔ bella mi nelma-i aa tuɔ ce-ma, mi maama dɔlnu u yaa-i. A ne da mi maaman dɔlnun uman, kutienɔ maama ka dɔlnu mi To-i aa bi dɔlnu mei fεε-i, aa mi ka pigãan kutienɔ-i mi fεε.»

²² *Yuda nanɔ waa a naara *Yuda-Isikaro-i, fuɔ wuɔ cira: «Itie, bige-i cie ŋ'a ŋ ka yan nuɔmba namba-i aa pigãan miemei baa ŋ fεε?»

²³ Yesu wuɔ cira: «Mi maama da ma ta ma dɔlnu uman, u ka tuɔ ce min waan maman. Duɔ tuɔ ce-ma, u maama ka dɔlnu mi To-i. Aa u maan da ma dɔlnu mi To-i, i ka jo ji har kutienɔ-na. ²⁴ Mi maan da ma'a ma sa dɔlnu uman, u sa ce min waan maman. A ne da min wan maman baa-na, mei kusũŋ-maama sí, mi To maama. U yaa puɔraa-mi.

²⁵ Mii dii baa-na yogo aa wan daama-i hiere baa-na. ²⁶ Mi To ka saan Diilon-Yalle jo mei yerren. Di ka kāyã-nei. Di ka jo ji wan ma yaanga-i baa-na hiere aa min waan maman cor hiere, di ka ce ma tienu-nei. ²⁷ Mi fẽ na hɔmmu-i, aa mi fẽ-mu mei fẽmma. Mi sa fẽ-mu ŋaa nelbiliemban fẽŋ ba-naa hɔmmu dumaa. Baa na yan na hɔmmu cu, baa na bi yan korma ta ma da-na. ²⁸ Ma sí mi waan-ma baa-na mie: «Mi ka ta ŋga mi ka bir jo ke?» Da kuɔ mi maama dɔlnu-nei, min kãŋ mi To wulaa, ku saaya ku dɔlnu-nei. Hama-i nuɔ-i? Mi To maaraa muɔŋo-i. ²⁹ Mi waliɛya wan nel daama-i baa-na ku yaa da ma ji ta ma ce na ka suɔ wuɔ mi waan ninsoŋo. ³⁰ Miwaan daayo tienɔ* jo dii mi huon-

* **14:30** Miwaan daayo tienɔ yaa *Sitani-i.

nu; a ce dumaanjo-na, mi sie tiraa da piiye boi baana. Nga u sie gbáa ce binjũngu mie. ³¹ Nelbilibiamba saaya ba suw wuɔ mi To maama dɔlnu-mie, aa tiraa suw wuɔ mi Toŋ'a mi ce mamaŋ, mi ce ma yaa-i ku'i cie *Bigáarãŋo tuɔ jo. Siireŋ i halan bande-i-na!»

15

Yesu dii ŋaa eresẽ-tibiin-kerre

¹ Ku huonngu-na, Yesu wuɔ ji nan gbãnalãan daaku-i baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Muɔmei *eresẽ-tibiin-kerre-i aa mi To yaa ku tieno-i. ² Mi negemmu man sa maan hiera, u ka kar-mu nanna aa muman maan, u ka jũrã-muɔ a ce mu migãan ta mu man fafamma. ³ Miŋ waan nelma man baana, ma migãan-na ti. ⁴ Nyaarãan-mie ŋaa muɔ miŋ nyaarãa-nei dumaa. Na suyaa wuɔ negenŋa man da ka saa nyaar ka nyu-i-na ka sie gbáa man de! Kuuduŋgu yaa baa namaanjo-i: Da na saa nyaar muɔmi-na, na sie gbáa ce binjũfafaanngu.

⁵ «Muɔmei tibiinngu-i, aa namei ku negemmu-i. Muɔ da mie mii si dii, na sie gbáa ce binjũngu. Uman duɔ nyaar-mie aa muɔmi bi nyaar-yuɔ, ku-tieno gbáa ce weima boi. ⁶ Uman duɔ saa nyaar-mie, ba bũul kutieno-i ka nanna puona ŋaa da ba jã negenŋa-i ban bũul-kan ka nanna dumaa ka kuol ba bie-ka dii-ka dãamu-na caa-ka. ⁷ Nga da na nyaar-mie, aa mi nelma waa na hõmmu-na, da na ta na taara kuman, na cãrã-kuɔ, na ka da-ku. ⁸ Da na ta na ce maacenfafamma na hã Diilonjo-i, aa cu mi huon-nu, ku yaa cien mi To ce boi. ⁹ Mi Toŋ dɔlãa-mi dumaa, muɔmi bi dɔlãa namaanjo-i dumai. Tiyãan mi caan-nu mi ta mi ce baana.

¹⁰ Miñ waan maman baa-na, da na ta na ce-ma, na maama ka ta ma dɔlɔnu-miε ɲaa muɔ miñ ceñ mi To maama-i mi maama ta ma dɔlɔnu-yuɔ dumaa.»

Yesu hāalābiemba birii u jēnaamba

¹¹ Yesuñ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Mi taara na hɔmmu fε da yogogo mei kaannga temma-i ku'i ciε mi ta mi wañ nel daama-i baa-na. ¹² Mi nelma yaa daama: Taa na dɔl na-naa ɲaa muɔmiñ dɔlɔna-na dumaa. ¹³ Neliεñ nuɔ da ɲ hūu-ma ku ɲ jēnaamba maama-na, nelnyul hamu-i dii ji maar mufammu-i? ¹⁴ Miñ waan maman baa-na, da na ce-ma, na ka ce mi jēnaan namaa. ¹⁵ Mi sa tiraa mi bī-na maacembien namaa, mi bī-na mi jēnaan namaa. Hama-i nuɔ-i? Maacembilonjo sa suɔ u yuntienjo kusɔngu-i. A ne da namaanjo-i, mi Toñ waan maman baa-mi hiere, mi waan-ma baa-na. Terienjo fanjo-na, mi siε gbāa bī-na mi maacembien namaa. ¹⁶ Ku saa ce ɲaa namei fiɛlaa muɔ, muɔmei fiɛlaa namaa aa puɔr-na wuɔ na ka ce maacenfamma aa na yañ na maacemma da belle, ku yaa da na cārā bīnkūngu bīnkūngu mi To wulaa aa bī mi yerre-i u ka hā-na baa-ku. ¹⁷ Nga miñ taaran kuman na wulaa, ku yaa daaku: Taa na dɔl na-naa.»

Nelbiliemba bigāan Diilonjo-i

¹⁸ «Da na da nelbiliemba bigāan-na, na saaya na suɔ wuɔ ba bigāan muɔmei igēna. ¹⁹ Kuɔ na waa baa-ba, baa naa dɔl-na wuɔ bafamba baan namaa. Nga mi fiɛlaa namaanjo-i hiel-na ba hɔlma-na; bafamba baan namaa sī, ku'i ciε ba bigāan-na.

20 Yaan mi nel daama ta ma t̄enu-nei: «Maacem-bilonjo sa maar u yuntienjo-i.»* Da ba huol mi yaan-na, ba ka bi huol namaa na yaan-na. Da ba nu mi nunju-i, ba ka bi nu namaa kūnju-i. 21 Ba ka ce mafamma-i mei maa-na. Baŋ'a ba saa suɔ uman puɔraa-mi, ku'i cie. 22 Kuɔ mi saa naa jo ji piiye baa-ba, molo naa saa cāl-ba. N̄ga de-i-na, ba sie gb̄aa da āntāalāmma.»

23 «Uman duɔ bigāan muɔŋo-i, kutienjo bi bigāan mi To-i. 24 Miŋ cie himma man ba daa-ma. Aa ba suyaa wuɔ molo sie gb̄aa ce ma temma. Kuɔ ba saa naa da-ma, molo naa saa cāl-ba. N̄ga ba daa-ma aa cor ta ba bigāan-mi baa mi To-i hiere. 25 Na saa da! Maman nyegāan ba *ānj̄namma-na, ma'i saa ce daama-i wei? Ma nyegāan wuɔ: «Ba bigāan-mi gb̄āngb̄ān.»†

26 «Mi To un ka h̄a-mi kakāyātienjo man mi saan-jo h̄a-na, u yaa ninsontienjo-i. Duɔ jo, u ka piiye mi maama-i t̄unu nuɔmba-i. 27 Aa namaa fere-i, iŋ waa baa i-naa dii ku domma-na, na ka bi ce mi siertaan namaa.

16

Diilon-Yallen ka jo ji ce maman

1 «Mi sa taara ku ji nuɔl-na Diilon-hūmelle-na ku'i cie mi ta mi wan daama-i hiere baa-na. 2 Ba ka nyaa-na *Diilonelh̄aalādūnni-na. Aa yiingu dii baa yiingu, baman ji taa ba ko-na, ba ka da nie s̄i ba c̄aa Diilonjo'i dumaanjo-na. 3 Baŋ'a ba saa suɔ mi To-i baa mei fere-i hiere, ku'i ka dii-ba mafamma

* 15:20 Niēŋ Matie 10.24; Nsáa 13.16. † 15:25 Gbelieman-neini (Psaumes) 35.19; 69.5

cemma-na. ⁴ Kumaŋ cie mi wuɔya ta mi waŋ-ma baa-na, mi taara da ma ji ta ma ce, na suɔ wuɔ mi waŋ-ma baa-na cor tɪ. Mii naa waa na caaŋ-nu ku'i cie mi saa waŋ-ma baa-na dii ku domma-na. ⁵ De-i-na, mi ta da mi kã umaŋ puɔraa-mi u wulaa, aa molo saa da duɔ yuu-mi wuɔ: «Ŋ kã hie?» ⁶ Mi suyaa miɛ miŋ waŋ mamaŋ baa-na daama-i, ma'i saa dɔlnu-nei. ⁷ A ne da mi waŋ ninsoŋo yaa baa-na. Da mi ta, ku ka kãya-nei. Na saa da, da mi saa ta, kakãyãtienŋo sie gbãa jo. Fuɔ mi kã ka hi aa saan-yo hã-na. ⁸ Duɔ jo, u ka pigãaŋ nelbiliemba-i wuɔ ba piera ãmbabalma kũngu-na, ba piera viisinni kũngu-na aa pira Diilonŋ-berru kũngu-na. ⁹ Baŋ'a ba saa hũu meɪ nelma-i, ku'i pigãaŋ ãmbabalma-i. ¹⁰ Aa miŋ kãŋ mi To wulaa, na sie tiraa da-mi, ku'i pigãaŋ viisinni-i. ¹¹ Aa miwaan daayo tienŋo* yuŋ-mamaŋ fielaanu tɪ, ku'i pigãaŋ Diilonŋ-berru-i.

¹² «Nelma bɔi dii yogo mi da mi waŋ-ma baa-na, ŋga da mi waŋ-ma baa-na fiefie-i-na, ma ka mulien-na. ¹³ *Diilonŋ-Yalle da di ji jo, di yaa ninsoŋo tienŋo-i, di ka kaala ninsoŋ-belle-i baa-na. Di sa ji waŋ difande kusũŋ-maama. Diŋ nuɔ mamaŋ, di ji waŋ ma yaa-i aa bi tũnu-nei mamaŋ juŋ. ¹⁴ Di ka da mi kusũŋ-maama-i ji piye tũnu-nei, a ce dumaanŋo-na di ka ce-mi bɔi. ¹⁵ Mi To maama-i hiere meɪ maama, ku'i cie na da mi ciera di ka da mi kusũŋ-maama-i ji piye tũnu-nei.»

Yesu tamma saa dɔlnu u hãalãbiemba-i

¹⁶ Kufangu huonŋu-na, Yesu wuɔ gbẽ u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Celle na ka naa-mi, aa celle na ka bir da-mi.»

* **16:11** Miwaan daayo tienŋo yaa *Sitãni-i.

17 U hãalãbiemba namba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Nel hama-i temma'i dumandε-i: «Cellε na ka naa-mi, aa cellε na ka bir da-mi»? Aa tiraa cira u kã u To wulaa. 18 Uŋ gbẽŋ cellε maŋ, u yuŋgu yaa wuɔ niε? I saa suɔ u nelma yaanŋa-i.»

19 Yesu wuɔ suɔ wuɔ ba taara ba yuu-yo. Wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Mi waanŋ-ma baa-na miε: «Cellε na ka naa-mi, aa cellε na ka bir da-mi.» Na yuu na-naa ma yaa nuɔ-i wεi? 20 Yaanŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Namaanŋo-i na kaa haa na nammu-i na yunninŋ ta na gbu na kaal aa banamba waa ponsaanŋ-nu. Na hɔmmu ka guɔla, ŋga na hɔguɔla ka bir ce hɔfɛlle. 21 Ciεŋo kusũŋ da ku bel-o, yaanŋa sa waa-yuɔ. Ŋga duɔ ji gbãŋ da u yuŋgu-i, bilonŋo fɛ u huɔŋga-i a ce u muliεma karaanu-yuɔ. 22 Ku yaa ŋaa namaa kũŋgu-i: Na yammu vãa fiεfiε-i-na, ŋga yiinŋgu dii baa yiinŋgu, mi ka tiraa da-na. Da mi ji'a mi da-na, na hɔmmu ka fɛ aa molo cεraa u gbãa guɔla-muɔ. 23 Ku yiinŋ da ku ji hi, na siε yuu-mi baa nelma. Yaanŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da na cãrã kumaŋ aa bɪ mi yerre-i, mi To ka hã-na baa-ku. 24 Na saa hi cãrã bɪŋkũŋgu yogo aa bɪ mi yerre-i. Cãarãŋ, na ka da, aa da na da, na hɔmmu ka fɛ gbarnu.

25 «Mi waanŋ nel daama-i hiere baa-na gbãεininŋ. Ŋga yiinŋgu dii baa yiinŋgu, mi siε tiraa ta mi piye baa-na dumaanŋo-na. Mi To u maamanŋ yεŋ dumaa, mi ka bi waŋ-ma baa-na dumεi. 26 Ku yiinŋgu da ku hi, na ka cãrã Diilonŋo-i aa bɪ mi yerre-i. Mi saa cira mi kaa cãrã Diilonŋo-i hã-na dε! Na maama dɔlnu-yuɔ, na gbãa cãrã-yuɔ na fεrε. 27 Nanŋ dɔlaa muɔŋo-i aa hũu-ma wuɔ mi hilaa fuɔ terienŋ-nu'i jo, ku'i ciε na maama ta ma dɔlnu-yuɔ. 28 Mi hilaa mi To yaa

wulaa-i jo hīema-na. Fiεfiε-i-na, mi ka ta hīema-na bir kā mi To wulaa.»

²⁹ Uŋ waan mafamma-i, u hāalābien baa cira: «Fiεfiε fuo, η yaan gbānεini-i aa ta η kaala η nelma-i. ³⁰ I suyaa yende-i-na wuo η suo weima-i hiere. Diε tie taara diε yuu-ni baa mamaŋ, η wuo ya suo-ma. Terienŋu fanŋu-na, i hūyāa-ma wuo η juo Diilonŋ-jomma.»

³¹ Yesu wuo gbē-ba wuo: «Ma sī na'a na hūyāa mi nelma-i fiεfiε-i-na ke? ³² Nga mi tūnu-nei, huonŋu nanŋu ka hi, aa ku hii tī yeε, na ka pisállā; nelieno nelieno baa u munŋkāmmu aa yan mi tīe mi diei yon. Nga mi sie tīe mi diei; mi To dii baa-mi. ³³ Nan cuu mi huon-nu, mi taara na hōmmu fē ku'i cie mi ta mi wan mafamma-i baa-na. Nelbiliemba ka mulien-na miwaan daayo-na, nga vaan na feε, mi guolaaya ba fōŋgūo-i.»

17

Yesu Diilocārālle-i

¹ Yesuŋ juo piiye tī, wuo tā u yunŋu-i dorō aa naa cira: «Baba, ku hii. Ce η Biεno ce bōi, kuman ka ce fuo bi ce nuo η ce bōi. ² N haa-yo nelbiliemba yun-nu wuo u hā u dombūrāamba-i cicēlma man sa tīen dede-i. ³ A ne da cicēlma man sa tīen dede-i ma yaa a suo ninsoŋ-Diilon nuonŋo-i aa bi suo *Konkortienŋo muomi man nin puōraa-mi. ⁴ Mi cie η ce bōi hīema-na. Nin ŋa naa hā-mi maacemma man, mi cie-ma. ⁵ Baba, min ŋa naa waa baa-ni aa miwaanŋo suo duo don, nin ŋa naa ce mi ce bōi dumaa, ce mi ce bōi dumei fiεfiε-i-na.

⁶ «Nin fiela baman miwaanŋo-na hā-mi, mi pigāan-ba η sīnni-i. Nan baamba'i waa, η bir-ba hā

muo baa-ba. Ba nuo η nunḡu-i. ⁷ Ba suyaa fiefie-i-na wuo niη hãa-mi mamanη hiere, nan kusũη-maama. ⁸ Niη waanη mamanη baa-mi, mi waanη-ma baa-ba. Ba siyaa-ma. Ba suyaa wuo mi hilaa nan terien-nu'i jo. Aa ba suyaa wuo nuonei puɔraa-mi. ⁹ Mi cãrã-nie da mi hã-ba. Mi sa cãrã-nie da mi hã nelbiliemba-i hiere de! Niη hãa-mi bamanη, mi cãrã-nie da mi hã ba yaa-i; nan baamba-i. ¹⁰ Mei kũḡu-i nan kũḡu, aa nan kũḡu-i mei kũḡu. Mi bɔbɔima da ba yaa nuo-i. ¹¹ Muomi sa tiraa mi ye dii miwaanjo-na, mi kã nan terien-nu, a ne da bafamba dii-yuo yogo. Baba, cãlmuo sɪ nuoni manη nuo-i, jande, ta η niya-bei η fere baa nan ferēη fõḡũ; η hãa muoηo-i u yaa-i. Ku yaa ba ka waa baaduomba ηaa muo baa nuoηo-i in yēη baaduōη mie dumaa. ¹² Niη hãa-mi fõḡũ manη, miη cie huoḡu manη baa-ba, mi nieya-bei baa u yaa-i. Mi nieya-bei, u diei saa ji balla mi wulaa, da ku saa waa umanη naa saaya u balla ηaa manη nyegãan dumaa Diilonη-nelma-na.*

¹³ «Fiefie-i-na, mi ka bir kã η wulaa. Mi taara ba hõmmu fẽ gbarnu mei kaanḡa temma-i, ku'i cie mi t̃ie h̃ema-na aa ta mi wanη mafamma-i. ¹⁴ Miη waanη η nelma-i baa-ba, nelbiliemba bigãan-ba wuo ba sa wuo hũmeduole baa-ba ηaa muo. ¹⁵ Ku saa ce ηaa mi cãrã-nie wuo η hiel-ba miwaanjo-na de! Ma'i sɪ. Mi cãrã-nie wuo η ta η niya-bei *Bigãarãḡo baa da suur ba hõlma-na. ¹⁶ Ba sa wuo hũmeduole baa nelbiliemba-i ηaa muo. ¹⁷ Nanη nelma yaa ninsoḡo-i. Pigãan-ba baa-ma ba suo-ma aa ta ba cãa nuonei yon. ¹⁸ Niη puɔraa muomi-i du-

* **17:12** Niēη Nsáa sebe-i-na 13.18 baa naaruo-i-na cicaara-i-na.

maa miwaanjo-na, mi bi puɔraa bafamba-i dumɛi miwaanjo-na. ¹⁹ Muɔ mi cãa nuɔnei yon ba da ba da ninsoŋo-i aa fulnu nuɔnei ta ba bi cãa-ni.

²⁰ «Mi sa cãrã-niɛ da mi hã bafamba yon de! Baman ka nu ba nelma-i aa hũu mi maama-i, mi bi cãrã-niɛ da mi hã kutaamba-i. ²¹ Baba, mi cãrã-niɛ wuɔ η yan ba ce kuuduɔŋgu ηaa muɔ baa nuɔ in yey baaduɔŋ miɛ dumaa. Yan i suurnu i-naa, ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ nuɔnei puɔraa-mi. ²² Niŋ ciɛ mi ce bɔi dumaa, mi bi ciɛ ba ce bɔi dumɛi, ku yaa ba ka gbãa ce kuuduɔŋgu ηaa muɔ baa nuɔ in yey kuuduɔŋgu dumaa. ²³ Ku yuŋgu yaa daaku: Mi ka waa baa-ba aa η waa baa-mi, ku yaa ba ka gbãa ce kuuduɔŋgu kelkel. Dumaanjo-na, nuɔmba ka suɔ wuɔ nuɔnei puɔraa-mi aa tiraa suɔ wuɔ ba maama dɔlnu-niɛ ηaa mei maaman dɔlnuŋ-niɛ dumaa.

²⁴ «Baba, niŋ dɔlaa-mi dumaa aa miwaanjo suɔ duɔ don, mi taara niŋ ciɛ mi ce bɔi dumaa, da mi waa kusuɔŋ-nu, mi dombũurãamba waa mi caan-nu ta ba da-mi. ²⁵ Baba, η faa teu! Nelbiliemba saa suɔ-ni, ηga mei suyaa-ni aa dombũurãamba suyaa wuɔ nuɔnei puɔraa-mi. ²⁶ Mi pigãan-ba η sinni-i, aa mi ka cor ta mi pigãan-ba baa-ni, ku yaa niŋ dɔlaa muɔŋo-i dumaa, bafamba ka bi dɔl ba-naa dumɛi, aa muɔ baa bafamba-i i gbonu ce baaduɔŋ miɛ.»

18

Yesu belma hii

(Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Like 22.47-53)

¹ Yesuŋ juɔ cãrã Diilonjo-i tĩ, wuɔ hel baa u *hãalãbiemba-i a jãal Sedurɔ kaŋgu-i kã bom-borma namma-na. Tibinniŋ-suɔŋgu nanŋu waa terienŋu fanŋu-na, baa kã ka suur-kuɔ. ² Ba taa

ba kã terienj daaku-na koko; a ce dumaanjo-na, *Yuda manj taa u taara u hel u huonju-na, u taa u suo ku saanju. ³ Wuɔ sire nyaa ba huonju-nu dii tibinnin-suonju-na baa sorosibaa-ba-i a naara *Diilodubuɔ niyataamba namba. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *Farisiɛbaa-ba yaa naa hãa-yo Diilodubuɔ niyataamba-i. Fitĩmbaa-ba waa baa-ba a naara jigãmmu. ⁴ Yesu wuɔ suyaa mananj ka da-yo. Banj kãa ka hi, wuɔ piɛ yuu-ba wuɔ: «Na taara hai molojo-i?»

⁵ Baa cira: «I taara Nasaretitaanj Yesu.»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.» Yuda manj taa u taara u hel u huonju-na, u waa baa-ba.

⁶ Yesunj ciɛra muɔmɛi terienju manj nuɔ-i, baa bir baa ba honni kã ka cii da burɔnj! ⁷ Yesu wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Na taara hai?»

Baa cira: «I taara Nasaretitaanj Yesu.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Mi saa cira muɔmɛi wei? Da na'a na taara muɔmɛi, yaanj bamanj daaba kã.» U gbɛ u hãalãbiemba yaa-i. ⁹ Unj ŋa naa wanj mananj, ma'i sa ciɛnj daama-i wei? Uu naa cira: «Baba, ninj hãa-mi bamanj, u diei saa balla mi wulaa.»*

¹⁰ A ne da jigãnga waa baa Simɔ-Piɛr; wuɔ fa-ka hiel-ka pãnj jafũnj *Diilojigãntaamba yuntienjo maacembilonjo nadietũnju-i a yer-ku. Ba taa ba bĩ naacoljo-i Malkusi. ¹¹ Yesu wuɔ cira: «Piɛr, dii ŋ jigãnga-i ka fognonju-na!» Aa naa cira: «Mi To unj ciɛra mananj da-mi, ŋ sa taara ma da-mi wei?»

¹² Yesunj bi waanj mafamma-i, sorosibaa-ba-i baa ba yuntienjo-i a naara Diilodubuɔ niyataamba kã ka bel-o vaa u nammu-i mu hãi-i-na.

---

* **18:9** Niɛnj 6.39; 17.12.

13 Belle fande-na, Kayifu yaa waa Diiløjigãntaamba yuntienjo-i. Baŋ vaa-yo, baa kã baa-yo Kayifu cura yaa wulaa-i igëna. Ba taa ba bĩ-yo Ani. ¹⁴ A ne da Kayifu duoŋo faŋo yaa naa gbë *Yuifu ba yuntaamba-i wuɔ nelduoŋ duɔ ku a kor nelle-i hiere ku bɔyaa nelle da di muonu.†

Simɔ-Pier cĩnaana Yesu-i

(Matie 26.69-70; Marke 14.66-68; Like 22.55-57)

¹⁵ Baŋ bilaa Yesu-i ta ba kã baa-yo, Simɔ-Pier baa u nahãalãbilonjo naŋo-i baa cu ba huon-nu. *Diiløjigãntaamba yuntienjo taa u suɔ Simɔ-Pier nabentienjo-i, a ce dumaŋo-na, baŋ kaa hi Diiløjigãntaamba yuntienjo cĩŋgu-i, *hãalãbilonj daa wuɔ kã ka suur baa Yesu-i hiere. ¹⁶ Pier wuɔ yiera fondumelle-na u saa suur. Hãalãbilonj daa wuɔ hel piiye baa cienjo maŋ taa u niya dumelle-i aa naa ce Pier suur. ¹⁷ Cienj daa wuɔ yuu Pier wuɔ: «Ma sĩ naacolj daa u hãalãbilonjo naŋo'i nuonjo-i ke?»

Pier wuɔ cira: «U hãalãbilonjo sĩ muɔ de!»

¹⁸ Waŋgu waa; *Diiløjigãntaamba yuntienjo maacembiemba-i baa bamaŋ niɛyan-yuɔ baa dii dãamu ta ba yiraan. Pier wuɔ kã ka tuɔ yiraan baa-ba.

(Matie 26.59-66; Marke 14.55-64; Like 22.66-71)

¹⁹ Baŋ kãa baa Yesu-i, *Diiløjigãntaamba yuntienjo wuɔ yuu-yo a kã u *hãalãbiemba yanja, baa uŋ wuɔraŋ u waŋ nelma maŋ baa nuɔmba-i ma yanja. ²⁰ Yesu wuɔ cira: «Mamaŋ waa mi wulaa, mi piiye-meĩ nuɔmba-i hiere ba yufellenj. Mi piiye-meĩ *Diilonelhãalãdũnni-na aa piiye-meĩ *Diilodubuɔ-i-na. *Yuifubaa-ba jãnu ba-naa terni

---

† 18:14 Niɛŋ 11.50.

fanni'i nuɔ-i. Mi saa fuo ma diei bei. ²¹ Ma ce nie η ta η yuu-mi? Miη piiye baa bamaη, ba suyaa miη waan mamaη baa-ba; yuu ba yaa-i, ba ka waη ma yaanga-i baa-ni.»

²² Yesuη piiye dumaano-na, Diilojigāntaamba yuntieno niyatieno nan wuɔ caa u tūngu-i aa naa cira: «η piiye baa Diilojigāntaamba yuntieno yaa de-i-na wei?»

²³ Yesu wuɔ cira: «Da kuɔ mi cālāa piiyemma, pigāan-mi miη cālāa kusuon-nu; nga da kuɔ mi saa cāl piiyemma, η muyaa-mi hama-i nuɔ-i?»

²⁴ Ani wuɔ yan-yo baa iyiemba-i aa saan-yo hā Kayifu-i baa-yo, u yaa waa Diilojigāntaamba yuntieno-i.

(Matie 26.71-75; Marke 14.69-72; Like 22.58-62)

²⁵ Baη taa baa Yesu-i ta ba kā Kayifu terienɡu-na, Simɔ-Pier wuɔ tiena dii dāntorre-na. Naacolηo nan wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ma sī naacolη daa u *hāalābilonηo nano'i nuonηo-i ke?»

Pier wuɔ cira: «U hāalābilonηo sī muɔ de!»

²⁶ *Diilojigāntaamba yuntieno maacembilonηo nano waa, ba kuuduonɡu'i baa Pierη jafāan umaη tūngu-i yer-ku. Fuɔ wuɔ cira: «Ma sī mei daa nuɔ baa naacolη daayo-i tibinniη-suonɡu-na ke?» ²⁷ Pier wuɔ tiraa hel-kuɔ wuɔ coima, fuɔ sī. Kəhəldielān wuɔ don tuɔ bu.

Ba kāa baa Yesu-i fāamaanη ba terienɡu-nu

(Matie 27.1-2,11-31; Marke 15.1-20; Like 23.1-5,13-25)

²⁸ Cuon kaalaa kānkankān, baa naar hel baa Yesu-i Kayifu terienɡu-na a kā baa-yo ba fāamaanηo wulaa. Fāamaanηo fanηo waa *Oromeyienηo. Baη kaa hi, *Yuifu ba yuntaamba saa sie suur fāamaanηo

dumelle-na; wuɔ da ba suur, ba ka guɔla ba fεε a ce ba siε gbãa wuo *kɔrsinni timman-ponsaan̄gu niwuoni-i. ²⁹ *Pilati yaa waa fãamaan̄o-i belle fande-na. Wuɔ hel yuu-ba wuɔ: «Na'a naacol̄n daayo ciε bige-i?»

³⁰ Baa cira: «Kuɔ u maacemma naa fa, ii naa saa jo baa-yo ji hã-ni.»

³¹ Pilati wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Biyaan̄-yon̄ na kã baa-yo na ka ce u andaangu-i namaa cemma.»

Baa cira: «Miε siε gbãa hã-ba hũmelle-i i fεε wuɔ ba ko moloŋo.» ³² Yesuŋ ŋa na'a u ka ku kuliingu man̄, ku'i sa juon̄ daaku-i wei?†

³³ Pilati wuɔ bir suur u dumelle-na aa bɪ Yesu-i ji yuu-yo wuɔ: «Nuon̄ei Yuifu ba nellentien̄ nuon̄o-i wei?»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Moloŋo-i waan̄ mi maama baa-ni wei? Sisɔ nan̄ kusũŋ-maama'i?»

³⁵ Pilati wuɔ cira: «Ne nin̄ fen̄-min̄! N̄ daa muɔ Yuifuyien̄ muɔ wei? N̄ nellen̄-baamba'i hãa muɔ baa-ni baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, ŋ guɔlaaya bige-i ba wulaa?»

³⁶ Yesu wuɔ cira: «M̄ei nellentesinni sa hel h̄iεma-na bande. Kuɔ ni taa ni hel h̄iεma-na bande, baman̄ cuu mi huon̄-nu baa naa gbãŋ kpelle a hũu-mi Yuifubaa-ba nammu-na. N̄ga m̄ei nellentesinni-i miwaan̄ daayo niini s̄i.»

³⁷ Uŋ waan̄ mafamma-i, Pilati wuɔ cira: «Terien̄gu fan̄gu-na, nellentien̄ nuɔ wei?»

Yesu wuɔ cira: «Nellentien̄ muɔ ŋaa nin̄ waan̄-ma dumaa. Mi juɔ ji hon̄ h̄iεma-na da mi wan̄ ninson̄o maama. Uman̄ duɔ cu ninson̄o huon̄-nu ŋ da kutien̄o nu mi nelma-i.»

---

† 18:32 Niεŋ 12.32-33.

38 Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ninsoŋo yaa bige-i fuɔ?» Aa naa tiraa hel kã Yuifubaa-ba wulaa ka cira: «Mei saa da kumaŋ ciɛ na'a na ko naacolŋ daayo-i. 39 Nga ma diei dii, kumaŋ ciɛŋ koko, belle belle, da na'a na ce na kɔrsinni tímman-ponsaanŋu-i, mi nanna kasobilonŋo diei hã-na. Na taara bende-i mi nanna Yuifu ba nellentienŋo yaa hã-na wɛi?»

40 Baa kaasŋ wuɔ: «I sa taara ŋ nanna ufaŋo-i! I taara ŋ nanna Barabasi!» A ne da Barabasi faŋo waa cuoyuo.

19

Pilati hãa-ba hũmelle-i wuɔ ba ko Yesu-i

1 Man juɔ waa dumaanŋo-na, *Pilati wuɔ cira ba jo baa Yesu-i ji muo-yo. 2 Sorosibaa baa ce huɔni a sũ nyantuoluo dii u yunŋu-na. Aa naa bi dii jonŋorbuɔ hã-yo ce-yo ŋaa nellentienŋo. Jonŋorbuɔ faŋo waa dãa-wuonŋo. 3 Ban ciɛ mafamma-i, baa ta ba piɛ ba jaal-o. Uman duɔ piɛ, wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni.» Aa caa u tũŋu-i.

4 Pilati wuɔ tiraa hel wanŋ baa-ba wuɔ: «Mi ka ce ba hel baa-yo jo baa-yo, ku yaa na ka suɔ wuɔ mei saa da kumaŋ ciɛ na'a na ko-yo.» 5 Aa naa bi ce ba hel baa Yesu-i baa huɔniŋ-nyantuoluo-i u yunŋu-na a naara jonŋorbuɔ-i u nuonŋu-na. Ban juɔ baa-yo, Pilati wuɔ cira: «U yaa daayo!»

6 *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuɔ niyataanŋ ban juɔ'a ba ne da Yesu-i, baa pãŋ donŋ ta ba kaasŋ wuɔ: «Gbu-yo *daan-nu! Gbu-yo daan-nu!»

Pilati wuɔ cira: «Kãan na ka gbu-yo na fɛɛ; mei saa da kumaŋ ciɛ na'a na ko-yo.»

7 Yuifubaa baa cira: «U cie u fere Diilon-Bienjo; a ne da a saa baa mie *ánjinamma-i, fuo temma-i i saa saaya i yan-yo, i gbie i ko-yo.»

8 Ban waan mafamma-i, Pilati holle pan caar.
9 Wuɔ bir suur baa Yesu-i ka yuu-yo wuɔ: «Nan hel hie?» Yesu saa sen sununngu yuɔ.

10 Pilati wuɔ cira: «ŋ finaana muomei nuɔ-i wei? N saa suɔ wuɔ mi gbãa nanna-nie, mi gbãa bi ce ba gbu-ni *daangu-na wei?»

11 Yesu wuɔ cira: «Kuɔ Diilo saa naa hã-ni baa ku fɔngũ-i, nii naa saa gbãa ce bɔnkũngu muomi-na. Teriengu fanngu-na, uman juɔ baa-mi ji hã-ni, fuɔ cãlmuɔ maaraa nan wuonjo-i.» 12 Pilatin nuɔ nel daama-i wuɔ pan tuɔ taara u nanna Yesu-i. Yuifubaa baa sire ta ba kaasɔn wuɔ: «Da kuɔ nan jienjo si *jãmatigi-i, nanna-yuɔ! Uman duɔ ce u fere nellentienjo, jãmatigi bigaarãno!»

13 Ban piye dumaano-na, Pilati wuɔ tiraa hel baa Yesu-i kã baa-yo teriengu nanngu-na ba bi-ku «Gabata» ebiremma-na. Fãamaano tiena kusuon-nu'i u ger. Ban kãa, wuɔ tiena u tetere-na.
14 Bãangu naa hi yuhunnga-i ti, aa *korsinni timman-ponsaangu waa naa bisɔn ku temma. Pilati wuɔ gbẽ Yuifubaa-ba-i wuɔ: «Na nellentienjo yaa daayo!» 15 U waan mafamma-i ce nie? Baa sire ta ba kaasɔn wuɔ: «Ko-yo! Ko-yo! Gbu-yo daan-nu!»

Pilati wuɔ cira: «Na'a mi gbu na nellentienjo yaa daangu-na wei?»

*Diilojigãntaamba yuntaan baa cira: «Da ma hel *Orome ba *jãmatigi-i-na, nellentienjo nanjo si dii baa-ye.» 16 Pilati wuɔ hã-ba Yesu-i wuɔ ba ka gbu-yo daangu-na.

Ba taa baa Yesu-i da ba ka ko-yo
(Matie 27.32-44; Marke 15.21-32; Like 23.26-43)

17 *Pilatin hãa-ba hümelle-i, baa hel baa Yesu-i nellen-huɔŋga-na kã baa-yo ban bɪŋ terienɔu man ebiremman-na «Gɔlgota-i», ku yunɔu yaa wuɔ yukoluɔŋgu. Ban ka gbun-yonɔ *daanɔu man nuɔ-i, baa haa-ku hã fuɔ fere yaa tũu-ku. 18 Ba kãa baa-yo kusuɔŋ-nu'i ka gbu-yo, a naara nuɔmba namba ba hãi; unanɔ-i kɔtuɔŋ daaku-na, unanɔ-i kɔtuɔŋ daaku-na.

19 Pilati wuɔ nyegɛŋ haa Yesu yudɔrɔ-i-na wuɔ: «Nasarɛtitaan Yesu, *Yuifu ba nellentienɔ.»

20 Ba nanɔ gbuu-yo terienɔu man nuɔ-i, kuɔ sa maa baa nellen-huɔŋga-i, aa ba nanɔ nyegãan nelma man haa u yudɔrɔ-i-na, baa nyegãan-ma ebiremman-na, baa latemma-na, baa girekimman-na; a ce dumaanɔ-na, Yuifubaa bɔi baa kalan-ma.

21 *Diilɔjigãntaamba yuntaan baa sire kã Pilati wulaa ka cira: «Hur Yuifu ba nellentienɔ-i aa ŋ nyegɛŋ wuɔ: «Naacolɔ daayo ciara u yaa Yuifu ba nellentienɔ-i.»»

22 Pilati wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Minɔ nyegãan kumanɔ, mi nyegãan ku yaa-i; mi sie gbãa hur-ku aa nyegɛŋ kuanɔu.»

23 Sorosibaa-banɔ gbuu Yesu-i, baa biɛ u niidiini-i calnu-nie sɔmma naa; nelduɔŋɔ biɛ sɔmma diei. Aa naa bi biɛ u jonɔgorbuɔ-i. Jonɔgorbuɔ daayo-i munɔgbommu saa waa-yuɔ; kompanɔga diei duɔŋ dɔrɔ-i-na ji hi cicaara-i. 24 Baa ta ba piiye baa banna wuɔ: «Baa na yanɔ i taalnu jonɔgorbuɔ daayo-i, yaanɔ i ful tienɔa i ne umanɔ ka da-yo.» Mamanɔ nyegãan Diilonɔ-nelma-na ma'i sɪ daama-i wei? Ma

nyεgãaŋ wuɔ: «*Ba calaanu mi niidiini-i ba-naa nuɔ aa ful tienɔ biε mi jonjorbuɔ-i.*»*

²⁵ Baŋ gbuu Yesu-i, u nyu waa u caangu-na baa u nyu hãaŋo naŋo, a naara Maari maŋ Kulopasi ciεŋo-i, baa Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na.

²⁶ Yesu wuɔ ne da u nyu-i baa u *hãalãbilonŋo maŋ maama-i taa ma dɔlnu-yuɔ ba waa yiera ba-naa cannin; wuɔ gbε nyuŋo-i wuɔ: «Nnaa, ŋ biεŋo yaa-i.» ²⁷ Aa gbε hãalãbilonŋo-i wuɔ: «ŋ nyu yaa-i.»

Uŋ piiye dumaanŋo-na, hãalãbilonŋ daa u saa bir u huonŋu nyuŋo-na; wuɔ biε-yo u ka tiena fuɔ terien-nu.

Yesu kuliingu-i

(Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Like 23.44-49)

²⁸ Yesuŋ ciε mafamma-i, wuɔ ne da mamanŋ waa cemma hierε ma ciε. Wuɔ cira: «Hũŋkuɔsinni bilaa-mi.»† U waaŋ ma yaa-i a ce mamanŋ nyεgãaŋ Diilonŋ-nelma-na ma da ma gbãa ce. ²⁹ Bũnaŋga naŋga waa terienŋu-na niisaarni'i naa yuu-ka. Sorosibaa baa dii kãnsaarma niisaarŋ daani-na aa naa ful-ma *isopegboruon-nu kã baa-ma Yesu nunŋu-na. ³⁰ Yesu wuɔ mɔsũnya niisaarŋ daani-i aa naa cira: «Fiεfiε fuɔ, wεima t̄iε.» Aa naa bi nisinŋ u yunŋu-i, u tamma yaa dumaanŋo-na.

Ba fũ Yesu gbugbeinŋo-i baa puɔlungu

³¹ Baŋ gbuu Yesubaa-ba-i yiingu maŋ nuɔ-i, ku waa jumayiingu. Ku cuo kaala waa *yit̄ienanŋu; a ce dumaanŋo-na, *Yuifu ba yuntaamba saa ta ba taara yit̄ienanŋu hi Yesubaa-ba-i dii dɔrɔ-i-na. A

---

* **19:24** Gbelieman-nalãanŋu (Psaume) 22.19 † **19:28** Nienŋ Gbelieman-neini (Psaumes) 69.22 baa 22.16.

tiraa naara yitíenangu fangu waa yibuɔ ba wulaa. Baa kã ka cãrã *Pilati-i wuɔ u yan̄ ba ka kara ba gbeini-i ku yaa ba ka ku donduo ba har-ba aa yitíenangu suɔ da ku hi. ³² Pilati wuɔ hã-ba hūmelle-i. Sorosibaa baa kã. Baŋ ŋa naa gbu bamaŋ baa Yesu-i, baa kara dielã-wuon̄o gbeini-i aa kã ka kara hãaliŋ-wuon̄o niini-i. ³³ Ba birii ku yaa nuɔ-i da ba kara Yesu niini-i, a da u kuu; a ce dumaan̄o-na ba saa kara-niɛ. ³⁴ Sorosiyien̄o nan̄o yagar fɔ̄ u gbugbein̄o-i baa u puɔlungu-i. Uŋ fũɔ-yo dumaan̄o-na, tãŋ maa ta ma hel baa hūmma.

³⁵ Uman̄ nyegãan̄ nel daama-i, u daa-ma nuɔ baa u yufelle, u sa kar u huɔyasanga. Fuɔ fɛɛ suyaa wuɔ u wan̄ ninson̄o. U taara na hūu-ma wuɔ ninson̄o ku'i cie u tuɔ wan̄-ma baa-na. ³⁶ Diilon̄-nelman̄ piye terien̄gu man̄ nuɔ-i wuɔ: «*Ba siɛ kanu halle u gboluon̄gu diei*»[†], ma'i saa ce daama-i wei?

³⁷ Aa ma tiraa piye terien̄gu nan̄gu-na wuɔ: «*Ba ka bir ta ba ne baŋ fũɔ uman̄.*»[§]

Yesu fuuremma-i

(Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Like 23.50-56)

³⁸ Ku huon̄gu-na, Yosefu man̄ taa u hel Arimate-i-na, wuɔ kã ka cãrã *Pilati-i aa duɔ ka har Yesu-i. Fuɔ bi waa Yesu huon̄gu-na, ŋga fuɔ taa u kãalã *Yuifu ba yuntaamba-i, a ce dumaan̄o-na, u taa u fuo u kũngu-i. Pilati wuɔ hã-yo hūmelle-i u kã ka har Yesu-i. ³⁹ Nikodemu man̄ naa kãa Yesu wulaa isuon̄gu nan̄gu-na, wuɔ kã ka naara-yuɔ. Nikodemu

---

[†] **19:36** Helman̄-sebé (Exode) 12.46; Gbelieman̄-nalãan̄gu (Psaume) 34.21   **§ 19:37** Sakari (Zacharie) 12.10

wuɔ guɔlaa *miir-namma baa alowesi* -namma a kã. Ma yoyondoŋ maa yuu kilobaa komorre baa c̄nciel temma. ⁴⁰ Baa kãyã ba-naa ba hãi-i-na a tiil kuloŋo-i baa natikolo-naŋ daama-i aa f̄nya-yuɔ. Ba migãaŋ-yo ŋaa Yuifubaa-baŋ bi migãaŋ ba kuomba-i dumaa aa suɔ fuure-bei.

⁴¹ Ba naŋ gbuu Yesu-i kusuɔŋ-nu, tibinniŋ-suonŋu naŋgu waa ku caaŋgu-na. Tibinniŋ-suonŋ daaku huɔŋga-na, c̄ncorfelende waa, baa sa hi fuure moloŋo die yogo. ⁴² *Yit̄enaŋguŋ hii t̄i du-maano-na, baa kã baa Yesu-i kusuɔŋ-nu'i ka fuure-yuɔ aa da ba da ba f̄ere tigiin cie yit̄enaŋgu-i.

20

*Yesu siire hel kuomba hɔlma-na
(Matie 28.1-8; Marke 16.1-8; Like 24.1-12)*

¹ *Yit̄enaŋgu cuo kaala-i-na*, Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na, wuɔ sire naar cicãnjãale-na a kã Yesu c̄ncorre-na. Tãmp̄ebuɔ naŋo naa suuye di nuŋgu-i. Uŋ kãa ka hi, wuɔ da tãmp̄el daade bũmalãa halaŋ. ² Wuɔ bir gũunu baa gbaruŋgu kã ka da Simɔ-Pier baa *hãalãbiloŋo maŋ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i. Wuɔ gb̄e-ba wuɔ: «Ba hielaa Itienŋo-i c̄ncorre-na, aa i saa suɔ baŋ diyaa-yo kusuɔŋ-nu.»

³ Pier baa hãalãbiloŋ daayo-i baa sire ta ba gbar ba kã c̄ncorre terienŋu-na. ⁴ Hãalãbiloŋ daa wuɔ gbar ka hi yaaŋga Pier-na. ⁵ Uŋ hii, u saa suur, wuɔ yiɛra aa naa gb̄ina tuɔ ne. U niɛ ku yaa-i a da

---

* **19:39** Alowesi: Tibiinŋu naŋ yerre-i dumaano-na, ba ce natikolo baa-ku. * **20:1** Ku cuo kaala waa jumaansi.

kompabienja† yaa yon c̄incorre huɔŋga-na. ⁶ Simo-
 Piernj juo ji hi, wuɔ cor suur a bi da kompabienja
 j̄ena dumandε h̄ema-na. ⁷ Baa naa ce kompanja
 nanga a f̄inya kulonjo yaanga-i, wuɔ da kafanga f̄ienj
 j̄ina ka denj. ⁸ H̄aalābilonj daayo suɔ suur fiεfiε-i-
 na. Unj suurii ka da-ku dumaanjo-na, wuɔ suɔ h̄uu-
 ma wuɔ Yesu siire ninsojo. ⁹ Ninsie ninsie, Diilonj-
 nelmanj waanj mamanj wuɔ Yesu naa saaya u sire
 hel kuomba h̄olma-na, u h̄aalābiemba saa naa hi
 suɔ ma yaanga-i yogo. ¹⁰ H̄aalābienj daabanj kaa da-
 ma dumaanjo-na, baa bir k̄unj.

Yesu caraaya Magidalataanj Maari-i
 (Matie 28.9-10; Marke 16.9-11)

¹¹ *H̄aalābienj daabanj taa, Maari wuɔ yiera
 c̄incorre nunju-na tuɔ kaal. Unj kaal, wuɔ
 ji gbiina wuɔ fuɔ ne c̄incorre huɔŋga-i; ¹² a
 da bige-i daaku-i? *D̄orp̄opuɔrbiemba h̄ai
 baa jonjorpielmba. Ba t̄enaana banj ŋa naa
 galla Yesu-i kusuɔŋ-nu: Unanjo-i u yunjunj waa
 kusuɔŋ-nu, unanjo-i u gbeininj waa kusuɔŋ-nu.
¹³ D̄orp̄opuɔrbiemba yuu-yo wuɔ: «Bige-i ciε ŋ ta ŋ
 kaal?»

Maari wuɔ cira: «Ba hielaa mi Tienjo-i aa mi saa
 suɔ banj diyaa-yo kusuɔŋ-nu.»

¹⁴ Wuɔ u miel ne ku yaa-i a da Yesu-i u huonju-
 na, ŋga u saa suɔ wuɔ u yaa-i; ¹⁵ u daa niε s̄i banj
 fuuriiye Yesu-i suonju manj nuɔ-i kutienjo yaa-i.

Yesu wuɔ cira: «Ciεŋ nuɔ, bige-i ciε ŋ ta ŋ kaal? Nj
 taara hai moloŋo-i?»

Wuɔ cira: «Naacolj nuɔ, da kuɔ nuɔnei biyaa-yo,
 pigāanj-mi ninj j̄ena-yuɔ kusuɔŋ-nu mi ka biε-yo.»

† 20:5 Bafamba taa ba f̄inya ba kuomba-i baa kompabienja.

16 Yesu wuɔ cira: «Maari!»

U mieláa ku yaa-i a suɔ suɔ-yo. Wuɔ piiye ebiremna-na wuɔ: «Araabuuni!» Ku yunɟu yaa wuɔ: Hāalātie.

17 Yesu wuɔ cira: «Baa bella-miɛ! Mi saa hi nyugūŋ kā mi To wulaa yogo. Mamanɟ dii cemma: Kā ŋ ka wanɟ baa mi baamba-i wuɔ miɛ mi nyugūŋ kā mi To wulaa, u yaa namaa bi To. Mi kā mi Diilonɟo wulaa, u yaa namaa bi Diilonɟo.»

18 Maari wuɔ bi ta ka tūnu hāalābiemba-i wuɔ u daa Itienɟo-i, aa bi wanɟ unɟ puɔraa-yo baa mamanɟ.

Hāalābiemba daa Yesu yufelle

(Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Like 24.36-49)

19 Yinduɔŋgu fanɟu dānambāŋgu-na, *hāalābiemba tigiinɟ ba-naa dūŋgu nanɟu-na aa naa gbonu-kuɔ ba fereŋ nuɔ. Ba taa ba kālā *Yuifu ba yuntaamba-i ku'i ciɛ baa gbonu-kuɔ ba fereŋ nuɔ. Ba juɔ'a ba ne da Yesu-i ba hɔlma-na. Wuɔ gbē-ba wuɔ: «Tīyāanɟ dei!» 20 Unɟ waanɟ mafamma-i, wuɔ pigāanɟ-ba u nammu-i baa u gbugbeinɟo-i. Hāalābiembanɟ daa-yo, ba hɔmmu gbuu pānɟ fē da yogogo. 21 Yesu wuɔ tiraa cira: «Tīyāanɟ dei!» Aa naa cira: «Mi To unɟ puɔraa-mi dumaa, muɔ mi bi puɔr-na dumɛi.»

22 Unɟ waanɟ mafamma-i, wuɔ hul fafalmu dii-bei aa naa cira: «Mi hāa-na *Diilonɟ-Yalle yaa-i. 23 Da na pir bamanɟ āmbabalma-i, ma ka pir, ŋga da na saa pir bamanɟ maama-i, ma ka tīɛ ba yunni-na.»

Toma daa Yesu yufelle

24 *Hāalābiembanɟ daa Yesu-i, Toma manɟ ba nanɟ binɟ-yonɟ Piɛbaa-ba-i u saa waa. 25 U nabaamba kā ka tūnu-yuɔ wuɔ ba daa Itienɟo-i. Toma wuɔ cira:

«Wuɔ da mi saa da heɪŋa fonni-i u nammu-na, da mi saa dii mi niele-i foŋ daani-na, da mi saa dii mi nanŋa-i u gbugbeɪŋo-na, mi cɛraa mi hũu-ma.»

²⁶ Yinni niediei cor, niehãi yiɪŋgu-na, hãalãbiemba tiraa tigiɪŋ ba-naa duduɔŋgu fanŋu-na. Toma waa baa-ba kufanŋu-i. Baa gbonu dũŋgu-i ba fɛɛŋ nuɔ. Ba juɔ'a ba ne tiraa da Yesu-i ba hɔlma-na. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Tĩyãaŋ deɪ!» ²⁷ Aa naa cira: «Toma, jo baa ŋ niele-i bande. Ne mi nammu-i. Dii ŋ nanŋa-i mi gbugbeɪŋo-na ŋ ne. Baa ce ŋ hɔmmu-i mu hãi; hũu-ma wuɔ muɔmeɪ!»

²⁸ Toma wuɔ cira: «Nuɔŋeɪ mi Tien nuɔ, nuɔŋeɪ mi Diilon nuɔ!»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Ŋ daa mi yufelle ku'i cie ŋ hũu-ma; yaŋ mi tũnu-nie: Bamaŋ da ba saa da mi yufelle aa hũu-ma, kutaamba yunni dɔlaa.»

³⁰ Yesu cie gbɛɛ-weɪma namma u hãalãbiemba hɔlma-na aa ma saa waŋ sebe daayo-na. Gbɛɛ-weɪma famma bi ciinu. ³¹ Ŋga mamaŋ nyegãaŋ daama-i, ma nyegãaŋ wuɔ na suɔ aa hũu-ma wuɔ Yesu yaa *Kɔŋkortieno maŋ Diilon uŋ saan-yo, u yaa Diilon-Bieno-i. Aa da na hũu u nelma-i, na ka da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i.

21

Hãalãbiemba tiraa da Yesu-i

¹ Ku huonŋu-na, Yesu *hãalãbiemba namba tiraa da-yo dii Tiberiyadi dalanŋa-na. Baŋ daa-yo du-maa ku yaa daaku: ² Simɔ-Pieɛ, baa Toma maŋ ba naŋ biŋ-yon Piɛbaa-ba-i, ba waa yiɪŋgu nanŋu-na baa ba-naa, a naara Natanayɛl maŋ taa u hel Kana nelle-na dii *Galile mara-i-na, baa Sebede

bepuamba-i a naara hãalãbiemba namba ba hãi.
³ Simo-Pier wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Mei taara da mi ka nan juɔŋo.»

Baa cira: «Mi feɛ-i i ka kã baa-ni.» Ba taa ku yaa-i, ku waa isuɔŋgu, kã ka suur beŋo-na a nan juɔŋo-i da suu, ba saa da biŋkũŋgu bel.

⁴ Kuŋ juɔ ta ku kaala huɔŋgu maŋ nuɔ-i, baa da moloŋo nano yieraaya bomborma-na; nga ba saa suɔ wuɔ Yesu yaa-i. ⁵ Yesu wuɔ cira: «Mi jẽnaan namaa, na daa bel wei?»

Baa cira: «I saa da biŋkũŋgu.»

⁶ Yesu wuɔ cira: «Naan juɔŋo-i na nadieyanga-i na ka da.» Baa bi nan juɔŋo-i a bel titiraamba-i juɔŋo yu tuɔ yar-ba famma. ⁷ *Hãalãbiloŋo maŋ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i u waa. Fuɔ wuɔ gbẽ Simo-Pier wuɔ: «Itienjo yaa-i!» Simo-Pierŋ nuɔ mafamma-i, uu naa hiel u joŋgoruo-i, wuɔ pãŋ bie-yo dii-yo aa naa tie suur hũmma-na. ⁸ U nabaan baa fa titiraan daaba-i kã baa-ba bomborma-na baa beŋo-i. Ku saa naa gbãa maa dumaa, metiribaa komuɔŋa ndii temma.

⁹ Baŋ huɔlaa, baa da dãamu baa teterienjo mu dɔɔ a naara *buruo. ¹⁰ Yesu wuɔ cira: «Nan bilaa titiraamba maŋ, juɔŋ baa banamba bande.» ¹¹ Simo-Pier wuɔ suur beŋo-na a fa juɔŋo-i hel baa-yo bomborma-na. Uu naa yu baa tetekãŋkarɛŋa. Ba waa komuɔŋ-niehãi baa cĩcieluo titiraamba siei juɔŋo-na. Baŋ fiɛ ciinu dumaanjo-na, juɔŋo saa kar. ¹² Yesu wuɔ cira: «Juɔŋ na ji wuo niwuoni-i.» Hãalãbien baa pãŋ suɔ wuɔ Itienjo yaa-i, nga hai ka sie yuu-yo? ¹³ Yesu wuɔ pie a bie buruo-i bũlnu-yuɔ hã-ba; aa naa bi hã-ba titiraamba-i.

14 Yesuŋ siire hel kuomba hólma-na, u caraaya u hálábiemba-i i siei yaa de-i.

Yesu yuu Pier a ka hi u beyufienja-i

15 Baŋ juo wuo niiwuoni-i tí, Yesu wuo cira: «Simó, Nsáa bieŋ nuó, mi maama dólnu-nie a yaŋ daaba-i wei?»

Simó wuo sie wuo: «Ūu.» Aa naa cira: «Itie, naŋ fere ŋ suyaa wuo ŋ maama dólnu-mie.»

Yesu wuo cira: «Bel mi dombūrāamba-i* dei.»
16 Aa naa tiraa cira: «Simó, Nsáa bieŋ nuó, mi maama dólnu-nie wei?»

Simó wuo sie wuo: «Ūu.» Aa naa cira: «Itie, naŋ fere ŋ suyaa wuo ŋ maama dólnu-mie.»

Yesu wuo cira: «Ta ŋ ne mi dombūrāamba-i.»

17 Aa naa tiraa yuu-yo ku yu u beyufienja-i wuo: «Simó, Nsáa bieŋ nuó, mi maama dólnu-nie wei?» Simó huóŋ kaa pāŋ du baa Yesu-i, wuo u cie nie tuo yuu-yo i sa-i-siei dumaanjo-na. Wuo cira: «Itie, ŋ suó nelma-i hiere, aa ŋ suyaa kerre wuo ŋ maama dólnu-mie!»

Yesu wuo cira: «Bel mi dombūrāamba-i dei.»

18 Aa naa cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Niŋ ŋa naa waa naacolŋ nuóŋo-i, ŋ taa ŋ pēyē ŋ negelle-i ŋ fere, aa terienŋu maŋ dolaanu-nie ŋ kā kusuóŋ-nu'i; ŋga da ŋ ji vāa, ŋ ka teten ŋ nammu-i ba pēyē ŋ negelle-i há-ni, aa niŋ'a ŋ sa taara ŋ kā kusuóŋ-nu, ba kā baa-ni kusuóŋ-nu'i.»
19 Yesu piieye āndaŋ daaku-i duó pigāŋ Pierŋ ka ku kuliŋgu maŋ a ce Diilonjo ce bói. Uŋ waŋ mafamma-i, wuo gbē-yo wuo: «Suur mi nallu-na.»

---

* **21:15** Dombūrāamba-i: Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba bíe-ba tūmbiamba. Bamaŋ hūyāa Yesu maama-i u taa u hinu u bí-ba u tūmbiamba. Nieŋ sap. 10.

²⁰ Piεr wuɔ u miel ne ku yaa nuɔ-i, a da *háalábilonɔ man maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i ma yan ba huonɔgu-na. Háalábilonɔ faɔo yaa naa yuu Yesu-i jukalaanɔgu-na wuɔ: «Itie, ɲ'a hai ka hel ɲ huonɔgu-na?» ²¹ Piεrɲ daa-yo dumaanɔ-na, wuɔ cira: «Itie, daa fuɔ, hama-i ka da-yo?»

²² Yesu wuɔ cira: «Da mi fiε cira u tɛi ji hi mi birma-i ma hii nuɔ baa bige-i? Nuɔ suur mi nallu-na.» ²³ Nel daa maa sire gbuo terni-i hiere wuɔ háalábilonɔ daayo siε ku. A ne da Yesu saa wan mafamma; u ciεra: «Da mi fiε cira u tɛi ji hi mi birma-i ma hii nuɔ baa bige-i?»

²⁴ Háalábilonɔ faɔo yaa daa nel daama-i aa nyεgɛɲ-ma, aa i suyaa wuɔ u saa kar u huɔyasanga.

²⁵ Yesu ciε nelma bɔi. Diε i biε-ma ma yuɲ-nu hiere nyεgɛɲ-ma man ciε dumaa, mei huɔɲ-na, sebebaa-ba famba siε gbáa suur miwaanɔ-na.

Diilon-nelma Tobisifeleni
New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cerma

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
ff6ceee3-e395-5530-a5c5-85fce8e77c3d